

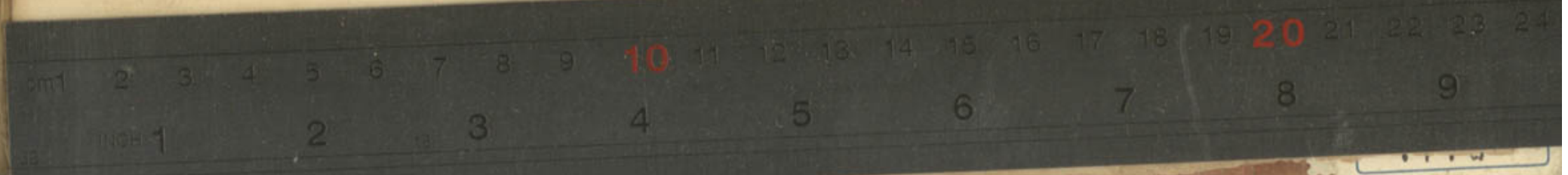

Y

12-91.5

W. C. C. C. C.
1875

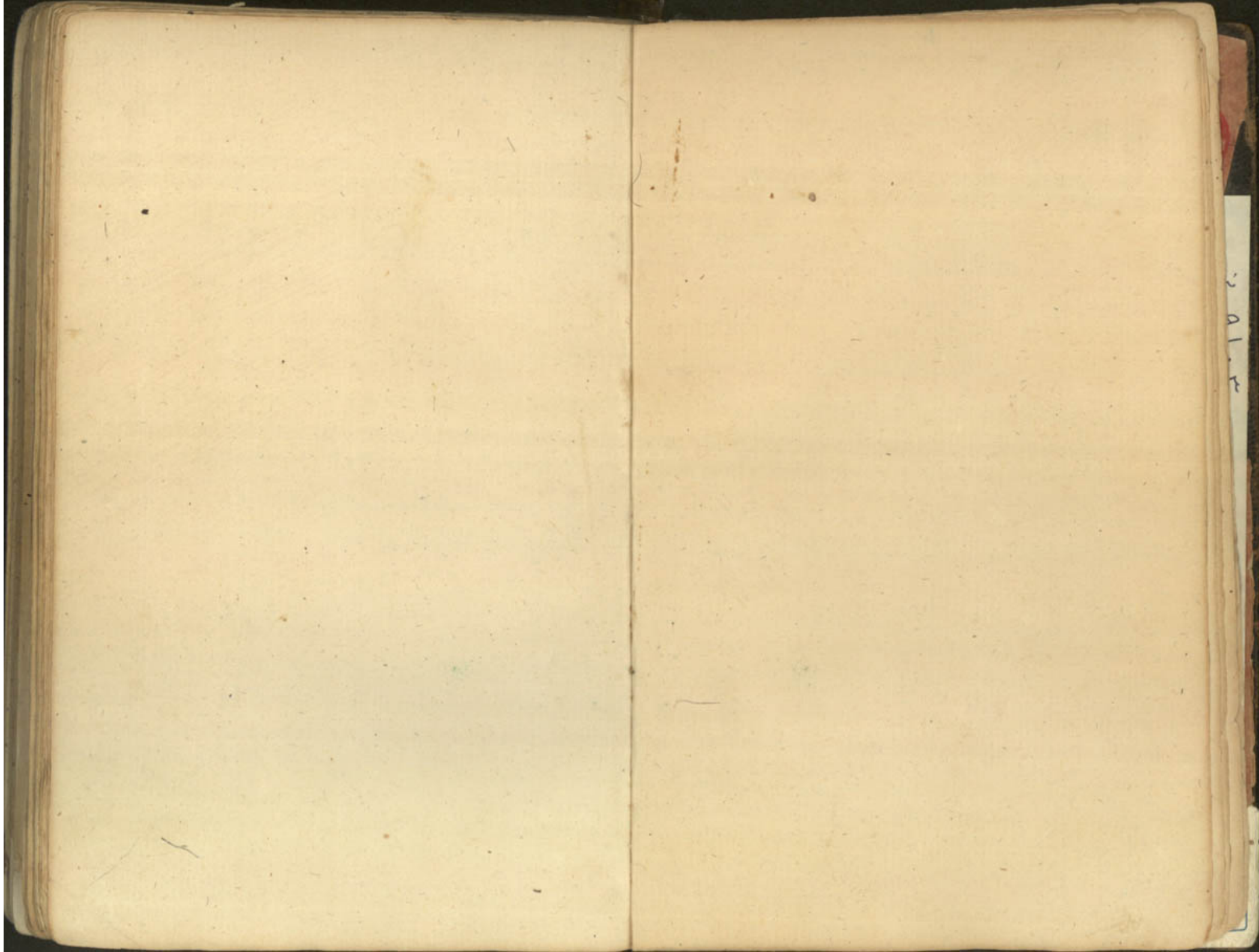
3

100

8

291.5

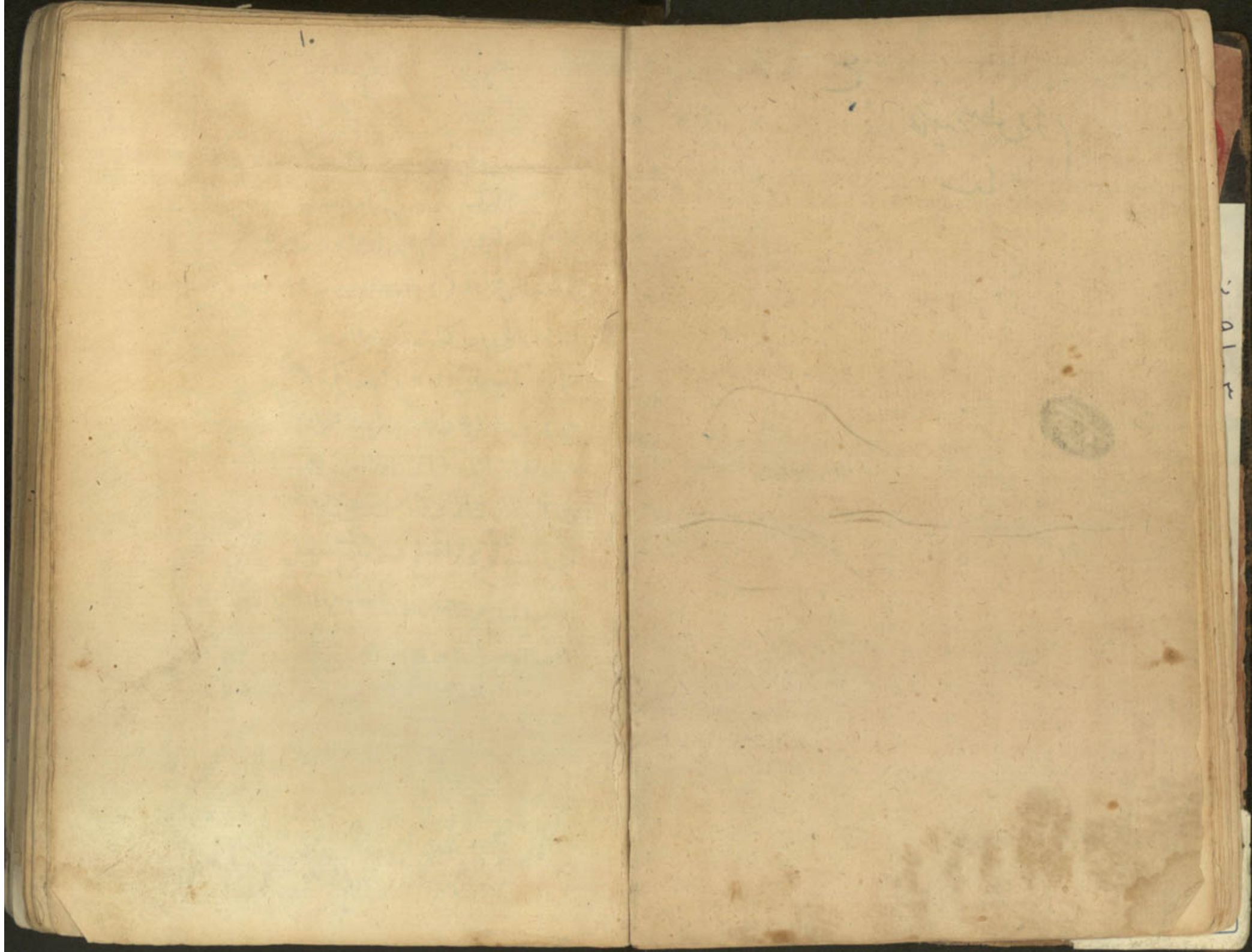
2. 1. 1. 2.

عاشية برسطن وكونم
سد

٥١٥

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين

والمصطفى وآله الطيبين الطاهرين
الذين هم خيرة المرسلين
وآل محمد الطيبين الطاهرين
الذين هم خيرة المرسلين
وآل محمد الطيبين الطاهرين
الذين هم خيرة المرسلين

الحمد لله رب العالمين

والمصطفى وآله الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

والمصطفى وآله الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

وآل محمد الطيبين الطاهرين

الذين هم خيرة المرسلين

على وجه الصواب المؤيد من عنده باللفظ القوي
 فان تعلم المطالب من غير افتقار الى النظر في
 المبادى الا ان هذا لا ينافي الاحتياج الى المنطق كما ان
 استعنا البدوى من النحو لا ينافي الاحتياج اليه **فصل**
 النصوص المرتبة تسمى قولاً شارحاً ومعرفاً والتصديق
 المرتبة تسمى حجة ودليلاً فلقد كان للمنطق طرفان ولا
 يرتاب في ان الايصال اليها هو بالمعاني ولا يدخل الالفاظ
 فيه فالمنطق لا يحتاج الى النظر في اللفظ من حيث هو
 منطقي لكن لما كان الافادة والاستفاده بالالفاظ
 والعبارات وجب عليه النظر فيها من حيث دلالتها
 على المعاني **فصل** الدلالة هي كون الشيء بحيث يلزم من العلم
 به العلم بشئ اخر فالاول دال والثاني مدلول والوضع
 تخصيص شئ باخر متى علم الاول فهم الثاني منه فالعلم
 بالوضع يكون من اسباب الدلالة وتنقسم الدلالة
 بحكم الاستقراء على ثلثة اقسام اولها الوضعية وهي
 ما تكون بسبب الوضع وتكون الفاظ كدلالة لفظ

هذا هو اللفظ القوي
 الذي هو المراد
 في قوله تعالى
 والذين آمنوا
 واتبعتهم
 اهلهم
 وما ملكت
 ايمانهم
 فليكن لهم
 جنتهم
 فيها هم
 واخوانهم
 كل حين
 كلما رزقوا
 منها
 وجدوا
 جنتهم
 فيها
 وهم فيها
 خالدون

هذا هو اللفظ الضعيف
 الذي هو المراد
 في قوله تعالى
 والذين آمنوا
 واتبعتهم
 اهلهم
 وما ملكت
 ايمانهم
 فليكن لهم
 جنتهم
 فيها هم
 واخوانهم
 كل حين
 كلما رزقوا
 منها
 وجدوا
 جنتهم
 فيها
 وهم فيها
 خالدون

زيد على ذاته
 ما ارادوا الفصل

زيد على ذاته وفي تفسيره ما كدلالة الدوال الرابع على معناها
 وثانيها العقيدة وهي التي يقضها العقل وهذه ايضا يكون
 في الالفاظ كدلالة اللفظ المسوع من ولاد الجدار على وجود
 اللفظ وفي غيره ما كدلالة الاثر على المؤثر وما لثما الطبيعة
 وهي التي يقضيها الطبع باقتضائه ما يدل من اللفظ فالاول بيان
 تستند الى الوضع والعقل لاقتضاها ذاتي الدلالة
 والثالثة تستند الى الطبع لاقتضائه بوجود الدال مع
 الدلالة **فصل** المعبر من هذه الالفام الخمسة هو الدلالة
 اللفظية الوضعية لانها طريق المعاد في تفهيم المعاني و
 تفهيمها وتخصر هذه الدلالة بحكم العقل في المطابقة
 دلالة اللفظ على تمام سماعه من حيث هو كذلك كدلالة
 لفظ الانسان على مجموع الحيوان الناطق والنضرب
 دلالة على جزاء سماعه من حيث هو كذلك كدلالة لفظ
 الانسان على الحيوان فقط او على الناطق فقط
 في ضمن دلالة على المجموع والائترام وهي دلالة على
 الخارج من سماعه اللازم له ذهنا من حيث هو كذلك

هذا هو اللفظ القوي
 الذي هو المراد
 في قوله تعالى
 والذين آمنوا
 واتبعتهم
 اهلهم
 وما ملكت
 ايمانهم
 فليكن لهم
 جنتهم
 فيها هم
 واخوانهم
 كل حين
 كلما رزقوا
 منها
 وجدوا
 جنتهم
 فيها
 وهم فيها
 خالدون

هذا هو اللفظ الضعيف
 الذي هو المراد
 في قوله تعالى
 والذين آمنوا
 واتبعتهم
 اهلهم
 وما ملكت
 ايمانهم
 فليكن لهم
 جنتهم
 فيها هم
 واخوانهم
 كل حين
 كلما رزقوا
 منها
 وجدوا
 جنتهم
 فيها
 وهم فيها
 خالدون

زيد على ذاته
 ما ارادوا الفصل

غلام على الانسان **فصل** اللفظ المفرد ان لم يستعمل
 معناه بالمفهوم اعني لم يصح محكوما عليه ولا به فاداة
 واستعمل فان صح محكوما عليه فاسم والافظمة **فصل**
 اللفظ المركب تام ان صح سكوت المتكلم عليه يعني ان
 الخطاب لا يبقى لا انتظار معتد به كما يكون مع المنسند اليه
 بدون المنسند وعكسه والافناقص التام ان احتمل الصدق
 والكذب يسمى خبر وقضية وهذا هو العدة في بالتصديقا
 وان لم يحتمل يسمى اشياء سواء دل بالوضع على طلب الكلام
 والنهي والاستفهام او لم يدل كالتمني والتعجب والنداء
 وامثالها فمذا القسم الاشياء انما يظفر فائدة
 في المحاورات والناقض يقيدى ان يقيد فيه
 الاول بالشاني اضافة نحو غلام زيد او وصفا نحو حيوان
 ناطق وهذا هو العدة في باب التصورات والافغير
 يقيدى نحو خمسة عشر وفي الدار وهذا مباحث الالفاظ
 على ما يليق بالمقام ولما توقف التصديق على التصور كما عرفت
 قد مناسبات الترتيب التصورات على التصديقات **فصل**

قوله لا يبقى لا انتظار معتد به
 قوله وان لم يحتمل يسمى اشياء
 قوله فمذا القسم الاشياء
 قوله في المحاورات والناقض
 قوله على ما يليق بالمقام

في بيان اللفظ المفرد
 في بيان اللفظ المركب
 في بيان اللفظ المفرد
 في بيان اللفظ المركب
 في بيان اللفظ المفرد
 في بيان اللفظ المركب

لعل مستصوبين حيث هو متصور اما ان يمتنع عن الشركة فيه
 بين كسرين وهو الجزئي الحقيقي كزيد واليمنغ وهو الكلي
 كالانسان وكل واحد من تلك الكثرة يسمى فردا وجزئيا
 اضافا له والجزئي الاضافي قد يكون جزئيا حقيقيا
 كزيد بالقياس الى الانسان وقد لا يكون جزئيا حقيقيا
 بل كليا في نفسه وجزئيا اضافيا بالقياس الى كل اخر
 كالانسان بالنسبة الى الحيوان والحيوان بالنسبة الى الجسم
 التام والجسم التامى بالقياس الى الجسم والجم بالقياس الى
 الجوه **فصل** الكلي اذا قيس الى حقيقة ما تحته من الافراد
 فاما ان يكون عينها او جزء منها او خارجا عنها فالاول
 يسمى نوعا حقيقيا كالانسان فانه تام ماهية زيد
 وبرو وعمره ولا تمايز الا بالعوارض المشخصة الخارجة عن
 ذاتها واذا كان النوع تام حقيقيا افراده فيكون
 افراده متفصلا الحقيقية فاذا سئل عن احد ما او
 عن جميعها بما هو صدق النوع جوابا كما اذا قيل ما زيد او
 ما عمرو وبركان الجواب الانسان فالنوع كلى مقول على

فبشيء ما عن جميع الماهيات ويسمى فضلا قريبا او كان
 مشتركا ولم يكن تمام المشترك كالجانب فانه ايضا
 يميز الحقيقة الانسانية لكن عن بعض الماهيات
 فيكون فضلا ايقم وباجلها الفصل متميز جوهري فهو على افعال
 في جواب شي هوني جوهره **واعلم** ان للنوع معنى اخر
 ويسمى نوعا اضافيا وهو ما يقال عليه غير الجنس
 في جواب ما هو قول اوليا كالانسان فانه يقال عليه
 الفرس مثلا الحيوان في جواب ما هو والنوع الاضافي قد يكون
 نوعا حقيقيا كما ذكرنا من الانسان وقد لا يكون كما في
 فانه نوع الجسم النامي وهو نوع الجسم وهو نوع الجوهر الثالث
 اعني الخارج عن حقيقة ما تحت من الافراد فاما ان
 يختص بحقيقة واحدة ولا يوجد في غيره يسمى
 خاصة وهي تميز الماهية عما سواها من اعضاء
 فهي كلية يقال في جواب شي هوني عرضة كالضاحك
 بالنسبة الى الانسان ولا يختص بحقيقة واحدة
 بل يوجد في حقيقتين فصاعدا ويسمى عرضا عاما كالقار

في قوله فانه ايضا يميز الحقيقة الانسانية
 في قوله في جواب شي هوني جوهره واعلم ان للنوع
 معنى اخر ويسمى نوعا اضافيا وهو ما يقال عليه غير
 الجنس في جواب ما هو قول اوليا كالانسان فانه يقال
 عليه الفرس مثلا الحيوان في جواب ما هو والنوع
 الاضافي قد يكون نوعا حقيقيا كما ذكرنا من
 الانسان وقد لا يكون كما في فانه نوع الجسم
 النامي وهو نوع الجسم وهو نوع الجوهر الثالث
 اعني الخارج عن حقيقة ما تحت من الافراد فاما ان
 يختص بحقيقة واحدة ولا يوجد في غيره يسمى
 خاصة وهي تميز الماهية عما سواها من اعضاء
 فهي كلية يقال في جواب شي هوني عرضة كالضاحك
 بالنسبة الى الانسان ولا يختص بحقيقة واحدة
 بل يوجد في حقيقتين فصاعدا ويسمى عرضا عاما كالقار

الشرا

المشترك بين انواع الحيوانات فقد بان مما تقدم ان العليات
 خمس نوع جنس وفصل وخاصة وعرض عام **فصل** المعروف
 وقد عرفت حقيقة اربعة اقسام حد تام وهو ما تركب
 الجنس والفصل القريبين كالحيوان للناطق في تعريف الانسان
 وحد ناقص وهو ما تركب من الجنس البعيد والفصل القريب
 كالجسم النامي للناطق في تعريف الانسان ورسم تام وهو
 ما تركب من الجنس القريب والخاصة كالحيوان الضاحك
 وقد اطلق بعضهم في الجنس والحد ورسم ناقص وهو ما تركب
 من الجنس البعيد والخاصة كالجسم النامي الضاحك او الجسم
 الضاحك او الجوهر الضاحك للانسان وقد تركب
 العرض العام والخاصة كالموجود الضاحك للانسان
اعلم ان الحد يرادف المعروف ويتناول الاقسام الاربعة
 عند الاصوليين وارباب العربية وقد فصلناه في درة
 المنطق **فصل** ينبغي ان يقدم الاعم ذاتيا او عرضيا
 على الاخص ذاتيا او عرضيا في التعاريف سهلا
 وان يترز عن الالفاظ العربية والمشاركة المجازية

في قوله فانه ايضا يميز الحقيقة الانسانية
 في قوله في جواب شي هوني جوهره واعلم ان للنوع
 معنى اخر ويسمى نوعا اضافيا وهو ما يقال عليه غير
 الجنس في جواب ما هو قول اوليا كالانسان فانه يقال
 عليه الفرس مثلا الحيوان في جواب ما هو والنوع
 الاضافي قد يكون نوعا حقيقيا كما ذكرنا من
 الانسان وقد لا يكون كما في فانه نوع الجسم
 النامي وهو نوع الجسم وهو نوع الجوهر الثالث
 اعني الخارج عن حقيقة ما تحت من الافراد فاما ان
 يختص بحقيقة واحدة ولا يوجد في غيره يسمى
 خاصة وهي تميز الماهية عما سواها من اعضاء
 فهي كلية يقال في جواب شي هوني عرضة كالضاحك
 بالنسبة الى الانسان ولا يختص بحقيقة واحدة
 بل يوجد في حقيقتين فصاعدا ويسمى عرضا عاما كالقار

في قوله فانه ايضا يميز الحقيقة الانسانية
 في قوله في جواب شي هوني جوهره واعلم ان للنوع
 معنى اخر ويسمى نوعا اضافيا وهو ما يقال عليه غير
 الجنس في جواب ما هو قول اوليا كالانسان فانه يقال
 عليه الفرس مثلا الحيوان في جواب ما هو والنوع
 الاضافي قد يكون نوعا حقيقيا كما ذكرنا من
 الانسان وقد لا يكون كما في فانه نوع الجسم
 النامي وهو نوع الجسم وهو نوع الجوهر الثالث
 اعني الخارج عن حقيقة ما تحت من الافراد فاما ان
 يختص بحقيقة واحدة ولا يوجد في غيره يسمى
 خاصة وهي تميز الماهية عما سواها من اعضاء
 فهي كلية يقال في جواب شي هوني عرضة كالضاحك
 بالنسبة الى الانسان ولا يختص بحقيقة واحدة
 بل يوجد في حقيقتين فصاعدا ويسمى عرضا عاما كالقار

في قوله فانه ايضا يميز الحقيقة الانسانية
 في قوله في جواب شي هوني جوهره واعلم ان للنوع
 معنى اخر ويسمى نوعا اضافيا وهو ما يقال عليه غير
 الجنس في جواب ما هو قول اوليا كالانسان فانه يقال
 عليه الفرس مثلا الحيوان في جواب ما هو والنوع
 الاضافي قد يكون نوعا حقيقيا كما ذكرنا من
 الانسان وقد لا يكون كما في فانه نوع الجسم
 النامي وهو نوع الجسم وهو نوع الجوهر الثالث
 اعني الخارج عن حقيقة ما تحت من الافراد فاما ان
 يختص بحقيقة واحدة ولا يوجد في غيره يسمى
 خاصة وهي تميز الماهية عما سواها من اعضاء
 فهي كلية يقال في جواب شي هوني عرضة كالضاحك
 بالنسبة الى الانسان ولا يختص بحقيقة واحدة
 بل يوجد في حقيقتين فصاعدا ويسمى عرضا عاما كالقار

والاضمار والتركيب لا يلبس في الفهم الا اذا وجد قريبه
 جلية على المراد فانها ح في حكم الحقائق **فصل** تعريف
 الحقائق الموجودة في الخارج كاللسان والفرس وغيره
 مستغزرو ذلك لصعوبة التفريق بين الذاتيات العرضية
 من الجنس والعرض العام والفصل والخاصة واما تعريفها
 المفومات الاعتبارية الاصطلاحية والتمييزية
 واعراضها العامة وبين فصولها وخواصها فهو على
 طرف التمام **فصل** واذا فرغنا من مباحث التصورات
 فالان جان الاخذ في التصديقات وان وجد
 ان المعرف لا يتبين بتقديم باب السامع في اى
 بيان سادية التاليفية من الكلمات الخمس كذلك
 الدليل لا يتبين من تقديم بيان القضايا واطلاها
 لترتيب الدليل منها فتقول القضية قول يصبح ان
 يقال لعائلة انه صادق او كاذب منى في الحقيقة
 ترتب من اشياء اربعة المحكوم عليه وبه نسبة التسمية
 والحكم الجابا او سلبا فان قيل عرفنى الفرق بين الاخرين
 والمراد بالحكم البقاء النسبة الجارية اذ انهما

فصل في تعريف الحقائق
 الحقائق الموجودة في الخارج
 المستغزرو ذلك لصعوبة التفريق
 بين الذاتيات العرضية من الجنس
 والعرض العام والفصل والخاصة
 واما تعريفها المفومات الاعتبارية
 الاصطلاحية والتمييزية واعراضها
 العامة وبين فصولها وخواصها
 فهو على طرف التمام فصل واذا
 فرغنا من مباحث التصورات فالان
 جان الاخذ في التصديقات وان
 وجد ان المعرف لا يتبين بتقديم
 باب السامع في اى بيان سادية
 التاليفية من الكلمات الخمس
 كذلك الدليل لا يتبين من
 تقديم بيان القضايا واطلاها
 لترتيب الدليل منها فتقول
 القضية قول يصبح ان يقال
 لعائلة انه صادق او كاذب منى
 في الحقيقة ترتب من اشياء
 اربعة المحكوم عليه وبه نسبة
 التسمية والحكم الجابا او سلبا
 فان قيل عرفنى الفرق بين
 الاخرين والمراد بالحكم البقاء
 النسبة الجارية اذ انهما

فصل في تعريف الحقائق
 الحقائق الموجودة في الخارج
 المستغزرو ذلك لصعوبة التفريق
 بين الذاتيات العرضية من الجنس
 والعرض العام والفصل والخاصة
 واما تعريفها المفومات الاعتبارية
 الاصطلاحية والتمييزية واعراضها
 العامة وبين فصولها وخواصها
 فهو على طرف التمام فصل واذا
 فرغنا من مباحث التصورات فالان
 جان الاخذ في التصديقات وان
 وجد ان المعرف لا يتبين بتقديم
 باب السامع في اى بيان سادية
 التاليفية من الكلمات الخمس
 كذلك الدليل لا يتبين من
 تقديم بيان القضايا واطلاها
 لترتيب الدليل منها فتقول
 القضية قول يصبح ان يقال
 لعائلة انه صادق او كاذب منى
 في الحقيقة ترتب من اشياء
 اربعة المحكوم عليه وبه نسبة
 التسمية والحكم الجابا او سلبا
 فان قيل عرفنى الفرق بين
 الاخرين والمراد بالحكم البقاء
 النسبة الجارية اذ انهما

منها يستخرج الخلل في الحكمة الا انه ينبغي في الكلام ان يكون
 اعتبار المناسبة بين السوال والجواب قد يفتقر في
 في دروة سنام الغرض والدقة **فصل** المحكوم عليه في الحكمة
 يسمى موضوعا والمحكوم به محمولا واللفظ الدال على المورد موضوع
 والوارد اعني النسبة الحكمة والحكم يسمى رابطة نحو
 هو في زيد قائم قبل فيه نظر لان الرابع عين المرجع
 فهو ذات زيد بل الرابطة هي الهيئة التركيبية
 في زيد قائم ونحو الكسرة في زيد حين ونحو است
 في زيد قائم است وبالحكمة كل ما دل على الربط في
 رابطة والمحكوم عليه في الشرطية يسمى مقدا والمحكوم
 به يسمى **تاليا** **فصل** موضوع القضية الحكمة ان
 جزئيا حقيقيا يسمى شخصية او خصوصية زيد كاتب
 لربطت وان كان قليا فان كان الحكم على نفس الطبيعة
 يسمى طبيعة نحو الحيوان جنس والناطق **فصل** والاشياء
 نوع قبل امثال هذه عامة لان سبب ثبوت
 الاحكام المذكورة لهذه الطابع انما هو كليتها وعمومها ورؤ

الاحكام المذكورة لهذه الطابع انما هو كليتها وعمومها ورؤ

الحكم فيجاء على الطابع العامة وبغني هذا في كونها طبيعة ولو لم
 لوظ في كل قضية ما هو مبدأ الحكم فيها ويسمى باعتبار
 لم يخصص القضايا في عدد وان كان الحكم فيها على ما صدق
 عليه الطبيعة الحكمة فان من كسبه ما عليه الحكم من الافراد
 يسمى محصورة ومسورة وهي اربعة موجبة كلية وجزئية
 وسالبة كلية وجزئية وان لم يتبين فهي محصلة في
 قوة الجزئية اى تتلازمان صدقا **فصل** القضايا الشخصية
 والطبيعية لا اعتبار لها في العلوم والمحملة بالجزئية
 والقضايا المعترية محصورة في المحصورات الاربع
فصل حرف السلب ان صار جزئيا محمول القضية
 سمي محذولة نحو زيد لا كاتب والاسميت محصلة
 نحو ليس لطالب **فصل** نسبة المحمول للموضوع انما
 كانت او سلبا قد تكون بالضرورة وهي استحالة
 الانفكاك بينهما نحو بالضرورة كل انسان حيوان بالضرورة
 لا شئ من الانسان محم وسمى ضرورة مطلقة ووقه
 يكون سلبا من طابعها ايجاب وسمى محصلة
 في جميع اوقات

في جميع اوقات

منها يستخرج الخلل في الحكمة الا انه ينبغي في الكلام ان يكون
 اعتبار المناسبة بين السوال والجواب قد يفتقر في
 في دروة سنام الغرض والدقة **فصل** المحكوم عليه في الحكمة
 يسمى موضوعا والمحكوم به محمولا واللفظ الدال على المورد موضوع
 والوارد اعني النسبة الحكمة والحكم يسمى رابطة نحو
 هو في زيد قائم قبل فيه نظر لان الرابع عين المرجع
 فهو ذات زيد بل الرابطة هي الهيئة التركيبية
 في زيد قائم ونحو الكسرة في زيد حين ونحو است
 في زيد قائم است وبالحكمة كل ما دل على الربط في
 رابطة والمحكوم عليه في الشرطية يسمى مقدا والمحكوم
 به يسمى **تاليا** **فصل** موضوع القضية الحكمة ان
 جزئيا حقيقيا يسمى شخصية او خصوصية زيد كاتب
 لربطت وان كان قليا فان كان الحكم على نفس الطبيعة
 يسمى طبيعة نحو الحيوان جنس والناطق **فصل** والاشياء
 نوع قبل امثال هذه عامة لان سبب ثبوت
 الاحكام المذكورة لهذه الطابع انما هو كليتها وعمومها ورؤ

الاحكام المذكورة لهذه الطابع انما هو كليتها وعمومها ورؤ

فخاصة نحو كل انسان كاتب بالامكان الخاص والاشي من
 الانسان بكاتب بالامكان الخاص ولا فرق بينهما
 وسالحي في المعنى وقد تكون سلبها من الجانب المخالف
 للحكم وتسمى ممكنة عامة نحو كل انسان كاتب بالامكان الخاص
 العام اي سلب الكناية عنه غير ضروري ولا اشئ من
 بكاتب بالامكان العام اي ثبوت الكناية له غير ضروري
 وقد تكون مابعد عام من غير اعتبار ضرورة كثنائي الضرورة
 تسمى والممة مطلقه وقد تكون بالفعل وتسمى مطلقه
 عامة نحو الانسان كاتب ليس بكاتب **فصل** عكس المحلية
 بتبدل طرفها مع بقاء الكيف والتصديق اي اذا
 صدق الاصل وجب صدق العكس لانهما صادقان
 فالوجهات يتعكسان الى الموجبة الحجة ثبوتها اذا
 صدق كل انسان حيوان صدق بعض الانسان
 حيوان وذلك لتلافي الطرفين في ذات الموضوع
 مع جواز عموم المحمول فلا يصدق الكافي العكس و
 السالبة الكلية تنعكس بنفسها مثلا اذا صدق
 ان كل انسان حيوان
 فكل حيوان انسان
 انما كانت فردية اذ والممة
 مطلقين واما المنهات والمطلقه
 العام فلا تعكس كما ذكرنا
 المطولات

وهو ان كل كثر في كثر المحل الموضوع او سلبه بالفعال
 انما تسمى مطلقه لانه
 اطلقت ولم يقيد بالحكم
 فيها بدوام او ضرورة
 او غير ذلك وعامة
 لانها اعم من الكثر
 القضايا المذكور
 سترهم
 حيوان
 ان كثرها العدم
 والصدق في كثر حيوان
 انسان

بالضرورة لاشئ من الانسان محج صدق بالضرورة لاشئ
 من الحجر بان الحجرية لا تنعكس لصدق لبعض
 الحيوان بانسان وكذب ليس بعض الانسان بحيوان
فصل نقيض القضية قضية مخالفها في اليجاب
 السلب وكذا يستلزم صدق احدهما لذاته كذب
 الاخرى وكذب احدهما لذاته صدق الاخرى ولا يقضي
 السالبة الكلية الموجبة الجزئية **فصل** المنفصلة لزومية
 ان كان اتصال ما بين طرفيها او سلبه عن ضرورة والاي
 فالتفاقت والمنفصلة حقيقية ان الفصل طرفها صدق
 ولذا بالما بين زوجية العدد وفردية وما لجمع ان
 الفصل صدق فقط نحو هذا الشئ اما شجر واما حجر فانه
 لا يجوز صدقهما ولكن يجوز كذبهما كان يكون انسانا
 مثلا وما لعه خلوان انفصلا كد بانفقط نحو اما ان يكون
 زيد في البحر ولا يعرف فانه يجوز صدقهما ولكن لا يتبع
 كذبهما والا لزم ان يعرف ولا يكون في البحر **فصل**
 عكس شرطية وتناقضها يعرفان بالمقايسة على المحلية
 انما كانت فردية اذ والممة
 مطلقين واما المنهات والمطلقه
 العام فلا تعكس كما ذكرنا
 المطولات

بالضرورة لاشئ من الانسان محج صدق بالضرورة لاشئ
 من الحجر بان الحجرية لا تنعكس لصدق لبعض
 الحيوان بانسان وكذب ليس بعض الانسان بحيوان
فصل نقيض القضية قضية مخالفها في اليجاب
 السلب وكذا يستلزم صدق احدهما لذاته كذب
 الاخرى وكذب احدهما لذاته صدق الاخرى ولا يقضي
 السالبة الكلية الموجبة الجزئية **فصل** المنفصلة لزومية
 ان كان اتصال ما بين طرفيها او سلبه عن ضرورة والاي
 فالتفاقت والمنفصلة حقيقية ان الفصل طرفها صدق
 ولذا بالما بين زوجية العدد وفردية وما لجمع ان
 الفصل صدق فقط نحو هذا الشئ اما شجر واما حجر فانه
 لا يجوز صدقهما ولكن يجوز كذبهما كان يكون انسانا
 مثلا وما لعه خلوان انفصلا كد بانفقط نحو اما ان يكون
 زيد في البحر ولا يعرف فانه يجوز صدقهما ولكن لا يتبع
 كذبهما والا لزم ان يعرف ولا يكون في البحر **فصل**
 عكس شرطية وتناقضها يعرفان بالمقايسة على المحلية

فلما افتقار الى الاعادة في الافادة **فصل** الجثة عاشره
 انواع الاول القياس وهو ان يستدل بالخطى على
 الجزئي نحو كل انسان حيوان وكل حيوان جسم فكل
 انسان جسم الثاني الاستقراء وهو الاستدلال
 بالجزئيات المستقرة على الكل فان كان تمامه قياسا
 مقسما وافادا اليقين كالقياس والا فان الظن
 الثالث التمثيل ويسمى الفقها قياسا وهو ان
 الجزئي على جزئي لا شتر الكما في غلة الحرمة وهي
 الاسكار وهو كالاتقراء الناقص لا يفيد الاظنا
 فالعمدة في تحصيل المطالب البصديقية هو القياس ورسومه
 بانه قول مؤلف من قضايا متى سلمت لزم عنها
 لذاتها قول اخر وهو استثنائي ان كانت النتيجة
 او نقيضها مذكورة فيه بالفعل والا فاقتراسه
فصل الاقتراس يتألف من الحملات الصرفة
 ومن الشراطيات المحضة ومن الحملية والشرطية
 معا فالاول اظهر فاقترنا عليه واحلنا الباقى الى

المقابلة

المقابلة فنقول حدود القياس ثلثة الاصغر والاكبر
 والاولى وسط ومقدمة ما الصغرى والكبرى واقترانهما في
 الجف والكلمة ضربا وتسمية والهيئة الحاصلة من
 وضع الاوسط عن الطرفين بحسب تقديمه عليهما واخره
 عنهما او تقديمه على احد هما وتأخيرها عن الاخر تسمى شقلا
 والاشكال للنعقدة الرابعة لانا اذا جعلنا نسبة
 المحمول الى الموضوع في القضية المطلوبة وسطنا ما لم
 يتسابق الي كل واحد منهما استحصلا للنسبة المثل
 المطلوب من النسبتين المعروضتين فان كان الاوسط
 محمول الاصغر وموضوع الاكبر فهو النظم الطبيعي
 المسمى بالشكل الاول وهو معيار العلوم المنتجة بالذات
 وان كان على عكس ذلك فهو الشكل الرابع وان
 كان محمولا لهما فهو الثاني وان كان موضوعا لهما
 فهو الثالث **فصل** شرط في انتاج الاول الحيا
 الصغرى وطلبة الكبرى ليندرج الاصغر في الاوسط
 ويتعدى الحكم منه اليه والضرور المنتجة فيه اربعة

وينبع المطالب الاربعة الاول الموجبان الكليتان
 النتيجة موجبة كلية الثاني الموجبة الجزئية مع موجبة
 كلية والنسبة موجبة جزئية الثالث الموجبة الكلية
 مع السالبة الكلية والنسبة سالبة كلية الرابع
 الموجبة الجزئية مع السالبة الكلية والنتيجة سالبة
 الجزئية ويشترط في انتاج الثاني اختلاف
 مقدارتيهما وكيفية كلية كبراهما والضرور المنسجة
 في رابعة الاول الموجبة الكلية مع السالبة الكلية
 والنتيجة السالبة الكلية ولذا عكسه في النسبة
 وهو الثاني الثالث الموجبة الجزئية مع السالبة
 الكلية والنتيجة سالبة جزئية الرابع السالبة
 الجزئية مع الموجبة الكلية والنسبة سالبة جزئية
 فقد بان ان الشكل الثاني لا ينتج الا السلب
 جزئيا او كلية ويشترط في انتاج الثالث انجاب
 الصغرى وكلية احد المقدسين والضرور

النسبة

المنتجة في ستة ثلثة ينتج الايجاب الجزئي وثلثة ينتج
 السلب الجزئي فالتى ينتج الايجاب الموجبان الكليتان
 والموجبة الجزئية مع الموجبة الكلية وعكسه والنتيجة السلب
 الموجبة الكلية مع السالبة الكلية والموجبة الكلية
 مع السالبة الجزئية والموجبة الجزئية مع السالبة
 الكلية والشكل الرابع يعيد عن الطبع جدا فطوباه
 طيا **فصل** والابستثنائي قد يتركب من متصله
 ويشترط ان تكون موجبة كلية لزومية حتى يستلزم
 فيها وضع المقدم وقد يتركب من منفصلة ويشترط
 ان تكون موجبة كلية عنادية حتى يستلزم فيها
 وضع احد هما رفع الاخر وبالعكس فان كانت
 حقيقة انتج فيها الرفع الوضع وبالعكس ان كانت
 مانعة اجمع انتج فيها الوضع الرفع ولم ينتج فيها الرفع
 الوضع يجوز ان يخلو عنهما وان كانت مانعة اخلو كان
 الحال على عكس ذلك يجوز اجتماعهما صدقا وعكسا

بتفصيح الاملت تمت العزة العزلاء
 في وقت الضحى يوم الثلاثاء
 شهر ذي القعدة الحرام

١١١٩

لما اذا علمت العالم متغير وكل متغير حادث على ما وصفناه
في المعرف فجمعتهما وربتهما حصل من العلم بان العالم
كل متصور من حيث انه متصور
زيد وان لم يتصور فهو على مفهوم الانسان
تلك الكثرة المشتركة فيه تسمى افراد وجزئيات اضافية
الارادها والكثيرين

تقديم النوع على الابل
الوضع لتقديم النوع على
التصنيف لان الابل نوع
وهو

لا من حيث النوع بل من حيث
النوع
الاعاد الى الاعاد
انقسام

لما اذا علمت العالم متغير وكل متغير حادث على ما وصفناه
في المعرف فجمعتهما وربتهما حصل من العلم بان العالم
كل متصور من حيث انه متصور
زيد وان لم يتصور فهو على مفهوم الانسان
تلك الكثرة المشتركة فيه تسمى افراد وجزئيات اضافية
الارادها والكثيرين
لا من حيث النوع بل من حيث
النوع
الاعاد الى الاعاد
انقسام
حقيقتهما وح ان كان تمام المشترك بينهما وبين ماهية
اخرى كالحيوان فانه تمام المشترك بين الانسان
وسائر الحيوانات تسمى جنسا وان لم يكن تمام المشترك
كذلك فضلا سواء لم يكن مشتركا اصلا فالناطق او كان

متركا

مشتركا ولم يكن تمام المشترك كالحيوان او خارجا عن حقيقتهما
فان اختص بماهية ولا يوجد في غير ما تسمى خاصة كالضاحك
وان لم يختص تسمى عرضا عاما كالماشي والجنس ان كان تمام
المشترك بين حقيقته افزاده وجميع مشاركتها فيه تسمى
قريبا مثل الحيوان وان كان تمام المشترك بينهما وبين بعض
مشاركتها فيه تسمى بعيدا ومراتب البعد مختلفة والاضابطية
في معرفت ان ينظر الى النوع المشترك لها الباعين
فان كان واحدا فبعبء مرتبة واحدة والجواب ان
احدهما هو هذا الجنس وثانيهما الجنس الذي هو تمام المشترك
بالنسبة الى النوع الباقى
المعروف اربعة اقسام
حد تام وهو ما يتركب من الجنس والفصل القرينين
على تمام الاجزاء كالحيوان الناطق للانسان وحد قصير

وهو ما يتركب من الجنس البعيد والفصل القريب كما يحتمل
الناطق للانسان ورسم تام وهو ما يتركب من الجنس
القريب والخاصة كالحيوان الضاحك للانسان ورسم
ناقص ان كان الجنس البعيد والخاصة نحو الجسم الضاحك
لانسان وكذا المركب من العرض العام مع الخاصة رسم
ناقص كما لموجود الضاحك لانسان ان اطلاق
الجنس والفصل في الغالب الكثير انما يكون في الحقائق
الموجودة كالانسان والفرس وقد يطلقان في
المفردات الاعتبارية ايضا كما اصطلاحا في الحياة
مثلا يقال جنس الكلمة وفضلها وان كان الاحسن
ان يقال بمنزلة جنسها وفضلها وان الحديرات
عند العلماء العربيه ويتناول الاقسام الاربعة

قال

قال الامام سراج الدين السكاكي رحمه في التكملة المحمدية
عندنا دون جماعة نادون من ذوي التحصيل عباة
عن تعريف الشيء باجزائه او بلوازمه او بما يتركب منها
تعريفا جامعاً مانعاً ولغني بالجمع كونه متساوياً لجميع
افراده ان كانت له افراد وبالمنع كونه آتياً عن دخول غيره
فيه وكثيراً ما لغير العجاء فنقول الحمد وصف الشيء
وصفاً عاماً ويا ونغني بالمسواة ان ليس فيه زيادة
تخرج فرداً من افراد الموصوف ولا نقصان يدخل
فيه غيره فشان الوصف هذا تكملة الموصوف وعلته
وتعليله بجزئية ولذلك يلزم الطرد والعكس فان
الطرد علامة النقصان والامتناع العكس علامة الزيادة
والعبرة فيهما بالعمود واللفظ في مباحث

الدليل التصديق ويسمى تجوزا بالقضية والقضية
ثلاثة اقسام حملية وهي ما يتركب من مفردين مثل
الانسان كاتب ويسمى موجبة والانسان ليس بكاتب
سالبة والمحكوم عليه في الحملية يسمى موضوعا والمحكوم
محمولا وشرطية متصلة وهي ما يتركب من قضيتين
حکم باثنا او سلبية نحو ظالمات الشمس طالعة فلنهار
موجود وليس اذا كانت الشمس طالعة فالنهار موجود
فالاولى متصلة موجبة والاخرى سالبة وشرطية
منفصلة وهي ما يتركب من قضيتين حکم بانفصال
او سلبية وهي ثلثة اقسام حقيقة حکم فيها بالثبات
عنهما صدقا وكذبا او سلبية مثل العدد اما زوج واما
مفرد وليس العدد اما زوج واما منفصلا الى المتساويين

واما جمع هي حکم فيها ثمتا فيهما في الصدق فقط او نحو
هذا الشيء اما حجر او نحس وهذا الشيء اما حجر واما نحسا
واما جمع خلوه حکم فيها ثمتا فيهما في الكذب فقط او سلبية نحو
هذا الشيء اما لا حجر واما لا نحس وهذا الشيء اما حجر
واما حجر اذا تركب من الحملات الصرفة يسمى
قياسا اقترانيا ويعقد فيه اربعة اشكال بيان ذلك
ان نسبة المحمول الى الموضوع اذا كانت محمولة في
القضية الحملية افقر الى اوسط اعلم نسبة لا حل ولا
من طرفي القضية المطلوبة حتى تستحصل من ثمتين
النسبتين المعلومتين نسبة المحمول الى الموضوع في
المطلوب مثلا اذا جهلنا نسبة الجيم الذي هو محمول
المطلوب الى اليا الذي هو موضوعه وسطنا الا

فهنا ثلثة اشياء الاول موضوع المطلوب ^{ويستعمل}
 لكبر الثلث الامر المتوسط ويسمى اوسط فالاول ^{سنتط}
 ان كان محمولا للاصغر وموضوعا للاكبر فهو النظم
 الطبيع الذي اتا به بالذات ويسمى شكلا او تالا
 وسعيار العلوم مثل كل **ب** او كل **ب ج** وان كان
 عاكس ذلك فهو الرابع وهو بعيد من الطبع جدا
 ان كان محمولا لهما فهو الشكل الثاني نحو كل **ب ا**
 ولا شئ من **ج ا** فلا شئ من **ب ج** وان كان
 موضوعا لهما فهو الشكل الثالث نحو كل **ب ا** وكل **ا ج**
ج فبعض **ب ج** واذا تركب من متصل او منفصلة
 سمي قياتا استثنائيا مثال المتصلة كلما كان
 انسانا كان حيوانا لكنه انسان فهو حيوان لكنه

بلى

ليس يجوز ان قيل ان ^{فمثال} منفصلة هذا العدد اما زوج
 واما فرد لكنه زوج فليس يعرف لكنه فرد فليس زوج فهو فرد
 لكنه ليس يعرف فهو زوج في قواعد من عند النظر
 هي يد او ولا يشد عنها من المناظرات الجارية
 بين المناظرين واعلم ان كلام المتناظرين اما ان يقع
 في التعريفات او في المسائل فان وقع في التعريفات
 فطلب الشرط فايراد البعض بوجود احدهما
 دون الآخر ولا يرد عليه المنع لان المنع طلب الدليل
 والدليل على التصديق الا ان يدعى الخصم حكما صريحا
 كان يقول هذا مفهومة لوع او عرف او اصطلاحا
 او ضمنا فليح ان يمنع وللعلة اي الجيب ان يجيب و
 الجواب عن التعريف الاسمي اعني التعريف المفهوم

الاعتبارية سهل لان حاصله يرجع الى الاصطلاح وان
مزاوى بهذا اللفظ هذا المعنى فان كان المعنى في
سطحيات قوم بعينهم فليس اهل طلب النقل وعن التعريف
الحقيقي اعني تعريف الماهيات الموجودة في الخارج
صعب اذ لا يدخل فيه الاصطلاح بل يجب العلم
بالذاتيات والعوارض والتفرقة بينهما بان يفرق
بين الجنس والعرض العام والفضل والخاصة وهذا
متغير جدا بل متغير وان وقع في المسائل فادام
المعلل في تحرير المبحث وتقرير المذاهب فلا ينتهض عليه
منع بل غاية طلب تصحيح النقل فاذا اشرع في اقامة
الدليل فالخصم ان منع مقدمة معينة من مقدمة ما
او دللتها على المعنيين فذاك يسمى منعاً وناقضاً

الغضا

ونقضا وتفضيلاً ولا يحتاج فيه الى شايد يتجوى به المنع
ويسمى مستنداً فان تيسر بذكره لم نجد الاعراض عليه
الا اذا اوعى مساواة المنع لان السند ^{مبني} لزوم
المنع وانتفاء الملزوم لا يستلزم انتفاء اللازم
على تقدير المساواة بصيرة لازماً فيمكن منعه واكثر ما يذكر
السند بذكر مساواة فكذا اشاع الكلام عليه وان
منع مقدمة غير معينة بان يقول ليس للملك جميع
مقدمة صحيحة بمعنى ان فيها خلافاً فذاك يسمى نقضاً
اجمالياً ولا يسمع الا ان يذكر الشاهد على الجمل
ان لم يمنع شيئاً من المقدمات اصلاً لا تفصيلاً
ولا اجمالاً بل قائل بدليل والى على نقض مدعاه
فذاك يسمى معارضة وحج يبصر السائل معللاً بالعكس

من الواجب على المعلن ان لا يستعجل
 بل يطلب عنه توجيه المنع وتحقیقه اذ ربما لا يمكن المنع
 من توجيهه او يظهر سادده بان لا يكون مضراً مثلاً
 او يتذكر جوابه واذا اجب فعلى المانع ان لا يستعجل و
 يطلب توجيهه الجواب وتفصیله اذ ربما لا يقدر عليه المنع
 او يكون او يكون غلطاً او لطفاً في موضع الاخر من
 الواجب على المتأخرين ان يتكلموا في كل علم بما هو حده
 ووظيفته فلا يتكلموا في اليقيني بوظائف الظني وما العا
 وبالعكس واذا انتهى التغير الى اللفاظ جليله فليس
 للسائل المكابحه في طلب توضيحها من المعلن والمعرف
 والحمد لله اولاً واخر اتم مستويد هذا

السنه بعض الملك الرواف في الاثنین شهر

ذي القعدة الحرام سنة ۱۱۱۹

حرم

۲

يا معالي الدين والدينين
 وانا انما نزلنا ان
 اهل عاقلات ونبوت
 صلوات الله عليه
 كحضرت امام حسن
 از اهل زنده وفاق
 سب سلاطین از حضرت
 وشم که لافوم با این
 ووشخالی بر این نسبت
 عالم هیاست این نسبت
 من در آن عالم مرتب
 با طرک عقین یصلها
 عا و رکعت نماز که
 هزار رکعت نماز که
 بعد از شش رکعت
 و زمان زن در آن
 شش رکعت

بسم الله الرحمن الرحيم باب
 الخبر عن امير المؤمنين علي بن ابي طالب عم هو
 اول ائمة المؤمنين وولاة المسلمين وخلفاء الله
 تعالى في الدين بعد رسول الله الصادق الامين
 محمد بن عبد الله خاتم النبيين صلوات الله عليه
 وعلى آله الطاهرين واخوة وابن عمه وزوجه على امرة
 وصهره على ابنته فاطمة البتول سيدة نساء
 العالمين امير المؤمنين علي بن ابي طالب بن
 عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف سيده
 الوضيين عليه افضل الصلوة والتسليم كنيته
 ابو الحسن ولد بمكة في البيت الحرام يوم الجمعة
 الثالث عشر من رجب سنة ثلثين من عام
 الفيل ولم يولد قبله ولا بعده مولود في بيت الله
 سواه اكراما من الله جل اسمه بذلك واجلا

بجدة

لجدة في التعظيم وامة فاطمة بنت اسد بن هاشم
 بن عبد مناف رضي الله عنها وكانت كالأم
 لرسول الله صلى في حجرها وكان شيا كرا
 لها وامننت به عليه وآله التسليم في الاولين
 معه في حمة المهاجرين ولما قضى الله تعالى
 اليه كفتها النبي صلى بقميصه يد رابه عنها هزم
 الارض وتوسد في قبرها لتامن بذلك من
 ضغطه القبر ولقنها الاقوار بولاية ابنها
 امير المؤمنين علي بن ابي طالب عند المسائلة
 فخصها بهذا الفضل العظيم بمنزلتها من الله
 ومنه عليه السلام وانجر بذلك مشهور فكان
 امير المؤمنين علي بن ابي طالب عم واخوته
 اول من ولاة هاشم حرمين وكان ذلك مع النفس
 في حجر رسول الله صلى والتادب به الشريفين
 وهو اول من آمن بالله تعالى برسوله صلى وآله
 من اهل البيت والاصحاب واول ذكر دعاه
 النبي صلى الى الاسلام فاجاب ولم ينصر

لدين ويجاهد للمشركين ويذب عن الأيمان
وتقتل الهدى الزنغ والطغيان وينشر معالم
السنة والفرقان ويحكم بالعدل ويأمر بالاحسان
وكان مقامه مع رسول الله ص بعد البعثة
ثلاثا وعشرين سنة منها ثلث عشرة سنة بكة
قبل الهجرة مشاركاله في محنة كلها متحلا عند
البراءة لها وعشر سنين بعد الهجرة بالمدينة
يكاخ عن المشركين ويجاهدونه الكافرين ويبقيه
بفقيه من أعدائه في الدين الى ان قضى الله تعالى
الى حنة ورفع في عليين فمضى عليه والله اكتم
لامير المؤمنين يومئذ ثلث وثلاثون سنة
فاختلف الأمة في امامته يوم وقاه النبي
ص فقالت شيعته وهم بنوها شو كافة وسلمنا
وعازوا ابو ذر والمقدار وغيرهم بن ثابت
ذوالشهادتين وابو ايوب الانصاري وجابر
بن عبد الله الانصاري وابو سعيد الخدري
في امثالهم من جملة المهاجرين والانصار انه

كان

كان الخليفة بعد رسول الله ص والامام لفضله على
كافة الانام بما اجتمع له من خصال الفضل والكمال
من سبعة الجماعة الى الايمان والبر بربهم في العلم
بالاحكام والتقدم لهم في الجهاد والبيوتة منهم
بالغاية في الورع والزهد والصلاح واختصاصه
من النبي ص وآله في القرى بما لم يشرك فيه احد
من ذوى الارحام ثم نص الله سبحانه على ولايته
في القرآن حيث يقول جل اسمه انما وليكم الله
ورسوله والذين امنوا الذين يقيمون الصلوة
ويؤتون الزكوة وهم راكعون معلوم انه لم يزل
في حال ركوعه سواه عليه وقد ثبت في اللغة ان النبي
هو الارلى بلا اختلاف فاذا كان امير المؤمنين
عليه بحكم القرآن اولى الناس من انفسهم لكونه
وليهم بالنص في البيان وجبت طاعته على كافة
مجلى بيان كما وجبت طاعة الله وطاعة رسوله
والآله ومما تضمنه الخبر عن ولايتها الذي تفهده الا
بواضع البرهان ويقول النبي عليه يوم الدار وقد جع

بنى عبد المطلب خاصة فيها للائذ من يوارثني
على هذا الامر يكن اخي ووصتي ووزيرى ووارثي
وخليفتى من بعدى وهذا صريح القول في الاستخلا
وقوله ايضا يوم غد يرخم وقد جمع الامة سماع
الخطاب الست اولى بكم منكم بانفسكم فقالوا اللهم
بلى فقال لهم على التسوق من غير فصل بين الكلام فمن
كنت مولاة فعلى مولاة وواجب له من فرض الطاعة
والولاية ما كان عليهم مما قررهم به من ذلك
فلم يتناكروه وهذا ايضا ظاهر في النص عليه
بالامامة والاستخلاف لهم في المقام له وقوله
عليه عند توجهه الى بيوتك انت متى بمنزلة هرون
من موسى الا انه لا يبنى بعدى فاوجب انواران
والتخصيص بالمودعة والفضل على الكافة ولخلافة
عليهم في حياته بعد وفاته لشهادة القرآن بذلك
كله هو ومن موسى عليهما السلام قال الله سبحانه
عزرا من موسى عليه السلام او جعل في وزير من اهلي
هرون اخي اشد دبير ازرى واشركه في امري

كي فسبحك كثير ازيد ذكرك كثير انك كنت بنا بصيرا
قال اريدت سؤلك يا موسى فثبت له هرون شركه
موسى عليهما السلام في النبوة ووزارته على تاديب الرضا
وشد ازرى به في النصرة وقال في استخلافه لخلقه
في قومي واصحح ولا يتبع سبيل المفسدين فثبت له
خلافة بحكم التنزيل فلما جعل رسول الله ص والاول
لامير المؤمنين عليه السلام جميع منازل هرون
موسى في الحكمة له منه الا النبوة وحتى له وزارة
الرسول عليه السلام وشد الازر بالنصرة والفضل
والحجة لما يقتضيه هذه الخصال من ذلك الحقيقة
ثم اخلافة في الحياه بالصرح وبعد النبوة بتخصيص
الاستثناء لما خرج منها بذكر الجلاء امثال
هذا ما لم يكثره مما يذكره الكتاب وقد استقصينا الامر
في اثباتها في غير هذا الموضع من كتابنا والحمد لله
امانة امير المؤمنين عليه السلام بعد النبي صلى الله عليه وآله
ثلاثين سنة منها اربع وعشرون سنة واشهرها
منوعا من التصرف على احكامها مستعملا للثبوت

والمداواه ومنها خمس سنين واشهر تحتها مجها
 المنافقين من التاكين والفاستين والمأ
 ريقن مظهر ايقين الضالين كما كان رسول الله
 ص ثلاث عشرة من نبوته منبرغا من احكامها
 خايفا ومجرسا وهاربا ومطرودا لا يمكن
 من جهاد الكافرين ولا يستطيع دفعا عن
 المؤمنين ثم هاجروا قام بعد الهجرة عشر سنين
 مجاهدا للمشركين محتجا بالمنافقين الى ان
 قبض الله تعالى عليه واسكنه جنات النعيم
 وكانت امير المؤمنين ع ليلة الجمعة ليلة احدى
 وعشرين من شهر رمضان سنة اربعين من الهجرة
 قتل بالسيف قتله ابن عليم المرادي لفته الله
 في مسجد الكوفة وقد خرج ع يوقظ الناس
 لصلاة الصبح ليلة تسع عشرة من شهر رمضان
 سنة اربعين وقد كان ارتصده من اول الليل
 لذلك فلما تربع في المسجد وهو مستخف باجره مما كره
 باظهار النوم في جملة المنام نادى اليه فضربه على ام

انما تكون يوم الظلم والظلم
 والفاستين من المعاصي
 وانباء والمداواه
 خوارج النزوان

لاسم

محم ٢١

راسه بالسيف وكان مستموما فكت يوم تسع
 عشرة وليلة عشرين ويومها وليلة احدى
 وعشرين الى نحو الثلث الاو من الليل ثم قضر
 نجبه ع شهيد او لقي ربه تعالى مظلوما وقد
 كان يعلم ذلك قبل اوانه ويخبر به الناس قبل
 زمانه وتولى غسله وكفينه ابناه الحسن
 والحسين عليهما السلام بامرة وحلاوة الى الغر
 من نجف الكوفة فدقناه هناك وعقبا موضع
 قبره بوصيرة وانت منه اليهما في ذلك لما كان
 يعلم صلوات الله عليه من دولة نبي امه من
 بعده واعتقادهم في عداوته وما يفتنون اليه
 بسوء النيات فيه من قبيح الافعال والمغال
 ما تمكنوا من ذلك فلم يزل قبره ع محفنا حتى ك
 عليه الصادق جعفر بن محمد عليهما في الدولة
 العباسية وزاره عند وروده الى ابي جعفر
 وهو باجرة فعرفته الشيعة واستأنفوا اذ ذاك
 ص عليه وعلى ذريته الطاهرين فكانت سنة
 يوم وفاته ثلاثا وستين سنة

کتابخانه
موسسه تخصصی فلسفه
۱۳۶۵

و بر آل و اولاد طیبین و طاهرینش
خصوصاً از سروری که آیه وافی هدایه
انما اولئک الله مخبر از رفتگان
اوست و حدیث صحیح **انا و علی خیر**
واحد شاهد علوشان او سلامی معطر
جو باد سحر ضیا بخش همچون سواد بصر
بر او باد و بر آل و اولاد او بر او اولاد اولاد
اجفاد او **انما بعد** بر ضمیر منیر
ارباب عقل و فراست و اصحاب علم

کتابخانه
موسسه تخصصی فلسفه
۱۳۶۵

و مل لا ثبات الا وجه

حرکت را باید و بعد حرکت باید که حرکت کند و اگر نه
ان حرکت را نیز باید و سلسله کاشته نشود پس از
حرکت خالیه از قوت و هر چه خالیه را امکان
نه ممکن بود واجب الوجود و سدا حرکت و حرکت موجود است
و ایضا حرکت است و هر چه حرکت متحرک نبود و اگر متحرک
حرکت بخشد به بلکه متحرک خواهد بود همان الذین
الابتداء و الایالات و همین بود حال در مسافه
حرکت چه اگر سدا متحرک بود مسافه دیگر خواهد بود پس
منتهی شود به ابر که حرکت نکند پس از قوت
و انفعال مطلقاً بیرون بود و هر چه از قوت و انفعال
مطلقاً بیرون بود واجب الوجود بود و نیز گوئیم متحرک
بالفعل بود بر اثر بالقوه بر اثر دیگر و بالذات نه فعلیه
خواهد بود و بالقوه که متحرک و لها از قوت بر آید و چون
فعلیه ذراته بود متحرک بالغیر خواهد بود و بر بالغیر بالذات
متحرک فعلیه مطلق و فعلیه مطلق نباشد الا واجب الوجود
همه اول و هو الآخر و الظاهر و الباطن و هو الظاهر علیهم
و بعد هر چه خواست

کتابخانه
موسسه تخصصی فلسفه
۱۳۶۵

و در راست روشن و مبرهن است که
احوالی که در عالم سفلی حادث گردد انرا
در عالم علوی مستبب الاسباب جل جلاله
اسبابی تقدیر کرده است و موجب
حوادث این عالم ساخته هر گاه که نخواهند
که بر حالی از احوال این عالم وقوف یابند
سبب انرا از افلاک حرکات کواکب در
مبادی آن حال باز جویند و بحسب
سعادت و نحوست و ضعف و قوت

از اسباب برین احوال حکم نمایند
برین سبب برین مقدمه برابر باب عقل و انشا
فهم واجب باشد دانستن طواعی و استیجاب
تا اگر وقتی از اوقات امضای سعادت می کنند
در طلب آن می بالغ نمایند و انرا از اهم
مهمات شمارند و به قدم شک استقبالی
از دولت واجب دانند و اگر در
کاری شروع کنند تمام انرا از مراد آن
کلی باشد هیچ دقیق در ان ملاحظه

نکند ارند و اگر وقتی از اوقات دلیل

عارضه یا مکر و همی بود نعوذ بالله من ذلك

در اوقات بصدقات و طاعات و

دعوات قیام نمایند تا دفع از شر و دفع

از ضرر که ما قال النبي صلى الله عليه

والله وسلم **البرقة ترد البادق**

في الجهاد و حکیم فاضل

بطریق یونانی در عشره الفلك آورده

قد بقدر المنجم علی ما ذکره فی افعال النجوم اذا

مکار علیما بطبیعتهم فایقون فیها

و طاء قبل و قوعه قابلا بحتمه

منجم تواند و قادر باشد بر دفع بسیا

از افعال نجوم بشرط آنکه وقت

تمام داشته باشد بر طبیعت

قابل و قدرت در تصرف در وی

جناح کسبی داند مثلا که سرما

زمستان سخت خواهد بود بشر

از وقوع سرما و استعدادات

دفع سرما مرتب کرد اند تا سرما
در وی اثر نکند و همچنین مثلا
زمینی را که خواهند کندم بار آورد
و خار و خاشاک بسیار داشته
باشد پاک سازند تا قابل شود و
محصول تمام بدهد پس چون
متصرف حکیم و دانا باشد
هر یک را جان تدبیر کند که
حادث ملامت اراده او باشد پس در

دانستن طالع مولود فواید بسیار
و منافع پیشمار است بنا برین
مقدمات این فقیر بی بضاعت
را نوشتن طالع مولود امر فرمودند
هر چند این کسیت را قوت و
استطاعت آن نبود اما بمقتضای
المامور معذور با وجود قلت
بضاعت و عدم استطاعت و
تفرق بال و تشتت احوال و

وفقدان جمعیت اسباب و
وجدان اسباب تفرقه از هر یک
کلمه چند پراکنده در استخراج
طالع مولود عاقبت محمود و احکام
آن در یکدیگر بسته امیدوار ^{است}
که سهام کلام بر هدف صدق و
مرام آید و کوب مراد جهنم کشاید
و بصدق و صواب مقرون و از
شایب خطا و ذلل مضمون باشد

۲۰
احباب حکمت و ارباب معرفت طالع کذا ^{سند}
و بنجم عقل را بصیرت داد تا بحروف
تقویم تفکر که خطوط دوا بر اشکال
براهین لوح محفوظ و ورق دانش است
از اعداد منطقه البروج درایت دقیق
اختیار کند و بر زاپچه طالع ^{افشا}
دولت نمود از تسیر قلم نساخ ضمیر
رقم احکام سعادت مثبت کرد ایند
و تاریخ زمان و اقبال از بروج اشکال

ماه و سال از حوزه تصور بر حد منازل
تصدیق رسانند و درود از انداره
استقصاد احصا افزون و سلامی از
دایره شرح و فهم پیرون نشار روضه
منوره و مرقد مطهر قطب فلک مسیر دایره
شریعت و نقطه محاذات خط استواء
عالم حقیقت سلطان سریر ملک کونین
مخصوص بقرب قاب قوسین مقصود خطا
حضرت یاک لولاک لما خلقت افلاک

و از دلایل این حال و شواهد این مقال
انکه بمبارکی و سعادت و خرمی و
سلامت طلوع کرد بتائید حق بزبح
جلال بر آسمان شرف اختر همیون فال
اعنی اتفاق افتاد ولادت با سعادت
عالی حضرت سیادت پناه اصف صفا
عدالت شعار نصفت انار مشید
ارکان العظمة و الجلال مؤسس
بنیان السعادة و الاقبال اصف

العهد والزمان باسط الأمن و
الأمان دستور الأعظم والشيم
كافل مصالح جمهور الأمم
مرجع مشاهير العالم لمجا صدق
نبي آدم ناشر العدل والرفق باسط
الفضل والكرامة مجمع الجود و
الأنفاس منبج الخير والأعطاف
كريم السمايل والأخلاق
مستوفى الممالك بالأثر والأحكام

عمق أولاد سيد المرسلين خلاصة
دودمان مرتضوي شمس الإسلام
والمسلمين المحضون بعناية الله
الملك الصمد أمير محمد لأزالت
شؤون مجاليه عن مطالع الكمال طالعة
وكواكب اقباله عن مشارق الجلال
ساطعة ذكر مكان ولادت
مقرون بسعادت در بهترین موغی
منكوترین بلدی از بلاد اقلیم حضارم

قر له **مه** جوز بعد ماضی بود دایره را
 با مطالع طالع جمع کردیم مطالع طالع
 فرخنده مطالع شد **تفظ ما** این را
 در جدول مطالع البروج بعرض بلد ولادت
 مقوس کردیم طالع میمون مبارک شد
میزان **دلو ما** همین مطالع را در
 جدول مطالع البروج بالفلک المستقیم که
 مطالع بالقیمه نیز خوانند مقوس
 کردیم عاشر طالع شد **سرطان ح** مو

ذکر استخراج در مطالع تخمین
 ساعات گذشته از شب را که بود
۶۶۰ با ساعت نصف النهار جمع کردیم
 شد **۱** - این ساعت بعد است از
 نصف النهار مقدم جزو البعد شد
لکرم این را بر تقویم شمس در نصف النهار
 مقدم افزودیم تقویم شمس در محل ولادت
 شد **و ما** مطالع تقویم شمس بفلک مستقیم
 گرفتیم بود **ل** **ل** دایره باشد

ذکر نمود امر بطریق شریفی ناپی

عمل بدین نمودار از آن است که طالع

بتقریبی که ممکن باشد معلوم کنند

و او تا در معلوم نمایند و جزو اجتماع

یا استقبال مقدم بر ولادت معلوم

کنند و ملاحظه نمایند که کویک ^{کدام} صفا

خط است در جزو مقدم درجه هر کدام

از او تا که بدرجه تقویم از کویک اقربا ^{شد}

مثل آن گردانند چون معلوم شد که

جناح درین صورت

زایچه شریفه با مواضع کواکب

سیار و ثوابت و عقدتین و

سهامات مرقوم و مسطور است

بمبند وجوده

۴۴

از اشکالی نیست و عبادت که در اینجا مبین حقیق طوسی و شیخ ابی القاسم علی
رحمه الله تعالی شده مشهور و در کتاب بدارک و غیر آن مذکور است و تحقیق آنست
که حکم طایفه اولی با ستم بخرافات اهل عراق هر چند قلیل باشد مستلزم حکم ستم است
واجب است که هر چه در قیل از الخرافات حاصل باشد و این ظاهر است چنانکه
حکم خروج از سوادیه و ام است بر تقدیر حصول سوادیه هم قبل از الخرافات چنان است
انکه اگر فرض کنیم که توجیهی در کفر مشا که اوقات با دعای آن است بلکه منظر بر
بنایت هر بین ام باشد و بقدر یکبارگی که اهل آنان قدر طوسی شد و کفر
شود بجانب سایر جهن تفاوت در امتداد ما بین مقام معصی و سجد او که گنبد
و در نزاع است مستلزم آنست که در امتداد وجه جهت ذراع است و چهار جهت
شود که یکذراع است و این نسبت در جهت ذراع یکمیل شود پس از کفر
ما هم که گنبد رویت و جهت ذراع است و تب سنج ذراع میشود و این زیاد از
قدر طول ام است و در سایر جهات و عراق حاصل میشود **فصل در عبادت**
قبله با و جدا که در باب روایتی از آنکه اهل صلوات الله علیهم مستولی است
با اتفاق مؤمنان که در باب بقدر عرف که بعد بن مسلم از امام علی علیه السلام روایت
نموده که سائر عن العبد فقال فی الجدی زلفاک و وصل و درین روایت نیز آمده
تعبیری چند اهل عراق نیست و اما مؤمنان بقرینه قدیم مسلم که عراقی است علی بن سید
عراق نود و نه و صد و یک و در حدیثی که در کتاب بن کعبه و لغتیه

x

از آنکه

در سوادیه که آن جهات اهل عراق علی بن سید است که در آن روایتی است
که آنوقت که کعبه اندکی فقال له الجدی قال نعم قال اجعل علی بیعتی اذ اکتب
طریق الحج ما جعله بین الکفتین و ارجل درین روایت پس از روایت سابق است
پس مؤمنان در محرم اندک بعد علم بیعت خلافتی چند بجهت بقدر بعضی طایفه اولی
و در کتب مشهوره مذکور است مانند کفرش جدی بر پس او شربت و کفرش آنست
وقت زوال بر طرف برای روایت از جانب چپ و کفرش مشرق و جنوب بر
و چپ و کفرش ایدر لب اشم وقت غروب اهل با ارض چهار جهت
شب و در شب است و یکم وقت طلوع فجر بین العین بجهت اهل عراق و مانند
کفرش جدی بر پس او شربت و کفرش کسبل وقت طلوع آن بین العین و
وقت غروب آن بر چشم رست بجهت اهل شام و مانند کفرش جدی بین العین
و کفرش کسبل وقت غروب آن میان دو کف بجهت اهل یمن و مانند کفرش جدی
بر کعبه بجهت اهل جنوب و بجهت اهل کرمان این روایات در صحاح و ترمذی
در قبده سینه برت در امر قبده و حکم است در جهت و الا چون آنکه بود که
علامت قبلا اهل عراق شد با آنرا یکی باشد با تفاوت چندین درجه در طول
و مع ذلک بعضی از امامان لغتیه اصحابی در زمانه او که حدیث در ششم است وقت
غروب آفتاب بر یکجا نشسته و از تقدم و تاخری الجوه عالی نیست و بعضی از آن
با دیگری اختلاف دارد مانند کفرش مشرق و جنوب بر پس روایتی که از حضرت

که موجب استقبال جنوب است باطلاتی دیگر که موجب القبول است از
 جنوب بجانب مغرب و قیاس از اصل این اختلاف عراق را بر ششم کرده اند و علت
 اول را بجهت اوسط عراق مانند بقدر اقصی کرده اند و علامات دیگر را بجهت اول
 نزدیک آن مانند موصل و بجهت اطراف شرقیه آن مانند بصره و علامتی دیگر در کردان و آنکه
 آن کرشن جوی است بر کوزر است و با وجود این تفریق در غایتی که بجهت بصره
 تعیین کرده اند تفاوت متضامی آن با سمت قبله بصره واضح است چه کرشن جوی
 بر کوزر است موجب استقبال موصل و شمال دیگر که با او از آن جهت شمال است و معلوم
 است که اطراف قبله بصره از جنوب بجانب مغرب بصفت این قدر نیز نزدیک است
 بعد از این ظاهر خواهد شد پس در این علامات بر نوبی از توپ است که با وجود
 اختلاف تفاوت نیز در تحصیل جهت کعبه بآن مستغنی می توان شد و یکی از قدما
 فوئقا مسروق بین شان در رساله در رساله در رساله همان و همین و شمس
 در مسوق قبله بلاد بسم فراموش علی البقرالی نوشته بلاد اطراف که مسوق را
 بر جهت ششم کرده و بجهت هر یک از اقسام علامات دیگر کرده اگر چه شمال است به
 مسلمات و توافق علامت معنی لغات لیکن چون معنی از آنها عالی از لغت است
 دیگر که خانه آنها در نیقام مذکور کرد و اول اهل عراق و از میان و کلبان و خیال
 و بلی مانند کوزر و بغداد و حلوان و ری و طبرستان و ماوراء النهر و خوارزم و سمرقند
 این کرشن جوی است بر کوزر است و جوی بر کوزر است

و در مقابل او شمس چپ و شفق بخاندی او شمس راست و هنوز که کوی است از منازل
 فرود رفت طلوع آن بین اکتفین و او بود که یکی از بلاد می شود است در مقابل
 صیبا و جنوب کرد و او در مسوق اند بر همین دلیل رو در مقابل آفتاب وقت زوال
 برابر روی است تمامی اهل المصیبا و بجزیره ما موصل و بلاد آذربایجان و است
 این اواب و علامت این کرشن جوی است بر کوزر است بر کوزر است و جوی
 وقت طلوع آن بر کوزر است و سهیل وقت غروب آن بین العینین و صیبا
 بین اکتفین و مشرق بر دست چپ و جنوب بر چشم چپ ناکت اول شام و
 و صیبا و مدینه مشرفه و دمشق و حلب و قس و بیت المقدس و بلاد صیبا و علامت
 این کرشن جوی است وقت غروب آن بر کوزر است و جوی بر کوزر است
 شمس چپ و صیبا بر کوزر است و مطلع سهیل بین العینین و مشرق بر
 چشم چپ صیبا بر کوزر است و شمال بر دوش است و او بر بر صیبا کوزر است و جنوب
 در برابر دریا و اهل بلاد مصر و سکنیه و غیره و آن که هرت بر دوش و صیبا
 مغرب و علامت این کرشن جوی است که عبارت از چهار کوی است در غرب
 شرقی و وقت طلوع آن بر کوزر است و مشرق بر چشم چپ و صیبا بر دوش چپ
 شمال بین العینین و او بر بر دست راست و جنوب بر چشم چپ حاکس اهل بلاد
 حبه و نوبه و صیبا و بلاد سودان و علامت این کرشن جوی است
 وقت طلوع آن بر کوزر است و شمال و مشرق که کوی است از منازل فرود رفت غروب

میان دودوش جدی بر صغیر کوز چپ و مشرق بین العینین و جب چشم چپ
 و دوبر بر دوش ریهت و جنوب بر چشم ریهت سادس اهل تمامه و صفائی بین
 و مدون و حضرت و علامت ایشان که روشن جدی است بین العینین و همین وقت
 غروب آن میان دودوش مشرق بر کوش ریهت و صبا بر کوز ریهت و شمال
 بر چشم چپ و دوبر بر دوش چپ و جنوب بر شان ریهت سابع اهل سینه و بند
 از میان و کابل و قندهار و علامت ایشان که روشن بانه مشرق است وقت طلوع آن
 بر کوز ریهت و دریا وقت غروب آن بر چشم چپ و سهیل وقت طلوع آن بر پس
 کوش چپ و مشرق بر دست چپ و صبا بر صغیر کوز ریهت و شمال مقابل بر دوبر
 بر دوش چپ و جنوب میان دوش نه نامس اهل صحر و کوبین و میان دودوش و
 خوزستان و فارس و سیستان و علامت ایشان که روشن لسه طایر ریهت وقت طلوع
 آن میان دوش نه و جدی بر کوش ریهت و شود وقت غروب آن میان دوش چپ
 و مشرق بر اهل دوش چپ و صبا بر کوش ریهت و شمال بر چشم ریهت و دوبر بر کوز
 چپ و جنوب میان دودوش احمیت نام فواید رساله ابن شاذان و اعطاء این
 علامت چنانکه سابقا بر شده موافق خاقانی از قضا است که منا و است سید
 نزد ایشان همه عینی کوه مغلط است و مینه تبه فیقانی که اهل بیات کرده اند نشینند
 اما صاب خاقانی دیگر از ایشان که با وجود قدر سنه بر تحصیل علم باطل با قرب بجا
 جایز نیند آمدند استقبال بعد از آنرا با بر ظاهری که شیخ طوسی رحمه الله در رساله

روایت کرده که از جمله را یک نموده اند حدک و امثال آن اصول احوط است
 که بطریق صحیح اهل بیات چنانکه بعد از این مذکور خواهد شد یا بعد از آن که هم ص
 منوال بطا آن از روی اوقات و بصیرت تعیین شده باشد استخدام قنده هر یک از
 علماء و منو و علم بران واقع شود و علامت مسطور در کتاب فخر چنانکه تفصیل باشد
 اگر چه از وقت مذکور رعایت لیکن اهل جربت علم مذکور را ممکن است که با نیک
 نامی بجهت اکثر بلاد مشهور و علامت قرار دهند که با صبا منوال بطا علم مذکور مطابق
 است قنده آن و عالی از اختلاف مسال فی پیشه که در علامت مشهور است سلسله
 ممکن است که هر یک از مطالع یا معارب آفتاب را در ایام مخصوصه لغزول معسبه که
 با ستارگان و اوقات یکی از جهات بنام انسان موافق افتد با مواجبه است قبله عبدی که
 قبله آن علم قرار دهند چنانکه گویم در مطلع اول کتابستان مشاکره بعد بر میل کعبه
 نسبت و چهار درجه جنوب از مشرق افتد الی آخر نسبت بکتابت کجاست از بعد
 است و چهار صورت مخصوص است اول استقبال آن و آن ممکن است که مطابق آن
 باست قبله یعنی از بلاد و نوبه یا چشمه که انحراف آن از نقطه مشرق بکتابت شمال
 بعد بر میل کعبه باشد دوم استند بار آن و آن نیز ممکن است که موافق باشد باکت
 قبله یعنی از بلاد و نوبه یا چشمه که انحراف آن از جنوب بکتابت جنوب اولی همین
 قدر باشد سوم که اوقات آن با همین و آن نیز مطابق تواند بود باست قبله یعنی از
 بلاد مشرقی زمین که همین قدر جنوب باشد از شمال بکتابت جنوب چهارم که اوقات آن

باب در آن نیز سوالی نیست با سمت قبله بعضی از بلاد است که الحواف آن از جنوب
بجانب مشرق موافق قدره که کشید و در مطلع اولی رست آن نیز که از مشرق است
جنوب محرف بقدر میل کلی مثل استنار است مگر در مقصود است اولی مطابق
قبله بعضی از بلاد جنوب تواند بود و گمانی موافق قبله سر جنوب است و گمانی مطابق قبله
بعضی از بلاد زمین است در آن موافق قبله شهر زور و کوباد نیز در وسط است و جنوب
اولی استانبول و اولی رست آن نیز با جهت از بعد سمت قبله بلاد مذکور است
شد لیکن بر عکس آنچه مذکور شد و بر عکس سبب مطلع و معارب آن بلاد در آن
سال هر که ام که یکی از جهت است مذکور موافق سمت قبله بلد است جهت است
و مثل این جهت است در مطلع و معارب سبب که اکاب مشهور مثل شهری بانی و شهری
شالی و سماکن و سدرین جارلیت و این باطلی است که استنباط فروع معینه لطیفه
از آن مکن است لیکن چون بعد از این قدر الحواف است و بعضی از کور خواهد شد
و با وجود آن چنین است لیکن مثل این است که کثرتی از آن در بنام انضار برین است
است **رکن ثانی** در بیان محض سمت قبله بطریق مشهوره و درین چند فصل است
فصل اول در تعیین جهت قبله با مخطوطه یا جهت بطول و عرض آن که مناط
مقتضی مذکور است از سه صورت بیرون است یا در طول موافق آن در عرض یافت
یا عکس آن یا در هر دو یافت اند و در صورت اولی کفصل نقطه جنوبی شمال جهت خط
کافیست و اوج با سطح حاصی نیست و در صورت دیگر با وجود کفصل نقطه جنوبی شمال

استیج از قبله بطریق که بوسه آن قدر الحواف قبله یکی ازین دو نقطه معلوم نماید
نمود و قوسی که مصلی از نقطه زمین مانند کوشیار و غیره و بعضی از نقاط است زمین باشد
شیخ حسین قبه العصور کلامه در رساله بقدر انسان کرده اند که در صورت اولی بر عکس
نقطه مشرق جنوب است اولی در خط کالی باشد جنوبی از تقیاس بر صورت اولی
با طلت با بر آنکه فرقی نیست میان صورتین در یکدیگر اولی مستقیم است که بلد با یک
مخطوطه در جهت یک نصف النهار باشد و ثانیه مستقیم این جهت که بلد با یک جهت
یک اول السموت باشد مابقی که مخطوطه ای اولی است که سمت قبله نقطه شمال یا جنوب
باشد ثانیه مخطوطه ای این کند که سمت قبله نقطه مشرق یا مغرب باشد قوسی این فرق
آنکه اتفاق بود در طول عبارت از آن وی بعد نصف النهارین است است از
نصف النهار نیز از خال است که بعد از طول جاد است و چون در آن نصف النهار
یکجه با هم تقاطع عمده القطبین پس عبارت از عرض و نصف النهار از هم میسور
نقطه تقاطع اینان با بعد از النهار میتوان بود پس و نصف النهار که بعد از هم
از نصف النهار نیز مساوی باشد لای تقرب هم منطبق باشند و فی الحقیقه هر دو بلد
که در طول موافق اند در سمت یک نصف النهار خواهند بود و اما اتفاق بود در
عرض شمال یا جنوبی عبارت از آن است ای قدر بعد سمت الیس و سمت الیم اما
از بعد از النهار که بعد از عرض است ازین بعد لای که لای از عرض اول السموت است از
بعد از النهار پس اگر در بلد موافق در عرض شمال مثلا در سمت یک اول السموت باشند

کتاب در جغرافیه
کتاب در جغرافیه

لازم آید که اول السموت مذکور که با معدل النهار مقاطع است از یکجهت او کمال الفوج
 آید پس به و بطول این خط است پس تا برین هرگاه که مدی با یک منظر در عرض کوه
 بود شود از بود که تا آن درخت یک اول السموت باشد ما آنکه قبله آن در صورت
 مشرق یا جنوب است اما قبله با مشرقی که در صورت است در عرض کوه
 میباشد از جنوب است اما جهت شمال و قبله با مشرقی که در صورت است از مشرق است
 و این جهت شمال است که سوس الفوج که از جاذبه که منظر و او را ملک است که از جاذبه
 شرقی که منظر است با وجود قرب اتفاق هر یک با یک منظر در عرض قبله اول از شرق
 اقبال و قبله شمالی از جنوب است اما جهت شرق از جاذبه که در این خط
 خواهد شد پس معلوم شد که در صورت این از صورتی که جهت تعیین است قبله
 از تعیین جهات مذکور است استخراج حاصل است **فصل ثانی** در تفریق
 مذکور از جهات مذکور در استخراج این مطلوب طریقی است که مختص طوسی می باشد در
 مذکور که در دو دست فوجین اول جهات و فوجین او کرده اند و خلاصه آن اینست
 که تفاوت ما بین طول بلد و طول یک منظر که عبارت از تفاوت ما بین نصف النهار
 این است از یکجهت و در هر وجه از آن تفاوت را چهار دقیقه یک است که هر
 پانزده درجه بعد از یک است بوده باشد و برین نسبت اگر با درجات دقایقی نیز
 بوده باشد هر چه حاصل شود در آن وقت آنجا است از احد نصف النهار بر یکجا
 پس روزی بر ارشد کنیم که آفتاب در ششم درجه جنوب است و سوم درجه شمال بود

و چند که قدر تفاوت طول
 میشود قدر این الخراف بیشتر
 می باشد

باشد که آفتاب در از روز نسبت از پس که منظر یکروزه با بر آنکه عرض که مطابق
 میل هر یک ازین دو فوج است پس در از روز قبل از آنکه آفتاب نصف النهار بلد
 رسد بقدر زمان تفاوت ما بین نصف النهار این اگر بلد غربی باشد نسبت با یک منظر و بعد
 از آن اگر بلد شرقی باشد آفتاب با همان نسبت از پس که منظر خواهد بود پس در این
 وقت سمت نقل است قبله خواهد بود و طریقی که اهل اعطاب عبادتی که صاحب آن
 است در استخراج قبله تفریق کرده اند و از فوجیه اصطلاح شده اند فی الحقیقه همین طریقی
 است و در تفریق اختلاف دارند و فوجی مانند که اهل این طریق در استخراج سمت قبله
 تفریق کرده قطع نظر از تفاوتی که با جهت حرکت حاصل آفتاب بهم میرسد و تفریق
 آن تفاوت علماء این فن تفریقات مذکور کرده اند چند بسیار یکی آنکه استخراج سمت
 قبله در همه اوقات ما بین طریق مسرت است بلکه در عرض سال مخصوص اوقات است
 دیگر آنکه استخراج سمت قبله در مدی یا بنظر این موقوف بر حضور در آن جهت در خارج
 آن بلد مسرت است دیگر آنکه استخراج سمت قبله در مدی یا بنظر این موقوف بر حضور در آن جهت در خارج
 عجلت ابر یا مانند آن چندین است شماع و ظل آن معفو باشد و در اکثر بلاد
 است که آن اوقات خاص ارسال ازین نوع موقوفه عالی باشد **فصل ثالث**
 در تفریق طریق در برهمنیه از جهات مسرت طریق در این جهت است که اهل آن
 جهت تعیین جهات از جهات جنوب شمال و مشرق و جنوب مرفوع است و در اکثر
 فوجیه در تعیین سمت قبله است و طریق استخراج سمت قبله یا بنظر این جهت از تعیین

جهات مذکوره در رسم خط زوال و خط اعتدال الفسم هر ربعی از ربع آن بود
 قسمت می آید که از نقطه جنوب شمال بقدر تفاوت پهن الطولین بجای
 جنوب بجزند اگر طول عدز زیاد از طول که مضطرب باشد و بجای شرق قطب بجزند اگر طول
 کمتر از طول که باشد و ایضا از نقطه مشرق و جنوب بقدر تفاوت پهن الطولین
 بجای جنوب بجزند اگر عرض عدز زیاد از عرض که باشد و بجای شمال بجزند اگر عرض
 بد کمتر از عرض که باشد و از شمالی افواجی طایفه خطی موازی خط زوال و از شمالی
 افواجی غرضینه خطی موازی خط اعتدال اوجاع کنند این دو خط را در نقطه تقاطع
 میباشند در داخل دایره پس چون وصل کنند میان مرکز دایره و نقطه تقاطع
 خطی که منتهی بقطب دایره شود آن خط بر صوب قطب است و خطی که از آن خط
 نظر از شمالی که در اصل دایره منتهی از آن تا مرکز است چنانکه در شکل مشهور
 است صوب شرق و یکی آنکه مختص من بلاد است که نسبت آنها با یکدیگر منظره در صورت
 نماز از صورتی که سابقه باشد یعنی هم در طول هم در عرض حالت که مضطرب باشد در
 صورت ثانیه جاری نیست چه با عدم تفاوت عرض چنانکه مؤدوم است در صورتی که
 افواج خط موازی خط اعتدال که مساوی آن قدر تفاوت پهن الطولین است تصور
 نیست و حکم بانیکه در صورت بقدر افقی سمت مشرق یا مغرب حاصل است چنانکه
 سابقا بتفصیل مذکور شد و لهذا بعضی بجای تقسیم در طریق استخرج سمت بقدر میان این
 طریق و طریق میان ترکیبی کرده اند و دیگر آری میان این طریق و طریق ازین دو خط که

درین دایره منتهی از خط نصف النهار که سمت فضل مشرق افق بود و صغیر است که بود
 نصف النهار بدست و اما منتهی از خط نصف النهار که سمت مشرق افق بود چنانکه
 که مایل نصف النهار که باشد بر نقطه از معدل النهار که بعد از آن نقطه از نصف النهار
 بد بعد از پهن الطولین است و دیگری ازین خطین که بجای دایره اول السموت که
 مضطرب است من فضل مشرق افق بود و صغیر است که موازی اول السموت بدست و
 قائم مقام اول السموت که نیمه اند بود چنانکه ازین سمت که مایل در مرکز باشد
 نقطه که بعد از آن نقطه از اول السموت بد بعد از پهن الطولین است و آن نقطه کل
 تقاطع آن مدار با نصف النهار بدست پس هیچ یک ازین دو صغیر نسبت اکثر
 که میکنند و اما آنکه محل تقاطع این دو خط صوب قطب تواند بود و اگر بعضی بقدر تقسیم
 این مقام و اگر کرده اند حاصل آن است که اگر چه این دو خط فی الحقیقه منتهی از نصف النهار
 و اول السموت که نیمه اند بود و اما آنکه در اول مایل منتهی از آن دایره است
 ظاهر الصفت است چه وقتی در مایل منتهی از آن نیمه اند بود که در حاصل مایل با آن
 نباشد و خلاف این برست ملاحظه است و تحقیق این مقام است که اگر این دایره منتهی از
 معدل النهار بود و بعد خط اول بقدر افواجی طایفه از نصف النهار بد بعد از پهن
 النهار که بعد از آن از نصف النهار بد بعد از معدل النهار بد بعد از پهن الطولین
 بد است و معلوم نیست که بعد از نصف النهار که از نصف النهار بد بعد از پهن الطولین بد
 در جهات چیزی که معلوم است از تقاطع این الطولین منتهی از نصف النهار است

در هر ربعی از ربع آن بود
 قسمت می آید که از نقطه جنوب شمال بقدر تفاوت پهن الطولین بجای
 جنوب بجزند اگر طول عدز زیاد از طول که مضطرب باشد و بجای شرق قطب بجزند اگر طول
 کمتر از طول که باشد و ایضا از نقطه مشرق و جنوب بقدر تفاوت پهن الطولین
 بجای جنوب بجزند اگر عرض عدز زیاد از عرض که باشد و بجای شمال بجزند اگر عرض
 بد کمتر از عرض که باشد و از شمالی افواجی طایفه خطی موازی خط زوال و از شمالی
 افواجی غرضینه خطی موازی خط اعتدال اوجاع کنند این دو خط را در نقطه تقاطع
 میباشند در داخل دایره پس چون وصل کنند میان مرکز دایره و نقطه تقاطع
 خطی که منتهی بقطب دایره شود آن خط بر صوب قطب است و خطی که از آن خط
 نظر از شمالی که در اصل دایره منتهی از آن تا مرکز است چنانکه در شکل مشهور
 است صوب شرق و یکی آنکه مختص من بلاد است که نسبت آنها با یکدیگر منظره در صورت
 نماز از صورتی که سابقه باشد یعنی هم در طول هم در عرض حالت که مضطرب باشد در
 صورت ثانیه جاری نیست چه با عدم تفاوت عرض چنانکه مؤدوم است در صورتی که
 افواج خط موازی خط اعتدال که مساوی آن قدر تفاوت پهن الطولین است تصور
 نیست و حکم بانیکه در صورت بقدر افقی سمت مشرق یا مغرب حاصل است چنانکه
 سابقا بتفصیل مذکور شد و لهذا بعضی بجای تقسیم در طریق استخرج سمت بقدر میان این
 طریق و طریق میان ترکیبی کرده اند و دیگر آری میان این طریق و طریق ازین دو خط که

عند المعدل با آنکه بر تقییری که این در این بنام از معدل همان نیز می شود و بعد نصف النهار
 عند المعدل بخاطر که ظاهر همیشه موافق معلوم نبود چه معلوم بر یک مقام محض بعد نصف
 النهار است از نصف النهار بعد از سمت الراس که در قدر بعد نصف النهارین عند المعدل
 با قدر بد ایشان در سمت الراس که موافق نیست چه نصف النهارین عند المعدل کمال
 افواج دارند و بعد از دوری از معدل متعاقب می شود تا آنکه عند التقابل متقاطع شوند
 و وضع اینجاست بعد از این در طین استخراج بعد سافت بین البعد پس از این خواهد شد
رکن ثالث در بیان محض سمت قبله بطریق جدید چون از جهت سابق معلوم شد که
 استخراج سمت قبله بلاق مشهوره حال نیست از عیوب و مساخه چند که بتفصیل در ترتیب
 و بعضی از اوقات دیگر که از بی تحقیق است مانند اولیای حجب و دوس که در این جزیره در کوه
 با وجود نهایت غمخ و وقت احتیاج دارد که اول حجب و قوس که حاصل از عدم خط
 در عمل آن جمع کردن بسیار مشکل است و سوختن بر نوزن حسابی از جمع و توفیق
 و غربت منت و غالب حالی از غلظت و غلط پیشه و با وجود اینها اطلاع بر برمان آن
 که موجب اطمینان شود هر کس را میریزد کجا تا ترسید که آنی بجای استخراج سمت قبله
 وضع شود که بر مان آن ظاهر در هر جا در هر وقت بی احتیاج بکنی و حسابی در
 نهایت سهولت استخراج سمت قبله هر بلد از آن توان نمود و کیفیت وضع این است
 و طین استخراج سمت قبله بلاد از آن و سایر مواضع که با لومین از آن سببها می توان
 شد و در چند فصل سابقین میشود **فصل اول** در کیفیت وضع این آلت جسمی که می

از یکی از فلزات یا نیز آن اخذ کرده و آنرا که در این زمین کنیم و برود و در هر
 که متقاطع بقوام باشند رسم کنیم بجایستی که سطح که مذکور به با این در این یکبار ربع
 منقسم شود و هر ربعی مطابق بر نصف در این در نیمه باشد ربعی از آن ربع را ربع سوم
 از این زمین کرده یکی از آن دو نصف در این که بر این ربع خط شده و آن نصف خط
 و البته جنوب با این ربع زمین کنیم که بعد از دو من جا است و دیگری در نصف در این که بر
 سطح زمین منقسم میشود از نصف النهار برای حالات که بعد از احوال جا است و هر
 این نصف از این در این در آن که کنیم که بنزد شمال باشد و بر شصت نصف مقابل
 آن نشانی دیگر که بنزد جنوب باشد پس خط اول که بنزد نصف خط است است بعد
 مستقامت می دهی قسمت کنیم بعد در درجات نصف عظیمه و ابتدا از نقطه تقاطع این خط
 با خط نصف النهار بر این از جانب جنوب به یک کور نمود و صورت بعد در درجات
 بر افق رسم کنیم و این درجات طول است که جسمی دیگر دوری چندی که خوش آن در این
 عظیمه این که باشد محض کنیم و آنرا بصورت و آنرا افقی که بچینه که با مابین از یک
 نصب کنیم بقوامی که هر گاه که در او در جوف آن که از آن در او در آن کشنده همیشه از آن
 بعضی ظاهر بوده باشد پس سطح عالی این جسم دوری که خوش آن موافق عظیمه که است
 بر این قسمت کنیم و یکی از اربع را بنود قسم می دهی قسمت کنیم بعد در درجات بر عظیمه
 و بعد در درجات برابر افق رسم کنیم و این درجات عرض است پس یک ربع در این
 عرض در درجات طول که بر اصل که است موضع بلاد مشهور را بر این سطح رسم می کند که در آن

و آنرا بصورت دایره افقی

رسم کنیم ماینطون که موضع و طول با دور از زجیات معتدله صحیح معلوم نموده هر بلدی که
خواهیم موضع آنرا در این ربع تعیین کنیم ابتدا در جداول ربع را بر درجه طول بلد مذکور
نیم میوزان که درجه نوزم که نهایت این ربع است مطلق بر شمال مقابل آن مطلق
بر جنوب شود پس آنچه در ربع مذکور از که میمانی در جداول بلد افق موضع بلد است آنرا
بسط نشان کرده اسم بلد را بر این رسم کنیم و این جسم دوری در این حالت که بر
قطبین گذرشته نیز در نصف النهار بلد باشد و فرضی که از خط استوا میان این نصف
النهار و نصف النهار با از است که بر کرده رسم شده از جانب غربی قوس طول بلد است
و فرضی که از جسم دوری مذکور منحرف است در میان بلد و خط استوا قوس عرض بلد
و همین قوس موضع هر یک از بلاد را در این ربع تعیین کنیم و البته استعمال هر یک است
با این البلاد و چنانکه از بلد ذمیرا مذکور و ذکر خواهد شد یک ربع دیگر از اربع جسم
دوری مذکور را بعد از اربع ربع عظیم زمین که عبارت از دو هزار فرسخ است قسمت
کنیم و اگر خواهیم که در این ربع که مذکور شد هر یک از اقالیم آنرا یکی در بالای خط
مستقیم عرض اول را کنیم را معلوم نموده موازی آن خطوط موازی خط استوا را
مذکور را با قیاس قسمت کنیم پس این که مذکور شد باشد از عرض و جادی که بر ربع مذکور
عرض است و مسابله قدر که مسی که در مجموع البلاد و قطع نظر از قوایر سوخته از آن
چنانکه بعضی از اقلیمات را خواهد شد ما خود را از آنجا احوال او معارضه و نسبت
آنها کنیم و کیفیت ترتیب بعد از جهت هر یک از دیگری ظاهر شود **فصل شان** در بیان

الکون

استخراج است قبل از آنکه در فوج البلاد چون در فصل سابق مصورشه که جسم دوری مذکور
که حیوان بنزد او بر مینظم کرده مذکور است هر گاه بر بلد و قطبین وضع شود بنزد
نصف النهار بلد باشد پس هر گاه ابتدا ای یکی از اربع آنرا بر بلد که از ربع است
هر یک از اربع دیگر میمانی موازی آنرا که افق الجدی می ابتدا ای ربع جنوبی باشد
نقطه جنوب بلد و الجدی می ابتدا ای ربع شمالی قدر نقطه شمال بلد باشد پس اگر بلد
طول بلد مخطه موازی باشد لای تا چنانکه این دو بر بلد گذرشته بر که مخطه نیز گذرند
و ظاهر شود که سمت قبله بلد مذکور نقطه جنوب است اگر عرض بلد بیشتر از عرض بلد باشد
و نقطه شمال است اگر عرض بلد کمتر از عرض بلد باشد و اگر بلد با مخطه در طول
مستقیم باشد و در این مذکور بر که مخطه گذرند و قبله بلد لای تا منحرف باشد از جنوب
یا شمال بجهت مشرق یا مغرب بحسب انقضای وضع بلد با مخطه پس بعد از آنکه گفته
نفسی نقطه جنوب یا شمال بلد بر که دوشان کنیم و در این مذکور را با حفظ مسابله
ابتدای یکی از اربع آن با بلد الله رکب داریم که بر که مخطه نیز گذرند پس از این وقت موازی
از که که میمانی ابتدا ای ربعی دیگر باشد که تقابل آن ربع است در جهت که مخطه سمت
قبله بلد باشد آن موضع را نیز نشان کنیم و در این مذکور را با مخطه نیز گذرند و در این
بگذرند موازی که ابتدا ای ربعی که مسافت است بدرجات بر یکی از آن دوشان
باشد تا معلوم شود که با این دوشان چند درجه است اگر که در جهت قبله
ربع و در جهت قبله موازی خواهد بود با نقطه مشرق ماینوب است و اگر که

باشد و درجات را مینویسند و این قدر را خوانند قبله است از نقطه جنوبی شمال
 بجهت مشرق یا مغرب و اگر بیشتر باشد برینیکس و چون تعیین جنوب یا شمال را
 یکی از طرف که در فضیلت آن کوز است رکاب سهولت بعد از مدت قدر الخراف
 بلد از شمال یا جنوب است بقدر ملاحظه **فصل ثالث** در فواید دیگر که از کوزه
 مذکور مستنبط می توانند **از جمله** آنکه بعد از تعیین وضع کوزه منظره و ارتفاع و ارکان
 آن چنانکه سابقا اشارت شد بر کوزه مذکور و توهم افق خطوط از هر بلدی بر وسط
 آن مینماید و در کوزه استنباط می توان کرد که توجه اوج بلدی در قبله کدام
 جزا اگر که اوج منظره است چنانکه مستفاد میشود که توجه اوج بلدی مشرق مشرق
 با همین رکن عوائق این است چنانکه از نقطه سمت قبله آن نمایان شود و در فواید
 دیگر که عوائق سمت و فواید و غیره است و سایر بلاد و برین یکس **از جمله** آنکه در او
 بعضی از زیارت و بعضی از اجاویت وارد شده که از آن بعد در هر موضع که
 باشد روایت که بلای می کند در زیارت یکا آرد پس هر چند احتیاج افق تعیین
 سمت که بلای می و طریقی استخراج سمت مذکور تعیین الخراف آن از قبله بلای
 جهات آن بعد از معرفت آن در میان استخراج سمت قبله از کوزه مذکور قویترند
 در کمال سهولت مستفاد میشود که در بلده بهتر است که بلای می نیست از
 جنوب یا جنوب مغرب یا جنوب درجه و چون الخراف سمت قبله آن چنانکه ملاحظه
 ظاهر خواهد شد از جنوب یا جنوب مغرب بقدر شش نژده درجه است پس سمت

که در او با بقدر یک درجه از سمت قبله آن خرافت یا جنوب و در فواید است
 که بلا بقدر چهار درجه خرافت از جنوب یا جنوب مغرب که از سمت قبله آن
 بقدر سی و دو درجه خرافت باشد یا جنوب مغرب و در ششده سوس رضوی است
 مذکور بقدر شصت و هفت درجه خرافت از جنوب یا جنوب مغرب که از سمت قبله
 آن بقدر هفت و چهار درجه خرافت باشد یا جنوب مغرب و در هجدهم بقدر دو درجه
 از جنوب یا جنوب مغرب شمال خرافت که تفاوت آن با سمت قبله یا بقدر چهارده
 درجه باشد و در سیزدهم بقدر هفت و شش درجه از جنوب یا جنوب مغرب شمال خرافت
 است که تفاوت آن با سمت قبله آن بقدر شصت و پنجاه باشد و برین ملاحظه
 الخرافت سمت مذکور از سمت قبله یا در اجوات دیگر آن با مذکور استانی از کوزه
 مذکور مستنبط می توانند و طریقی که در رکن سابق در میان استخراج سمت قبله
 از کوزه ملاحظه شد یک از آن و الی اینست از منظره چنانکه بر منظره ملاحظه است
و از جمله استفاده قریب است هر یک از ملک است چنانکه از کوزه مذکور با
 معلوم می توان کرد که ملک فراسان شمال یا جنوب است و طول و عرض
 آن با هم چه نسبت دارند و از هر جهت که اوج ملک مذکور است و مانند آن **و از جمله**
 تحقیق صورت و ترسفات با این البلاد است با این طریقی که هر دو بلد که صورت هم
 با هم اینست مطلوب افق در کوزه مذکور را بر کوزه چنان وضع کنیم که بر هر دو بلد
 بگذرد و جنوبی که قوسی از ربع منقسم از ربع در میان بلین افق و بعد از آن

با هم معلوم شود و بنظر آن باشد که ما بین البلدین را آب آبی بود پس در آن است
 با هم یاری داد از ربع دور باشد بستگات انضمام یعنی از شایر در این و در آن
 استساج اقله و مغلغی مانند که مغلغی در طریق استعمال است ما بین البلدین جمالی
 که در آن است که در آن طاعت است چنان این آنکه شیخ بهایی در رساله در حاشیه شرح
 الاغلاک گفته که بمسوقه الطول و العرض است تمام الس قد بین کل بلدین بان تخرج تقاضی
 ما بین طولها و ما بین عرضها و تخرج الی بعضی فبذل الحیح بعد ما بهما فانه کل ربع
 اینین و عشرین و سحا و نسبی فرسخ و بر این فذالعلل هو شکل العروس تقاضی دور
 محمود سها و یک کول همین صورتها از بعضی حاشی ربع جریه نقل نموده و تصور این
 خیال است که تقاضی طولی بین البلدین بقوسی می باشد محصور میان نصف النهار یک
 بلدین و تقاضی عرضی بقوسی محصور میان اول السموت و چون نصف النهار اول
 السموت بر قطب هم میگذرد زاویه که ما بین القوسین اقله قائمه باشد پس آنرا
 این قائمه بعد است میان این دو بلد و چون قدر معلوم این قائمه باشد
 در حالت به وقت قدر طول و عرض و تقاضی بین البلدین معلوم است و اینها قدر
 است در هر معلوم است که است و در فرسخ و کسری است پس بهمان شکل در آن
 استخراج قدر و زاویه که بعد است معلوم شود چنان که در اول است
 اینک مجموع این معلومین قائمه سوی مربع و تراست است تصور میان آن کور و نسبت
 که بر وقت و این خیال که حال منقطع نشود و با هم در آن معلوم است و این را بر آن است

ایمان

تحقیق خطی که در این کتاب است
 که در این کتاب است که در این کتاب است
 که در این کتاب است که در این کتاب است
 که در این کتاب است که در این کتاب است

هر یک معنی شکل خود در ربع شدت مذکور و انما من از تقاضی آن بقایم از این
 مستقیم الخط و بصورت تقاضی محل آن چنان می کنیم انما من آنکه هر کاه دو بلد
 در عرض یکیم که تقاضی ما بین الطولین است آن است و در هر باشد و تقاضی ما بین عرضین
 شش درجه ما بین عرض آن که عرض یکی باشد و در هر باشد و عرض دیگری باشد
 نه در هر پس چون مربع تقاضی ما بین الطولین شدت و چهار درجه مربع تقاضی ما بین
 العرضین می کشیم در هر باشد و مجموع آن همه درجه است و جذر آن دو است پس
 که با هر خطی که در هر باشد است میان این دو بلد بعد است و در هر باشد
 با آنکه البته کمتر از شاست است درجه است چنانچه در هر باشد است چهار برین تصور بعد
 فانه در مشکلی است که یکی از شایقین آن است درجه است یعنی ما بین بلد اول و غیر
 تعیین و دیگری از شایقین یک درجه است یعنی ما بین بلد مانی و عرض تعیین و مغلغی
 این دو فصل است در هر باشد و هر کاه و مغلغی سابقین است در هر باشد فانه که بعد
 است با هم است ابتدا فقر است اما محل آنکه تقاضی طولی بقوسی که تصور باشد
 بین نصف النهارین نیست بلکه بقوسی از معدل النهار است محصور بین نصف النهار
 پس در دو بلد که یکی از آن بر نفس معدل باشد یعنی بر خط سوا حاری می باشد
 چه قوس مذکور در این وقت یکی از اضلاع شدت مذکور است اما اگر هر دو بلد در آن
 مایل باشند مستور نیست که قوس مذکور فیصل آن شدت واقع شود چنانچه یک در هر باشد
 این قوس در این حال بهیچ یک از آن دو بلد نمی بیند و در وقت قوسی که

هر یک معنی شکل خود در ربع شدت مذکور و انما من از تقاضی آن بقایم از این
 مستقیم الخط و بصورت تقاضی محل آن چنان می کنیم انما من آنکه هر کاه دو بلد
 در عرض یکیم که تقاضی ما بین الطولین است آن است و در هر باشد و تقاضی ما بین عرضین
 شش درجه ما بین عرض آن که عرض یکی باشد و در هر باشد و عرض دیگری باشد
 نه در هر پس چون مربع تقاضی ما بین الطولین شدت و چهار درجه مربع تقاضی ما بین
 العرضین می کشیم در هر باشد و مجموع آن همه درجه است و جذر آن دو است پس
 که با هر خطی که در هر باشد است میان این دو بلد بعد است و در هر باشد
 با آنکه البته کمتر از شاست است درجه است چنانچه در هر باشد است چهار برین تصور بعد
 فانه در مشکلی است که یکی از شایقین آن است درجه است یعنی ما بین بلد اول و غیر
 تعیین و دیگری از شایقین یک درجه است یعنی ما بین بلد مانی و عرض تعیین و مغلغی
 این دو فصل است در هر باشد و هر کاه و مغلغی سابقین است در هر باشد فانه که بعد
 است با هم است ابتدا فقر است اما محل آنکه تقاضی طولی بقوسی که تصور باشد
 بین نصف النهارین نیست بلکه بقوسی از معدل النهار است محصور بین نصف النهار
 پس در دو بلد که یکی از آن بر نفس معدل باشد یعنی بر خط سوا حاری می باشد
 چه قوس مذکور در این وقت یکی از اضلاع شدت مذکور است اما اگر هر دو بلد در آن
 مایل باشند مستور نیست که قوس مذکور فیصل آن شدت واقع شود چنانچه یک در هر باشد
 این قوس در این حال بهیچ یک از آن دو بلد نمی بیند و در وقت قوسی که

هر یک معنی شکل خود در ربع شدت مذکور و انما من از تقاضی آن بقایم از این
 مستقیم الخط و بصورت تقاضی محل آن چنان می کنیم انما من آنکه هر کاه دو بلد
 در عرض یکیم که تقاضی ما بین الطولین است آن است و در هر باشد و تقاضی ما بین عرضین
 شش درجه ما بین عرض آن که عرض یکی باشد و در هر باشد و عرض دیگری باشد
 نه در هر پس چون مربع تقاضی ما بین الطولین شدت و چهار درجه مربع تقاضی ما بین
 العرضین می کشیم در هر باشد و مجموع آن همه درجه است و جذر آن دو است پس
 که با هر خطی که در هر باشد است میان این دو بلد بعد است و در هر باشد
 با آنکه البته کمتر از شاست است درجه است چنانچه در هر باشد است چهار برین تصور بعد
 فانه در مشکلی است که یکی از شایقین آن است درجه است یعنی ما بین بلد اول و غیر
 تعیین و دیگری از شایقین یک درجه است یعنی ما بین بلد مانی و عرض تعیین و مغلغی
 این دو فصل است در هر باشد و هر کاه و مغلغی سابقین است در هر باشد فانه که بعد
 است با هم است ابتدا فقر است اما محل آنکه تقاضی طولی بقوسی که تصور باشد
 بین نصف النهارین نیست بلکه بقوسی از معدل النهار است محصور بین نصف النهار
 پس در دو بلد که یکی از آن بر نفس معدل باشد یعنی بر خط سوا حاری می باشد
 چه قوس مذکور در این وقت یکی از اضلاع شدت مذکور است اما اگر هر دو بلد در آن
 مایل باشند مستور نیست که قوس مذکور فیصل آن شدت واقع شود چنانچه یک در هر باشد
 این قوس در این حال بهیچ یک از آن دو بلد نمی بیند و در وقت قوسی که

هر یک معنی شکل خود در ربع شدت مذکور و انما من از تقاضی آن بقایم از این
 مستقیم الخط و بصورت تقاضی محل آن چنان می کنیم انما من آنکه هر کاه دو بلد
 در عرض یکیم که تقاضی ما بین الطولین است آن است و در هر باشد و تقاضی ما بین عرضین
 شش درجه ما بین عرض آن که عرض یکی باشد و در هر باشد و عرض دیگری باشد
 نه در هر پس چون مربع تقاضی ما بین الطولین شدت و چهار درجه مربع تقاضی ما بین
 العرضین می کشیم در هر باشد و مجموع آن همه درجه است و جذر آن دو است پس
 که با هر خطی که در هر باشد است میان این دو بلد بعد است و در هر باشد
 با آنکه البته کمتر از شاست است درجه است چنانچه در هر باشد است چهار برین تصور بعد
 فانه در مشکلی است که یکی از شایقین آن است درجه است یعنی ما بین بلد اول و غیر
 تعیین و دیگری از شایقین یک درجه است یعنی ما بین بلد مانی و عرض تعیین و مغلغی
 این دو فصل است در هر باشد و هر کاه و مغلغی سابقین است در هر باشد فانه که بعد
 است با هم است ابتدا فقر است اما محل آنکه تقاضی طولی بقوسی که تصور باشد
 بین نصف النهارین نیست بلکه بقوسی از معدل النهار است محصور بین نصف النهار
 پس در دو بلد که یکی از آن بر نفس معدل باشد یعنی بر خط سوا حاری می باشد
 چه قوس مذکور در این وقت یکی از اضلاع شدت مذکور است اما اگر هر دو بلد در آن
 مایل باشند مستور نیست که قوس مذکور فیصل آن شدت واقع شود چنانچه یک در هر باشد
 این قوس در این حال بهیچ یک از آن دو بلد نمی بیند و در وقت قوسی که

بجز مشا و فرخ بر همین وقتها ابعاد رسیده و در فرسخ بودند و فرخ بر لبه ارض
 گداخت درین زمانه تا که مظلومت فرخ است که فرخ مسافت مستقیم از زمین تا
 که مظلوم سینه ارضا و فرخ بود باشد و این ابعاد نهایت سموت باشد که انسانی
 از که در کوره استخراج میشود و گمان نیست که آتشی دیگر با مواجها مشهور در زمین است
 اصل آنها در این فرخ استخراج تواند نمود و بدین ترتیب **رکن رابع** در فضیلت یعنی
 امور مستخرج از کوره استخراج و در کوره است آن چند چون کفیل که در کوره است
 و از آن که کس او را در جای میرسد مناسب است که بعضی از آنرا که اتمام آن است
 مانند سم قیله مشهور است و مسوقه که در کوره است از کوره مظلوم و در زمین است
 بسیار از مشهور است که در کوره استخراج نموده در علی سلف مملوک کرد و در این حال
 که در این سالها مشهور شده بود که در صنعت که در کوره است و اتمام عالی عمل
 آمد به شبه اجمال تفاوت کفیل را با واقع مدارین ارباب این ذرات است پس اگر چه
 از آن جهت تفاوت کفیل ظاهر شود موجب قبح در حسن وضع این است تواند بود بلکه
 رابع بتفسیر در صنعت و سایر عمل شود و معنی از این مطلب که کفیل است و در کوره
 است بعنوان کفیل از پاره تخفیف مغزینت چه هر چند کمال وقت بکار رود و در کفیل
 آن بعنوان تخفیف از مقدار بشر حاج باشد **فصل اول** در ذکر سمت قیله و چون
 قبل ازین متاخر شده که بعضی از علماء که با طویل مواج که مظلوم باشند سمت قیله است
 یعنی با استخراج ندارد بلکه اگر جنوبی باشد از کوره مظلوم یعنی در عرض که باشد سمت قیله

ت

X

مظلوم شمال است و اگر شمالی باشد یعنی عرض آن بیشتر باشد مظلوم جنوب و مملوک که گویا
 نام در طول بلکه مظلوم است و در میان مواج مشهور نیز با مملوک یعنی از بلاد
 بسیار و قیله طول است که مازال مندر مواج الطول متاخر شده مانند صفا و در المملوک
 بین در جانب جنوب که مظلوم و موصول از زمین ارض و در جانب شمال آن که سبب آنکه
 هر که ارض در طول از کوره مظلوم قیله است که نیست و کواخراست از شمال با جنوب است
 شرق قدری معتد به مدار پس یعنی قیله اول مظلوم شمال و ثانین مظلوم جنوب است
 کرد و قیله بسیار در چون از زمین او مظلوم علت اختلاف معتد به طول تفاوت قدر
 انوار آنها از کوره مملوک استخراج نموده بجهت عدم است و بکسور قیله بعنوان است
 و قیله که از نصف درجه و ربع و قیله بیشتر از آن یعنی وضع آن یکبار یکبار
 صحیح است چنانکه متعارف است از جانب و اگر میشود و چون اکثر بلاد در کوره است که مظلوم
 شایسته است یعنی قیله آنها مظلوم نیز و یکتر است از شمال مناسب است که ابتدا ابدی
 مایه که قیله آن مظلوم جنوب است یعنی کواخراست اول باشد و بر تریب آن که اکثر بلاد
 یعنی که اقل مواج معتد باشد بر اکثر مواج ارض و در جهت بر وضع طلسم و در کواخراست
 بسیار است قدر کواخراست بلاد را از مظلوم جنوب و اگر کند تا مظلوم شرق است و بعد
 از آن چون مظلوم شمال نیز و یکتر میشود که در مواج مظلوم شمال نمود و بر تریب آن
 مایل اقل تا مظلوم شمال و بعد از آن بر تریب اکثر مواج اکثر تا مظلوم جنوب و بعد از آن
 چون باز جنوبی یکتر میشود و بر تریب اقل مواج اقل تا مظلوم جنوب و بر تریب آن که

في الجوهريات ارض و غلظت ب عمل لى آيو جانك ظاهرست و بجهت كلكه اجمعى مذهب
 قدر الخواف اربعين او غلظت جنوب يا شمال سابع ايد كه نام قوس الخواف اربعين
 عبارت از باقى آن قوس باشد تا مشرق يا مغرب اكر نام هر چند كه مستحقى است
 تا اكر كتاب را در يكى از آنها كه نوى واقع شود بترتبه ديگرى تعييج توان نمود و اكر
 بعد در قدر الخواف سادى باشد شمارى بى و اذ كه در چو و چون بگويم شد كه الخواف
 يا جباريت اربعه چهار نوع است با مشهوره در على هند رشم مفضل ميكرد **قسم اول**
 علاوه كه الخواف قبله آنها مشرق است از جنوب اربعين قسم است و چهار بلده كه مى كند
از شمال قدر قوس الخواف آن از غلظت جنوب بجهت مشرق است ارض است كه از سمت
 قبله آن تا مشرق اعلى است ۱۱۰ درجه **شبه حلب** از جنوب شانزده درجه تا
 مشرق معش و چهار درجه **رجه** از جنوب اعلاه درجه تا مشرق معش و سه درجه
الظهير از جنوب لارده درجه تا مشرق معش و يك درجه **مطليه** از جنوب سمت
 درجه تا مشرق معش و درجه **دينه مشرفه** از جنوب سمت ارض درجه تا مشرق معش
 و درجه **دمشق** ايضا از جنوب سمت ارض درجه تا مشرق معش و درجه
طرابلس از جنوب سمت ارض درجه تا مشرق معش و يك درجه **محص** ايضا از
 جنوب سمت ارض درجه تا مشرق معش و يك درجه **قصرين** از جنوب سى درجه تا مشرق معش
 درجه **رويه كلى** از جنوب سى و يك درجه تا مشرق معش و درجه **لا سوس**
 از جنوب سى و پنج درجه تا مشرق معش و درجه **مطليه** از جنوب سى و شش درجه

قدم

تا مشرق معش و چهار درجه **مور** از جنوب سى و هفت درجه تا مشرق معش و سه درجه
قونيه از جنوب سى و هشت درجه تا مشرق معش و درجه **عسقلان** از جنوب سى و نه
 درجه تا مشرق معش و شش درجه **بیت المقدس** از جنوب سى و ده درجه تا مشرق معش
 چهل و سه درجه **بکنده** از جنوب معش و ارض درجه تا مشرق معش و درجه **مصر**
 از جنوب معش و ارض درجه تا مشرق معش و يك درجه **قوس ارضيه مصر** از جنوب معش و ارض
 درجه تا مشرق معش و چهار درجه **طرابلس** ايضا از جنوب معش و ارض درجه تا مشرق معش
 چهار درجه **زبله** از شمال ارض درجه تا مشرق معش و ارض درجه تا مشرق معش و درجه
قيروان از جنوب سمت ارض و يك درجه تا مشرق معش و درجه **عليا** از جنوب سمت ارض
 تا مشرق معش و درجه **قسم ثانی** علاوه كه الخواف قبله آنها مشرق است از شمال پنج درجه
طبرستان قدر قوس الخواف قبله آن از غلظت شمال بجهت مشرق است و چهار درجه
 است كه از سمت قبله آن تا مشرق اعلى است ارض درجه **قسم سوم** از شمال
 معش و درجه تا مشرق معش و درجه **مطليه** از شمال معش و درجه تا مشرق معش
 مشرق سمت ارض درجه **جولى** از شمال معش و درجه تا مشرق معش و درجه
 معش درجه **زنده** از شمال معش و درجه تا مشرق معش و درجه **قسم هفتم** از شمال
قسم هفتم علاوه كه الخواف قبله آنها غرب است از شمال چهار بلده است **سورب**
 قدر قوس الخواف قبله آن از غلظت شمال بجهت مشرق است و شش درجه است كه
 سمت قبله آن از غلظت جنوب اعلى است و چهار درجه **سوم** از شمال معش و

یک درجه نامنوب نوزده درجه **دارالکعبه** از شمال است و یک درجه نامنوب درجه
نوروز از شمال است و هشت درجه نامنوب درجه **قسم اربع** جدوی
 الخواف قبل آنها غریبی است از جنوب است و پنج درجه است **بناارس** دره
 الخواف قبل آن از جنوب است و هشت درجه است که نامنوب است
 چهار درجه باشد **اکره** از جنوب است و چهار درجه نامنوب است و اولی از جنوب
 است و سه درجه نامنوب است درجه **دبیل** ایضا از جنوب است و سه درجه
 نامنوب درجه **منصور** از جنوب است و یک درجه درجه **نهار** از جنوب است و
 پنج درجه نامنوب از دو درجه **نهار** از جنوب است و سه درجه نامنوب
 هفت درجه **مهر** از جنوب است و دو درجه نامنوب که درجه **بناارس**
 از جنوب است و دو درجه نامنوب یک درجه **جان اربع** از جنوب است و یک درجه
 نامنوب از دو درجه **کشیر** از جنوب است و دو درجه نامنوب است و یک درجه
قطیف ایضا از جنوب است و دو درجه نامنوب است و یک درجه **طس** از جنوب
 است و هشت درجه نامنوب است و دو درجه **قدناار** ایضا از جنوب است و
 درجه نامنوب است و دو درجه **ب** از جنوب است و پنج درجه نامنوب است و
 پنج درجه **جت** از جنوب است و چهار درجه نامنوب است و شش درجه **سیران**
 از جنوب است و دو درجه نامنوب است و هشت درجه **بختان** ایضا از جنوب
 است و دو درجه نامنوب است و هشت درجه **میش اربع** از جنوب است و یک درجه

نامنوب است و نه درجه **قراقرم** ایضا از جنوب است و یک درجه نامنوب است
 درجه **بجین** از جنوب است و درجه نامنوب کی درجه **بج** از جنوب است
 نه درجه نامنوب کی و یک درجه **ضن** از جنوب است و هشت درجه نامنوب کی
 و دو درجه **کرمان** ایضا از جنوب است و هشت درجه نامنوب کی و دو درجه **تاریا**
 از جنوب است و شش درجه نامنوب کی چهار درجه **کاشغر** از جنوب است و چهار
 درجه نامنوب کی و شش درجه **مرد** از جنوب است و دو درجه نامنوب کی
 است درجه **آر** از جنوب است و یک درجه نامنوب کی و نه درجه **شیراز** ایضا
 از جنوب است و یک درجه نامنوب کی و نه درجه **کش** از جنوب است و درجه
 چهل درجه **سمرقند** از جنوب است چهل و نه درجه نامنوب چهل و یک درجه **بجنا** ایضا
 از جنوب است چهل و نه درجه نامنوب چهل و یک درجه **جند** از جنوب است
 درجه نامنوب چهل و دو درجه **قون** ایضا از جنوب است چهل و هشت درجه
 چهل و دو درجه **رشیر** ایضا از جنوب است چهل و هشت درجه نامنوب چهل و دو درجه
رخس از جنوب است چهل و هشت درجه نامنوب چهل و سه درجه **بخت** از جنوب
 چهل و شش درجه نامنوب چهل و چهار درجه **المان** ایضا از جنوب است چهل و شش درجه
 نامنوب چهل و چهار درجه **بیش** از جنوب است چهل و چهار درجه نامنوب چهل و
 شش درجه **طوس** از جنوب است چهل و سه درجه نامنوب چهل و هشت درجه **سیراز**
 از جنوب است چهل و دو درجه نامنوب چهل و هشت درجه **طراز** ایضا از جنوب است

درجه ناسوب پهل امت درجه **برنو** ایضا از جنوب پهل ۱ و درجه ناسوب پهل
 امت درجه **دوهم** از جنوب پهل درجه ناسوب پناه درجه **هفتم** از جنوب پهل
 نه درجه ناسوب پناه و یک درجه **دوهم** از جنوب پهل امت درجه ناسوب پناه و
 دو درجه **سهم** از جنوب پهل امت درجه ناسوب پناه و سه درجه **کاخ** از
الکاخ از درجه ایضا از جنوب پهل امت درجه ناسوب پناه و سه درجه **استر اباد**
 از جنوب پهل و شش درجه ناسوب پناه و چهار درجه **بهر** ایضا از جنوب پهل
 شش درجه ناسوب پناه و چهار درجه **کاشان** از جنوب پهل و پنج درجه ناسوب پناه
 پنج درجه **ششم** از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پناه و هشت درجه **شوشتر**
 ایضا از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پناه و هشت درجه **ری** از جنوب پهل
 ناسوب پناه و نه درجه **ساری** ایضا از جنوب پهل و یک درجه ناسوب پناه و نه درجه
ساوه از جنوب پهل امت درجه ناسوب پهل و دو درجه **زوین** از جنوب
 پهل امت درجه ناسوب پهل و سه درجه **ابهر** از جنوب پهل و پنج درجه
 ناسوب پهل و یک درجه **شهرکرد** از جنوب پهل و چهار درجه ناسوب پهل و شش درجه
 درجه **کوه پارس** ایضا از جنوب پهل و چهار درجه ناسوب پهل و شش درجه **کاشان**
 از جنوب پهل و سه درجه ناسوب پهل امت درجه **دهدک** از جنوب پهل و
 دو درجه ناسوب پهل امت درجه **شامی** از جنوب پهل درجه ناسوب پهل و
 درجه **باکو** ایضا از جنوب پهل درجه ناسوب پهل و دو درجه **بهار** از جنوب

کوز و دو درجه ناسوب پهل و یک درجه **بابا بوی** از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پهل
 و دو درجه **برده** ایضا از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پهل و دو درجه **اسدک** ایضا
 از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پهل و دو درجه **تیز** از جنوب پهل و دو درجه
 ناسوب پهل و چهار درجه **نقلیس** ایضا از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پهل و دو
 چهار درجه **برانشه** از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پهل و پنج درجه **بغداد** از جنوب
 سیزده درجه ناسوب پهل و دو درجه **کجک** از جنوب پهل و دو درجه ناسوب
 امت و هشت درجه **کوفه** ایضا از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پهل و هشت
 درجه **سرس** از جنوب پهل و دو درجه ناسوب پهل و سه درجه **باین** ایضا
 قدر انوار فقه امت بله مشهور است و گفته اند که کورنیه بمقابل
 جاذبه آن معلوم می شود مانند بطام بمقابل استخوان و استر اباد و هفت
 آن بمقابل ساری و مانند رشت بمقابل لاسپان و قس علی انک و باید است که
 در صورت قدر الزامات قبه معلوم می شود که اگر آنها و چنان است و آنها کجی
 از تقصیر موجب زیاده ای بعیرت در نیغام می تواند شد پس مناسب است که این
 فضل را تجزیه و تفریق کنیم **اول** توهم اینکه هرگاه فاضل طول مدی است
 بطول که منفرس می باشد با فاضل عرض آن بلند است یعنی که عرض همان
 قدر از درجات دو تا این که در طول زیاد است از آنکه در عرض نیز زیاد است
 زیادتی طول در عرض کم باشد یا همان قدر که در طول کم است در عرض نیز کم باشد یا نیز

کئی طول در عرض زیاد باشد لازم آید که قبل آن طریقی از جهتین باشد یعنی که در صورت
 اولی بر نصف جنوب و جنوب اعتدال باشد و در ثانیه بر نصف شمال و جنوب
 اعتدال و در ثالثه بر نصف شمال و مشرق اعتدال و در رابع بر نصف جنوب و
 مشرق اعتدال و موافق صورت اولی است آنچه شیخ حسین علیه السلام در رساله
 قبله خوانده است که چون هر یک از عرض و طول موافق اندرست و در غیر
 هر یک از طول و عرض آن نسبت بطول و عرض که معطره میباشد قدر الزام قبله
 ایشان با هم موافق است قبله هر یک از جنوب و جنوب اعتدال باشد و
 تصویر نشان این را هم آنست که تفاوت طولی موجب الزام در نقطه جنوب یا
 شمال و تفاوت عرضی موجب الزام در نقطه مشرق یا مغرب میشود و چون در صورت
 مؤلفه هر دو تفاوت است و مستوفی است میباید است قبله این جهتین باشد
 و بطلان این ظاهر است چه پس است بر گمان وقوع بدین است و عرضی میباید
 در طول در جهت یک اول السموات بیکس بر وقوع بدین است و این در طولی میباید
 در عرض در جهت یک نصف النهار و برین گمان مستوفی است توزیع الزام از نقطه مشرق
 یا مغرب بر تفاوت عرضی است و این گمان سابقا بیان شده و حاصل آنست که
 لازم نیست بیان اختلاف در عرض و الزام قبله از مشرق یا مغرب اعتدال است
 مگر است که بدی با وجود توافق عرضی با معطره محض باشد سمت قبله آن از مشرق
 یا مغرب اعتدال و همچنین عکس آن در ایضا توهم مذکور می است بر گمان تواریفی

الزام با وجود عرضی تا زیم مذکور نیز هر گاه نصف النهار با دو مستوازی باشد بلکه
 در آفاق قائمه چنانکه مطابق واقع است متغییر شود مگر هر است که نسبت بقایق مذکور
 هر چند تمام طول و عرضی بدی نسبت بدی دیگر در همه درجات و وقایق موافق
 لیکن اینست بر حسب ابدان آن نسبت بخلاف استوا اهلان در قدر فضل بهم رسد
 و مساطره الزام اینست است نه آن حد و چه اگر همان عدد درجات طول و عرض
 و یا خط نسبت تمام آن که مساطره قدر الزام است و بدیستی که در هر بدی بعضی خط
 نسبت مذکور بی عملی و آنی استخرج قدر الزام آن بدی توان کرد چه برین نسبت
 بصورت مساویه فضل از او پس در بدی که شمال است نیز از طول و عرض آن از
 طول و عرض که نسبت است و نشان بود و چه بدی بین تمام طولی نصف تمام عرضی باشد
 لازم بود که الزام آن از جنوب نصف الزام آن از جنوب اعتدال باشد و بر یکبار
 اختلاف این ثابت است چه با وجود اینکه بافاق طول از این است و آنچه در عرضی
 شش درجه است و همچنین بافاق طول که متساوی است درجه و ده دقیقه و عرضی
 یک درجه و هفت دقیقه است و نیز از طول بیشتر از نصف ثواب عرضی است قدر الزام
 قبله آن از جنوب بافاق یک درجه کمتر است از نصف قدر الزام آن از مغرب
 اعتدال پس هر سه نسبت است و در تمام طول و عرضی طوس یا غیر مثلا با معطره
 لازم نیاید که سمت قبله آن از جنوب و جنوب اعتدال باشد با آنکه در بعضی بدی
 تمام آن مذکور نیز معترف است و حکم بیشتر آن با طوس در زمین مسیح بر مغرب است

از ربع بقدر طول در عرض معلوم میشود و اینها ازین جهت حکم یکدیگر طول ربع باز
طول ربع او پنج درجه زیاورنت چنانکه در سزا ذکر است چه از جهت معتدله و آنچه
معتدله است که طول ربع است و چهار درجه است و در عرض سی درجه و طول ربع است
درجه است و عرض سی و سه درجه است و پنج دقیقه پس با برین زیاوی طول
از طول که با بقای مضاف و در هر درجه و ده دقیقه است شش درجه و سی و هفت
دقیقه و زیاوی عرض آن بر عرض که با بقای است یک درجه و سی و هفت دقیقه است
از ربع و جهت دقیقه میشود پس تفاضل طول و عرض آن نسبت بطول و عرض که
سایه جهت بلکه یک درجه و پنج دقیقه است و در دو همچنین زیاوی طول ربع بطول
بعد از یک چهار درجه است و پنج درجه دیگر از توهمات عکس صورت مذکور است
باین معنی که هر گاه قبل بعدی بر سبقت او بوده باشد لازم آید که تفاضل طول و عرض
آن بکونی از اقلی مذکور سایه باشد و بطلان این نیز بعد از ذکر سابق باشد که
تاملی ظاهر میشود دیگر از توهمات استخراج آنست که توی قدر الکواکب و بله
دیگری از استم از بعد مذکور است که آن باشد که در سمت قبل است هم باشد
یعنی باین معنی که اگر خطی از بعد یکدیگر ملاحظه شود بر او نیز بگذرد و این نیز
نادر است چه بیشتر از سمت قبل است با وجود توی قدر الکواکب درجات
الکواکب غربی از جنوب و قطب بر سمت فرخ بر است و همچنین با وجود توی
مذکور هر نوز از سمت قبل است و این فرخ بر است و این از سمت قبل

و علی العیا پس فرخ بر است و نیز از سمت قبل است در اینجا فرخ بر است و در آن
از سمت قبل است و اینها در فرخ بر است و وضعی مانند کثرت این توهم گمان
تواری نصف النهار باشد چه برین تقدیر از وقوع توی زیاوی الکواکب
با هم چنانکه سزا و وضع است لازم آید که سمت قبل است بعد از اوج ملاحظه شوند
و الا متعلق خواهند بود بر نقطه از سمت قبل لایحی و چون حالت که از تقاطع دو خط
عمود متوازی با دو خط متوازی و زیاوی است و در یکجهت حالت شودی باید که
دو زاویه الکواکب که از خطی است با نصف النهار متوازی فرما هم
برسد با هم سایه باشند و این خلاف فرض است دیگر از توهمات عکس
صورت سابق است یعنی هر گاه دو بعد بر جهت مذکور باشند لازم باشد که در قدر
الکواکب سایه باشند و این نیز نادر است چه قدرین بر سمت قبل قطبیه است
با وجود توی و شش درجه در قدر الکواکب شرقی از جنوب است بر سمت قبل است
است با تفاوت است درجه در قدر الکواکب غربی از جنوب همچنین بگویند است
قبل که سبب است با تفاوت است درجه و نیز در سمت قبل است با تفاوت
نوزده درجه بیشتر از سمت قبل جان با تفاوت است درجه و شش
این توهم نیز جهت است و توهم سابق دیگر از توهمات است که هر گاه دو بعد
نظیر هم باشند باین معنی که قدر الکواکب احدی در یکی از اوقات در بعد سایه باشد
با قدر الکواکب دیگری در سمت مقابل آن لازم باشد که در سمت قبل با هم سایه باشند

یعنی اگر از یکی به دیگری خطی مستقیم افراغ شود بکه معطل بگذرد و این نیز باطلست چه در
از علو زمین نظیر مد است با اینکه قدر الخواف بقدر زیند از شمال بجانب مشرق
پست او در جهت او الخواف همان از جنوب بجانب جنوب است اینست او
در جهت با آنکه سمت بقدر زیند او به شرقی مد است از یک طرف فرخ و سمت بقدر
همان ایضا سو او به شرقی زیند است و در جهت فرخ او اگر از مد او به جهت خط
افراغ کند از یک طرف به جهت فرخ از غربی که معطل بگذرد و ایضا نیز در این نظر در الکلک
چون است چه قدر هر یک از الخواف سمت بقدر او از جنوب بجانب مشرق و الخواف
ثانی از شمال بجانب جنوب باشد و دیگر در جهت با آنکه سمت بقدر او از جنوب بجانب
جنوبی است پس سمت بقدر او فرخ توپا و سمت بقدر او ایضا سو او به جنوب
جنوبی بر او است مسافت چهار صد و شصت فرسخ تقریباً و اگر از غیر او این چنین
خطی مستقیم افراغ کنند از یک طرف بسببه و چاه فرخ از شمالی که معطل بگذرد و ایضا
سوس الصغی نظیر لمار است چه الخواف سمت بقدر سوس از شمال بجانب مشرق است
بقدر لمار از جنوب بجانب جنوب هر یک شصت و پنجاه درجه است با آنکه سمت بقدر سوس
سو او به جنوبی لمار است از یک طرف چهار صد فرسخ و سمت بقدر لمار ایضا سو او
جنوبی سوس است از یک طرف به سببه فرسخ او که به هم با یکدیگر مستقیم وصل کند از یک طرف بسببه
شصت فرسخ از شمالی که معطل بگذرد و ایضا لمار است علیاً نظیر بقدر او است چه الخواف
سمت بقدر لمار از جنوب بجانب مشرق است و او سمت در جهت مسوی الخواف

بقدر لمار از شمال بجانب جنوب با آنکه سمت بقدر لمار سو او به جنوبی بقدر لمار است
مسافت اولی فرسخ تقریباً و سمت بقدر لمار ایضا سو او به جنوبی بقدر لمار است
مسافت شصت و چاه فرخ تقریباً و خط مستقیم میان از یک طرف مسافت سو او به چاه فرخ
از شمالی که بگذرد و در ضمن تمیضات مذکوره این نیز ظاهر شد که هر یک از
میدین نشان این است که سمت بقدر دیگری لازم نیست که سمت دیگری باشد و در این تمیضات معلوم
ست و ای این است در جهت بقدر او است بکه معطل چنانکه باید که علیاً بر می شود **دیگر از**
از حالت مگس صورت سابق است با اینکه هر گاه او به او در جهت که معطل سو او
هم باشد سمت بقدر لمار آید که الخواف او سو او یکی از آن سو او سو او الخواف
دیگری باشد در جهت مقابل و این نیز باطل است چه در الکلک جیش سمت بقدر سو او
قدار است با تفاوت با نوزده درجه در قدر الخواف مقابل و در قدر بقدر سو او
دو است با تفاوت نوزده درجه در قدر الخواف مذکور و لکن است که نشانی این
نوم و نوم سابق قیاس وضع بلاد مذکوره باشد بر اطراف که معطل بر وضع ثانی
خطی یکد ایره با بر کنش و غفلت از اختلاف شمال و جنوب همچنین مشرق و جنوب
بلاد و اختلاف افاق و دیگر در این فیه قدر الخواف هر یکی از جنوبی شمالی همان
بلد معتبر است و بعد از آنکه این صواباً و سبباً آن استنباطی در شمال این امور است
فصل ثانی در ذکر موقعی نوج بلاد مشهوره از حد و کجه معطل از کیفیت وضع کجه معطل
چنانکه در اوایل این رساله گذر شد و مسامحه که شیخ البلاد است و می شود که از جزایر او

تا بکجه منقله که قریب بیس ضلع طولی است موقع توج اهل بعضی از بلاد است
مانند نعلواره و حوالی آن و لغفا، با بکه آن نیز قریب بیس است موقع توج اهل
چین و جبل ابابارس منصرف رسند و اگر در دلی اهر سوز و نهار و حوالی آنهاست
و از باب نصف آن ضلع که نهایت سدس است است موقع توج اهل طاب و نهار
و سوتان و قطیف و بزمین و قندار و کشمیر و لب و سیتان و کرمان و خراسان
و قزاق و حان الخ و شیراز و پنج و قاریا است و سدس رابع موقع توج اهل است
و من و پیش بلخ و یزد و در و آراقم و کشمیر و تون و سمرقند و کاشغر و حسن
کوش و قندهار و کابارا و راهن و طوس و جاکت و الخ و سبزه و است و سدس
حامس موقع توج اهل صمان و بصره و مسلمان و کاشان و استرآباد و کرمانج
و قزاق و ساری و قزوین و ساوه و لاهیجان و همدان است سدس ساس که
مشقی است برکن مالی موقع توج اهل کوبادینه روس و شامی و معیار و بالیا
و برده و قلیس و اردبیل و تبریز و بند او و کوفه و سمن رای است پس موقع توج
اهل عراق عرب بسیار توجت برکن مالی و موقع توج اهل عراق عجم نیز باین رکن
از لب از سایر ارکان دو جهه نسبتی آن جوائی همین است و از رکن عراقی تا رکن غربی
که ضلع عرضی است سدس اول آن موقع توج اهل موصل و ارز و اردم و حوالی آنها
و سدس مالی موقع توج اهل ارزگان و حلب و حوالی آنهاست و سدس مالی که مشقی
یشود نیز با بکه منصف ضلع مذکور است موقع توج اهل انطاکیه و مطیه و در و میکیا

و طرابلس و دمشق و مصر و القطیفه و فسنین و مدینه شریفه و قونییه و حمور
صفهان و بیت المقدس است پس از جهت رکن عراقی تا رکن شرقی شالی نیز می
شد چه موقع توج اهل است نیز باین رکن نزدیکتر است از ارکان دیگر و سدس مالی
موقع توج اهل اسکندریه و مصر و اندلس است و سدس حامس موقع توج اهل طاب
سوز و قزاق و قناره و قوص و سوس القیه است و سدس ساس که مشقی است
برکن غربی مالی و قزاقی از بلاد مشهور است و نسبتی باین رکن غربی یا بر اهل است
آنست بجز توجت و امتثال و یا بر اهل آنست که موقع توج اهل طاب و سوز باین نزدیکتر
است از سایر ارکان چنانکه مالی است و از رکن غربی تا رکن مالی که ضلع دیگر طولی است
اصطلاح است سدس اول آن موقع توج اهل اقله و اکثر بلاد است و سدس مالی
موقع توج اهل صومالی و سایر بلاد است و سدس مالی و قزاقی از بلاد مشهور
است و سدس رابع و خاص سدس که نصف انحراف این ضلع است موقع توج
اهل بعضی از بلاد همین است مانند زبید و از رکن مالی تا رکن قزاق که ضلع دیگر طولی
در رابع اصطلاح است سدس اول آن موقع توج اهل مسایین و حوالی آنست پس این
رکن از دو جانب با بلادین مالی ذات وارد و در اطلاق مالی بران گال مناسب
حاصل است و سدس مالی و نکات در رابع و خاص این ضلع مالی و قزاقی از بلاد مشهور
است و سدس ساس که مشقی است سدس اول آنست موقع توج اهل سوسات و سوز و
آنست و بر عارفه و وضع که مذکور بود نسبتی است که استنباط این قسم امور از این

اهل

در مرتبه اول در احوال است پس خلاف آن که از آن استنباط شده مخصوصا با آن است
مثل آنچه این شاذان در رساله فقه ذکر کرده است که فقه مومن و کافر با فقه مومنان
رکن مایه و غیره است لکن اعمادین ازین قبل است آنچه بعضی تصور کرده اند
که توجه اهل عراق برین است و با برین آن رکن را عراقی نامیده اند چنانکه
در کتاب شریعت مذکور است و همچنین آنچه شهید مایه در رساله در شرح آن بقصد استنباط
غایت این حکم فرموده که این بر سهیل توپ است و قبل اهل عراق باب از نزدیک
بآن است و قطع نظر از متقاضی که مذکور است در معلوم است که رکن جزا بود
است از لحاظ مشرق اعماد الی جانب جنوب و بر فرضی که موافق نیز باشد توجه بآن
بیابان یا بهر جزئی از احوال آن منع که برین جزا توپ است از رکنی دیگر استنباط
اینست از قوس مابین جنوب و جنوب که یکدیگر نزدیکتر نباشد از جنوب حال آنکه
معدنی نیست از یکدیگر جمع احوال را با هم مجرب نزدیکتر است بلکه فقه مومنان
مثل مومنان مابین جنوب است چون تواند بود که فقه عراق رکن جزا با یکدیگر
باشد **فصل ششم** در تفصیل مذهب ساف چون ابعاد از مرکز است سابق مذکور
معلوم شود که در صورت اختلاف اولی در مومنان تنها فترت مابین الفاضل سابقا مذهبها
است و فاضل مومنان که فاضل مذهب مومنان است و فترت ساف است و اولی
و دوش فرخ است در آن مخصوصا است چنانکه از مومنان مومنان که مذهب مومنان است
مذهب اولی در مومنان است و احوال مومنان که مومنان مومنان مومنان مومنان

نهار در درج و نیم و عرض که مذهب است یکدیگر و اولی فقه است چون فاضل مومنان
مذهب درج و در فقه است قدر ساف است فقه مومنان مومنان مومنان مومنان
یکصد و شصت فرخ می شود و چنانکه پیشتر از ما ساری که طول هر یک است و اولی درج
و عرض سیر از مذهب است در درج اسی و شش فقه است و عرض ساری که مذهب است
است چون فاضل مومنان مذهب درج است و چهار فقه است بحسب مومنان مومنان
مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
طول مابین مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
برضا است و اینست در احوال مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
طولت تو اندر بود که با وجود تفاوت مذهب درج با پیشتر مومنان مومنان مومنان
چنانکه سابقا استاره شده پس مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
دوری از خط استوا چنانکه در مذهب اولی که بقدر درج و درج و اولی فقه مومنان
است و اولی درج مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
در مذهب اولی مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
ساف مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان
مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان مومنان

سی مرده استر اباد اولیت داشت فرخ سی و سه مرده تا ارات همه اینها در فرخ
پست یک مرده تا کوس اولیت داده فرخ پست کوش مرده تا کالی سید شمشاد
چهل پنج مرده تا تقیس چهار مرده و ده فرخ بجای دیگر مرده تا کوبه هزار و بیست و پنج مرده
سی دیگر مرده **بجای** تا کوه پالنده و بیست و پنج مرده تا مرده تا پالنده و ده فرخ
شصت و چهار مرده تا صفی شسته است و فرخ پست و ده فرخ مرده تا کالی چهار مرده
چهل فرخ بجای و ده فرخ مرده تا کوه سید و ده فرخ سی و سه مرده تا کوه سید و
فرخ چهل و پنج مرده تا شیر از اولیت اول فرخ سی و شش مرده تا کوه سید و
فرخ چهل مرده تا کوه سید است و ده فرخ چهل و شش مرده تا کوه سید و ده اولیت پست
فرخ سی مرده تا کوش چهار مرده است و ده فرخ شصت مرده تا کوه سید و ده فرخ
ده فرخ مرده تا کوه سید و ده اولیت است و ده فرخ شصت مرده تا کوه سید و ده فرخ
است و ده مرده تا کوه سید و ده فرخ بجای و ده مرده تا کوه سید و ده اولیت ده
فرخ پست کوش مرده تا شیر از اولیت و ده فرخ سی و شش مرده تا کوه سید و
چهل فرخ چهل و سه مرده تا شیر از مرده و ده فرخ پانزده مرده تا استر اباد و ده
بجای و ده فرخ نوزده مرده تا ارات همه و چهل فرخ همه مرده تا کوس همه و ده فرخ
پانزده مرده تا کالی اولیت فرخ پست و ده فرخ مرده تا تقیس و ده فرخ پست
نه مرده تا کوبه هزار و ده فرخ همه سی و ده مرده تا کوه سید و ده اولیت فرخ پست
مرده **بجای** تا کوه پالنده است و ده فرخ همه و ده مرده تا کوه سید و ده فرخ

دهتا و ده مرده تا صفی شسته است و ده فرخ پست و ده فرخ مرده تا کالی چهار مرده و ده فرخ
بجای و ده مرده تا کوه سید و ده فرخ چهل و پنج فرخ چهل و پنج مرده تا کوه سید و ده
فرخ چهل و چهار مرده تا شیر از سید و ده فرخ سی و سه مرده تا کوه سید و ده فرخ
چهل و سه مرده تا کوه سید چهار مرده و ده فرخ چهل و شش مرده تا کوه سید و ده اولیت اول
فرخ سی و شش مرده تا کوش پالنده و ده فرخ پست و ده مرده تا کوه سید و ده فرخ
فرخ همه و ده مرده تا کوه سید و ده اولیت و چهل فرخ سی و سه مرده تا کوه سید و ده فرخ
ده مرده مرده تا کوه سید و ده فرخ شصت و چهار مرده تا کوه سید و ده اولیت است و
فرخ سی و پنج مرده تا شیر از سید و چهل فرخ چهل و سه مرده تا کوه سید و ده فرخ
سی فرخ بجای و چهار مرده تا شیر از اولیت فرخ پست و ده فرخ مرده تا استر اباد و ده
پست فرخ پست است مرده تا ارات همه و ده فرخ پست مرده تا کوه سید و ده فرخ
فرخ پست یک مرده تا کالی همه سید و ده فرخ سی و ده مرده تا تقیس سید و ده
فرخ چهل و چهار مرده تا کوبه هزار و ده فرخ همه و ده فرخ مرده تا کوه سید
فرخ شیر و ده مرده تا کالی اول فرخ پانزده مرده **سوم** تا کوه پالنده و ده فرخ
دهتا و ده مرده تا کوه سید و ده فرخ پست و ده فرخ مرده تا کوه سید و ده فرخ
فرخ پست و ده فرخ مرده تا کالی پالنده و ده فرخ شصت مرده تا کوه سید و ده فرخ
شصت است مرده تا کوه سید و ده فرخ چهل و پنج مرده تا شیر از کوه سید و ده فرخ
فرخ بجای و ده مرده تا کوه سید و ده فرخ پست و ده فرخ مرده تا کوه سید و ده فرخ

۱۰۰

تخت فرخ اشیا در عهد ما استرا با و پانصد و سی فرخ تخت کوش مرده است
ششصد و سی فرخ اشیا و در عهد ما طوس پانصد و شصت و فرخ هفتاد و سه مرده
تا ششای چهار صد و سی فرخ بجای و چهار مرده تا نقلیس سینه است و فرخ نهیست
مرده تا نوبه هفتاد و سه فرخ نود و نوزده مرده تا نوبه هفتاد و شصت و فرخ کوه دولت
مرده تا کبار کشنده و ده فرخ اشیا و کوش مرده تا پنج هفتاد و ده فرخ هشتاد و نه
مرده تا سوسات هزار و شصت فرخ صد و سی مرده تا سوسان کشنده و چهار
فرخ هشتاد و شصت مرده **بهار** تا که کشنده و شصت فرخ هشتاد و سه مرده تا نوبه هفتاد
و ده فرخ اشیا و چهار مرده تا هفتاد و شصت و ده فرخ صد و یک مرده تا یک هفتاد و نود
فرخ اشیا و چهار مرده تا کعبه چهار صد و چهار فرخ کوش مرده تا نوبه هفتاد
تخت فرخ اشیا و مرده تا شیراز چهار صد و هفتاد و فرخ چهار مرده تا نوبه هفتاد
سیصد و نود فرخ چهل مرده تا هفتاد سیصد و شصت و فرخ چهل است مرده تا کوش
سیصد و نود فرخ چهل مرده تا شصت چهار صد و شصت فرخ چهار صد و شصت مرده
تا هفتاد و شصت فرخ صد و شصت مرده تا نوبه هفتاد و چهار صد و ده فرخ چهار صد و یک مرده
تا تیریز چهار صد و شصت و فرخ شصت مرده تا ازین الروم پانصد و شصت فرخ اشیا
مرده تا شیراز سیصد و هفتاد فرخ چهل مرده تا استرا با و سیصد و چهار فرخ چهل
چهار مرده تا اجرات دولت اشیا و فرخ سی و چهار مرده تا طوس دولت کوه
فرخ سی و شش مرده تا ششای چهار صد و هفتاد فرخ چهار صد و سه مرده تا نقلیس مرده

تخت و مر

صد و شش مرده

کوه فرخ سی و شش مرده تا ششای دولت و ده فرخ پست کوش مرده تا نقلیس مرده
تخت فرخ چهل مرده تا نوبه هزار فرخ صد و هفتاد و شصت فرخ مرده تا نوبه هزار مرده
تخت فرخ چهار صد و شصت مرده تا کبار دولت و شصت فرخ سی و سه مرده تا پنج
سیصد و شصت و فرخ چهل کوش مرده تا سوسات شصت و شصت فرخ صد مرده تا کوش
پانصد و سی تخت صد مرده تا نقلیس چهار صد و سی فرخ چهار صد و سه مرده
تا که کشنده اشیا و فرخ شصت و چهار مرده تا نوبه شصت و ده فرخ اشیا و کوش مرده
تا هفتاد و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت
تا کعبه چهار صد و چهار مرده تا نوبه هزار مرده تا چهار صد و شصت و شصت و شصت
تا شیراز چهار صد و شصت و فرخ چهار صد و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت
پانصد و شصت و فرخ اشیا و یک مرده تا اشیا چهار صد و شصت و شصت و شصت
است و فرخ شصت و پنج مرده تا هفتاد و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت
سیصد و چهار صد و شصت و فرخ چهل چهار مرده تا شصت و شصت و شصت و شصت و شصت
تا کوش شصت و سی فرخ اشیا و در عهد ما نوبه هزار مرده و ده فرخ چهار صد و یک مرده
تا تیریز چهار صد و شصت و فرخ شصت مرده تا ازین الروم پانصد و شصت فرخ اشیا
مرده تا شیراز سیصد و هفتاد فرخ چهل مرده تا استرا با و سیصد و چهار فرخ چهل
چهار مرده تا اجرات دولت اشیا و فرخ سی و چهار مرده تا طوس دولت کوه
فرخ سی و شش مرده تا ششای چهار صد و هفتاد فرخ چهار صد و سه مرده تا نقلیس مرده

من تملك من أهل بيت
محمد صفي المنجم

تأخره بالفضل وجيل فرخ سفت است سر حد ثابت بعضه او فرخ روزانه مر حد
تا انكلس هزار و بعضه او فرخ اويت و هي سر حد تا خان باغ بعضه او فرخ

روزانه مر حد تا چين سعيده او فرخ هي انك مر حد

اتلقى نقل هذه الرسالة من السواد الى البستان

تلايم ان يتبين طريقتين من تدروني السعة المرام

سنة اهدى و سجين و العى في العزة النبوية

المصطفى به عليه آراء الف تسيه

فرخ من كتابها فر يوم الاثنين ست و عشرين من شهر رجب و اول سنة ست و ثمانين الهجرية

البعثة الحاج الى رقة ربه الفز بن محمد صادق من آل بيت النبي

عز عنها بالسبب و الاصر و الكفا

بج صفا

کتابخانه
موسسه سلیمانیه
شماره ۳۰۰

بسم الله الرحمن الرحيم

والاستيفاق من امة العزيز العليم

الحمد لله حمد الشاكرين والصالحين والسلام على نبينا محمد وآله
چنين كويد ووقف اين كتابت بلكم وارشاد مجذوم المولى المعظم
والامم الاعظم علامة العالم مفرزى آدم سلطان الحكما ملك
المحققين افضل المتأخرين وامل المتبحرين قدوة المهتمين
تفسير الحق والدين برهان الاسلام والمسلمين ناصر الملوك
والسلطين وارث الانبياء والمرسلين حجة الحق على الخلق
اجمعين الطال الله تعالى العز وجلال بعاذ وادام ال
ذرى المجد والمنا ارتقاء كلكم اشرت مجذوم ومجذوم
زاده صاحب معظم عالم موبد منظر منصور بها الدولة والدين
شمس الاسلام والمسلمين قدوة الاكابر فى العالين زوال الزوا
فى الافاق مفرزى نبت جهان محمد بن المولى المعظم صاحب
الاعظم شمس الحق والدين ملك الوزراء فى العالين صاحب
ديوان الملك ونظام العالم دستور العرب والعم محمد اعز الله

انضا وضا عفا اقتدارها كتابت بشرة بطليموس به بار سر ترجم
كرده اند واينچه مشكل منمود بقدر فهم خود بمقصود و مراد ازاله
اشارت كرده شده انشا الله تعالى موافق افتد و دوران بارگاه
بزرگ پسنديده ايدانه المستعان وعليه التكلان مطلع كن
الشره لبطليموس بعد تمام الكتب الاربعة الترافى فى الاحكام
لسورس تميزه **قال** بطليموس قد قد من كتاب سورس
فما توثره الكواكب فى عالم التركيب كيرة المنفعة فى قدوة
المعروفه و هذا الكتاب شرة ، اشتمت عليه ملك الكتب و ما ظن
عن الحجة منها وليس يصل الى معرفة من لم يمس النظر فيها
قبله و فى علوم اخرون علوم الرياضه فكن به عينا بطليموس
كفنة است خطاب باشا كرد خویش سورس نام كه ما در پيشه جهت
نواى سورس هندكن بساخته ايم و در شرح تاثير كواكب در عالم
تركيب كه منفعت آن در شناختن حوادث بيش از وقوع
بيدار است و اين كتاب شرة ان جملست كه ان كتاب به كه بشتر
از اين ساخته ايم بران مشتملست و اينچه خلاصه ان جمله است
كه بشتر معام شده است و بمعرفت اين كتاب راه نيايد كه نظر

بسیار نگرده باشد در آن کتابها که بیشتر از این ساخته ایم و در علمها
دیگر یعنی علم چیزین تو بوقوف برین کتاب نیکیست باش اینست
مطالع کتاب و از کتابهای که در علم تقدم معرفت بمنزله احکام
نجوم ساخته است یکی اربع مقالات است و از سخن او درین موضع
و در اربع مقالات معلوم میشود که در هر دو کتاب به شهادت بسوی
کرده است همچنانکه در بعضی و خود در اربع مقالات خود صحیح
گفته است که بحسب سطحی سخنانم و بحسب سطحی مسائل حوالت کرده غرض
از ایراد این سخن آنست که جماعتی را ظن بوده است که بطلیوس
صاحب سطحی غیر بطلیوس صاحب احکام است و آن ظن خطا بوده
و ما بلیک کلمه از کتاب شمره بلفظی که مترجمان از زبانی یا عربی
کرده اند بسیاریم و ترجمه اش بر وجهی که فهم کرده ایم با آنکه
اشاره بر بیان مقصود از آن ایراد کنیم و از شرحها که این کتاب
ساخته دو شرح یافته ایم یکی شرح احمد بن یوسف المصری که در
کتاب الطولون و دیگر شرح ابو العباس احمد بن علی بن
الاضرف و ما بعد از آن شرحها را مطالعه کرده ایم
آنچه واجب بود ایراد کردن احاق کردیم بجهت فایده اندوخته

غل
مطالع

غل
یونان

غل
اوراق

و این کتاب صد کلمه است **اول** قال بطلیوس علم النجوم منک و منها
ترجمه درین موضع بعلم نجوم علم احکام نجوم بخواند این مقدمه
معرفت کاینات مجتهد باشد بطریق استدلال از اوضاع فلكی
و در علم حکمت مقرر شده است که هر امر که در عالم کون و فضا و متحد
میشود هر آینه اثر افاعنا بوده باشد و قاعلی فاعل عبارت از موجود است
و از شرطها که ایجابی آن ممکن نباشد و قابل عبارت از ماده باز
موضع باشد مثلاً در تو والد حیوان فاعل وجود و مبنده است
و شرط ملاقات پدر و مادر بر وجهی خاص و قابل نطفه است
و آن ماده است که صورت حیوانی بان پیوندد و در اضاوت
آفتاب که فاعل و قابل سطحی کثیف که محاذی آفتاب است
و قبول نور آفتاب کند و شرط عدم حجاب کینه پس از مجردات
عالم کون و فاعل و قابل ضرورت باشد و فاعلی نزدیک
عققل قدرت الهی است و شرط اوضاع بخوبی که تجرد هر
مجتهدی و موقوف بر حصول آن شرطست چه بسبب حصول
آن شرط آن مجتهد بوقتی خاص شده است و در وقتی دیگر
و قابل جسم این عالم که مراد با موضوعات باشند و آنچه

نقارت ۳۳

تلقی اجسام دارد مانند صورت که اجزاء اجسام است و نفوس که مدبر است
 بعضی اجسام هستند و اعراضی که اجسام و نفوس قیام اند و چون فاعل
 تنها کفایت نیست در وجود فعل بل با وجود فاعل وجود قابل نیز ضروریست
 پس این اوضاع فکلی و تاثیرات آن در علم مجرد است کافی نباشد
 بلکه علم بوجود قابل هم باید و هر چند علم با اوضاع از طریق یقینی
 حاصل تواند شد معرفت تاثیرات این اوضاع جز تجربه و استقرا
 و حدس که مقتضای ظنون باشد ممکن نباشد و معرفت حال قوای از
 معرفت احوال اجسام و نفوس حاصل شود که بمنزله اجسام
 و تجارب و مضایبی که بدکس معلوم شود و از این جهت فرمود که علم
 الخجوم کند منها اشارت بمعرفت قوای است و کیفیت تاثیر
 اوضاع در قوای و منها اشارت بعوامل که اوضاع فکلی اند و حصول
 افعال موقوف بر حصول آن اوضاع است مثلا چون دلیل فکلی اقتضای
 سردی است که ناظر در آن دلیل باید که در بلاد گرم سیر در فصل تابستان
 حکم نقصان کرم و حشرات است و در بلاد سرد و بعضی نشان
 حکم سیر مای با فراط و توجع آن و این اختلاف بحسب اختلاف
 قبول قوای است اگر چه در هر دو دلیل سبب است و قیام

ممکن
 ظاهر
 وجود

قسم اول بر قسم دوم بسبب تقدم احساس کرده است هر دو یکبار در کتاب
 واحمد بن یوسف از شارحان این کتاب آنچه از تقدم معرفت
 بوجوه و الهام با کلمات و جواب است معلوم شود از قبیل قیام اول
 شمرده است که بلفظ منک اشارت بان قسم کرده است و این
 سخن مطابق آن عبارت نیست چه این معنی قسمتی است بود از آنچه
 علم نجوم بران اطلاق کنند و ابو العباس اصنفها گفته است
 مرتبه نفس بالای مرتبه اجسام است و نفوس فکلی و از آنکه یکی
 محرک افلاک است و بوسیله نجوم و افلاک موثر در عالم و یکی بی متوسط
 موثر در اوزان مرتبه اند پس منک منها اشارت باین دو تا بجز
 و این نیز از این موضع بعید است دوم دلیل للعالم ان ینبئ
بصوت الافعال الشخصية كما ليس للحاس ان يقبل
الصوت المحسوسنة الشخصية لكنه يقبل صورة موافقة
لهما في الحس وهذه حال من قضی علی الخصر کیفیت
المحسوسنة فانه لا يستطيع ان يدل علی الصورة التي
فی الفاعل والیقین مع هذه الصورة فاما الحدس
فهو من جهة العنصر القابل ویکون اخذ صورة الحكم

في هذه الصناعات وما يجري مجراها إنما يكون بين اليقين
ولقد سوغ هذه فاعلت عليها استقراء الطبائع وحد من الناشئ
ترجمه احساس محسوسات بحصول صورته با کیفیت ترانه بود که
در صاعه حاصل شود مانند آن صورت با کیفیت که در محسوس باشد
مثل حرارت که در صاعه طمس عادت شود از حرارت آتش شبیه حرارت
آتش بود که بان حرارت ادراک حرارت آتش کند چه اگر حرارت آتش
در صاعه حاصل شود صاعه حسونه شود و از احساس با زمانه و همچنین در صاعه
شم و ذوق و در صاعه کیفیت که از قریه در هوا عادت شود و هوا آن
کیفیت را بسع رساند که در صاعه کیفیت شبیه بان کیفیت عادت شود
نه عین آن کیفیت چه عرض انتقال نتواند کرد و در بعضی دورای گفته اند
قوی را رای چنانست که ابصار با نطق صورت باشد مانند صورتی
مبصر در با صره و قوی دیگر را رای چنانست که با ابصار بوقوع شمع
جسم باشد که در شمع نیری مانند آفتاب و آفتاب بان بودنده مبره
در جلالان بهات که از مبره در مبره عادت شود غیر بهات مبره باشد
در تحقیقت پس معلوم شد که در همه محسوسات حصول صورته با کیفیت است
که در صاعه عادت شود شبیه محسوس و نیز نباید دانست که صورت فاعل

مقتضی وجود اثر باشد در قابل بر سبیل و جوب و اما صورت قابل مقتضی
وجود اثر باشد الا بر سبیل امکان چه با وجود صورت آتش اوراق
واجب باشد که فعل او کسوت و اما با وجود صورت بنیه احتراق
چون ممکن نبود و چیزی واقع شود فعل بنیه بود و فعل فاعل دیگر بود و
از اینجائی گفته اند که علم بعلت مقتضی علم معلول باشد چه حصول صورت
مساوی علت از ان جهت که علت بود منفک نتواند بود از حصول
صورت مساوی معلول و در قابل این حکم صحیح نباشد و نیز این مقده
روشن شد که گویم بطبیوس درین کلیه اشارت میکند با نکه طریق مشقت
بخوم قوه معرفت بخود عادت یقین نبود و غیر سخن او اینست که عالم
بعدم بخوم اجناس نتواند کرد از افعالی که از اوضاع فلك صادر شود
بعین ما چنانکه صاعه قبول نتواند کرد عین صورت محسوس را بلکه
قبول صورته پیش نتواند کرد که شبیه بود بصورت محسوس و همچنین
کسی که بر صورت عنبر بحکیفیات او بعرف قابل و احوال او در قبول
تا نیز حکم کند از ان استدلالتی که در صورتی که فاعل محسوس آن
صورت فعل میکند و حکم یقین بعد از اطلاع بر ان صورت میداند
پس آن کسیر که نظر در احوال قابل کند بخود آن نظر او را علم یقین حصول

آن تجد و حال کند و غایت سحر او آن بود که بکس و قوتی با بد از جهت
قابل احوال و پس کتب صورت حکم درین صناعت و دیگر صناعت
شبهه بود باین صناعت مستفاد بود لکن بعضی وقتها نظر و صبر
و نتیجه یقین نتواند از بهر آنکه نتیجه تابع احتیاجات بود و این
صورت نیز در مواضع صورت بند که استغناء حال طبیعت قابل و توج آثار
اوضاع که دروغ غالب باشد و در غیر آن مواضع صحت میسر نشود و بکسرت
تا غیر متابعت آثار می آید که قوت بر وقوع اثر مجرد بطریق استغناء
از آن آثار صورت بند و حاصل آنست که علم نجوم که مقتضی تقدم
معرفت مجردات باشد مشتمل بر دو جز است که علم با اوضاع و حکم و این
یقینات و دوم علم با احوال قابل در وقت تا غیر اوضاع و آن نظریات
و بعضی از آن که اعتماد در این اثرش بدست می آید مقدم معرفت مجردات
با بنظر این یقین نتواند بود و درین کلمه روشن شود که مراد از آنست
و منها در کلمه مقدم معرفت قابل بلست که از قوی است و تا غیر اوضاع
که از فلکیات است نه مقدم معرفت بطریق نجوم و نه بطریق دیگر غیر این
صناعت و در بعضی نسخ این کلمه با کلمه اول دیگر شمرده اند که اگر دو کلمه
شمرند بجای کتا بصورت یک کلمه شود و سخن ش رطال در شرح این کلمه باشد

و هر چند در کلمه سیم فاما الذین یجدون نفعه المعرف من العلم
الا فضل منهم فانهم یعرفون من صورة الیقین بافهم من القوت
الالهیه وان لم یکن مهم من العلم الموصوح کثیر شیئی ترجمه
در علم حکایت تغییر کرده اند که آن مرکب است از جوهری مجرد که انرا
فعل ناطقه خوانند و از جوهری مادی که انرا بدن انسان خوانند
و نفس مربوط است بر بدن و منصرف در و مدبر او بتقدیر الهی
و همچنانکه آثار او در بدن ظاهر است از بدن هم اثرها با او سلب است
کند و این ملکات فاضله و در تدو احوال دیگر است که آثار او را
نفس خوارند مانند شهوت و غضب و میل عملیات و نفرت
از موزیات و حب او با و امثال آن و نفس بحسب تجربه
مستعد ادراک حقایق و وصول بمبادی و اطلاق بمغیبات
باشد و بسبب ملکات و عوارض مذکور از آن محجوبند و اگر
بعضی باین بجهت بر اعراض آنچه مقتضی بل باشد بر غیب مطلع
شود و بی هیچ کسی و آن نفوس انبیا و اولیا باشد و اطلاق او بر
بطریق انتقاش بر نفوس که در نفوس و عقول سوا کی که ابتدا
حکات و افعال اجسام سفلی است منتفخ بر مثال انکس از

اینها بیکر آنها که متعادلی باشند و اگر گاه منقش شود در امور بدنه
و گاه ملققت شود با آن طرف بمشابت نفوس کلیمان بهر که چیز
شواغل بدنه دور کنند و با عالم حقیق رجوع کنند اطلاع یا بنده بهر
معینات بکسب تعداد و با آنکه چیز مستعد اطلاع شوند از جهت
توجه با آن عالم مختص محتاج شوند که بر حال خاص و در دیگر احوال
واقف شوند و آن مختص با فکر بدنه که در ضمیر انسان سبب شود
یا آوازی که از بیرون بشوند یا امری مجدد شود در آن حالت
بمانسانی که در سبب از آن در غیب یا بدلیل خود مر از اوضاع کواکب
مشک کنند با در سخن او احساس کنند و با آن امر مجدد بهر مطلوب استمال
کنند و خواهاست که بجز خود از غیب بمیان حکم دارد چه نفس در آن
وقت از بدنه بدلی اعراض کرده بدو مستعد شده انعکاس را بقوش
آن عالم پس منقش شود بهفتش خاص که فکر او در پیداری مختص
آن نفس نیز از جمله نفوس ممکن و این صنف مردم منقسم میبند
بدو قسم دیگر آنکه مجبور بجز بر مطالبه آن طرف اعراض از این طرف
و امکان باشند که در نظر مردم و الدوئی خویش نایند چیز و کاشف
حقان مانده بمانند و از ایشان سخنان شنونده بجز از غیب و دیگر

قسم کش که گاه برین جانب مفت باشند و گاه با آن جانب و بسبب احوال
خود از طرفی بطرفی انتقال یوانند که در مشرقین بطریقین بعد از تقریر این
انت است که کفی که تقدیم معرفت ارجو و افضل یا بند بعد از نفوس باطنه
ایشان یعنی برتر رسند و با آن نزدیکی باشند بقوم الهی که در آن
مراکز بر و آن استعداد انتعاش را برینفق شرک در مبادی مجدد است
حاصل باشد که آن نفوس مقتضی وجود مجدد است باشند و چنانچه علم بعلم
مقتضی علم بمجاول بر آنکه اینها از غیب معلوم شود و واجب حصول
باشد پس بهترین بر و این کیفیت و اگر چه با ایشان از علم موضوع جهت
تقدیم معرفت بر علم احکام نجوم زیادت جز نباشد مراد آنست
که ایشان بر غیب اطلاع یا بند اگر چه نجوم بسیار ندانند پس اگر کس را
کمال آید که در کمال اول نیک با زای منها جهت این طایفه گفته است
ان کان خطا بجز درین صورت اغلب میکند و منها نسبت با آن
اندک است و نیز برین تقدیر تقدیم معرفت بر درین موضع که منقسم
شود و بدینکه منها نه علم نجوم که مطا از تقسیم آن تقدیم معرفت بر و این
مناقص کلمه اول برین معلوم شده که این کلام باطل است **چهارم** اذا
طلب الخفاء بالافضل فلیس یبینه و بین المطبوع فرقی **پنجم**

غفار و مطبوع متقابلان باشند تا رگس بود که بر فعل در ترکیب کار می باشد و فعل
 متقابلانند عدل و جور قادر بر هر دو جهت است یکطرف را برتر و یکطرف را برتر
 کس بود که بطبع مجبول بود بر هر یک طرف تا آن طرف از خود صادر شود
 القات بر یک طرف و معنی این کلمه این است که آنکس که او را اختیار
 توجه باشد و قریب جانب مبادی و وقتی بجانب امور برنا چند توجه کند
 با رادت خود بمبادی و از آن جهت عالم بر هر یک جهت است پیش از یکجهت
 و آنکس که مجبول بر هر یک مبادی و از آن جهت عالم بر هر یک جهت است
 پیش از یکجهت میان ایشان هر دو طرف قرار میگیرد و معرفت مجددات
 بل اطلاع هر دو بر این مفروض نیز از امور غیر ممکن است بهر کلمه پنجم المطبوع
 فی الشیء هو الذی بوجوده دلیل ذلک الشیء قویانی مولده
ترجمه از آنچه پیشتر گفته معلوم شده که بعضی مردمان مطبوع اند
 نیز مجبول اند بر معرفت غیب بعضی غیر مطبوع که با کتب و توجیه ارادی
 بان مرتبه بر سنده انجا حکم عام بیان کرد گفت که بطبع از او امری از امور
 صادر نشود بی تکلف کسی و نخستین تحصیل موصول بان امر دلایل آن امر
 در فلک قوی بوده باشد در وقت ولادت او نیز در طالع او
 وقت کو اکتب بعضی ذرات بود و آن مانند بودن در خانه و تصرف

هر کس

و در وقتش دو وجه در تشریح و تعزیر محمود و امثال آن بود و بعضی غیر
 بود و آن مانند بودن در صدد و تدبیر یا غلبه و تدبیر یا غلبه بود اما معرفت
 او لا مجال بود که مثلاً اگر فعل قوی بود آنکس بطبع عمارت و وزارت
 خواهد و اگر شتری قوی بود عدل و انصاف و قضا و وزارت خواهد
 و اگر مرغ قوی بود شجاعت و سواری بر هر دو جهت و اگر شمشیر قوی بود
 بگریز و تسلط و جوی و اگر زهره قوی بود ایو و زینت و اگر عطار قوی بود
 کتبی و سخن و اگر قوی بود تغذیه و امور و تطلع اخبار و آثار کلمه
ششم النفس المطبوعه فی نقد المعرفه بحکم علی قوی النجوم
 و یکگون اصابتها با اکثر من اصابت کثیره بحکم علی النجوم
 انفسها ترجمه و در بعضی نسخها توالت النجوم است و توانه نجوم
 اصداش موار که بنده که در آثار علوی ذکر کرده اند مانند باد و ابر
 و ماه و قوس قزح و نیاز که شهر و صاعقه و رعد و برق و امثال
 آن و دلالت آنها بر مجددات مانند دلالت بر این یک معلول علیتر دیگر
 معلول همان علت چنانکه از شعاع بر وزارت و نفس مطبوع است
 که گفته اند مجبول بر هر دو طرف مبادی و مجال نفس اند که دلیل
 کفایت بود در حکم تیره مجددات چه اطلاع بر غیب او را بقوت

من اصابتها

ذاته برود و تخصیص مطلوبه معین اورا بخصص احتیاج بمرکه مقتض
 توجه باین مطلوبه چنانکه گفته اند پس از معلوله معلوله باشد نقل تواند
 کرد و در غیر این چنین استدلال بسیار بر چنانکه بعضی بود دلیل
 بر بار باران و بعضی خشک هوا و بعضی آلات دلیل بر صحو و بعضی دلیل بر
 بارندگی و امثال آن چنانکه نزد یک دلیل در بار بار و در همانان و غیر این
 معروف مشهور بود و چون دلیل معلول بر معلول دیگر ضعیف تر بود
 از دلیل علت بر معلول چه دلیل معلول بر معلول دیگر ضعیف تر بود از دلیل
 علت بر معلول چه دلیل معلول معلول بر علت و از دلیل معلول دیگر پس علت
 اصابت نفس مطبوع که انقال ببادی اورا ملکه است در استهلال
 ضعیف تر از جهت قوت ذات او زیاده از اصابت دیگر نفوس
 می تواند بود و استهلال قوی تر از جهت ضعف آن نفوس در اطلاع
 بر غیبات **کلام هشتم** قدیقد المجهّم علی دفع کثیر من انفال
 المجهّم اذا کان عالماً بطبیعه ما یتوقفه و وطاء للفعل قبل
 وقوعه فان لا یحتمل **ترجمه** پس از این گفته آمد که فعل تمام
 نشود الا بفاعی که تأثیر کند قابل که متاثر شود و معلوم شد که قابل
 تاثرات اوضاع فکلی اجسام و نفوس از اثرات و ما را در بعض

معلوم مرکب
 از دلیل معلول
 بر علت

از اجسام و نفوس قدرت تعریف این که در هیچ وقت غیر عیوب است شناخته
 باشد تواند که قابل را که عمل تعرف و بر ما بل کرد اند بقبول تا اثر فاعل در
 زیادت از اعتدال بر ما بمقتضات و لا قبول تا اثر فاعل در وی که از
 اعتدال بر چنانکه کسر کرد اند که سرما در زمستان تحت خفا بود آلات
 دفع سرما متحد کرده اند تا هیچگاه در وی آن اثر نکند که در کسر دیگر که
 استعدادهای دیگر در بجز این که خواهد که تأثیر سرما در چیز زیادت باشد
 از آنچه در مثل او آن چیز استعدادهای دیگر که در قبول سرما را تا سه تا اثر
 زیادت کند اینست معنی این که در کسبیم تواند که دفع بسیار از افعال خفیم
 کند بجز در وقت بر طبیعت قابل و قدرت تصرف در وی **کلام**
هشتم انما یمنفع بالاختیار اذا كانت قوه الوقت و ایة
 علی فصل ما بین القواچین فاما اذا كانت فقط صم عنه فلیس
 یظن ان اثر الاختیار وان کان ما یستعمل فی یهودی الی اصلاح
ترجمه هر طایفه که به دلایل او معهود قوی بود آنکس که
 در حالک طالع بود اورا نظیر نبود در همه عادات و خیرات
 و هر طایفه که به دلایل او مخوس و ضعیف بود آنکس که صاحب
 آن طالع بود در سعادت و خیر او را حتمی نبود و در شقاوت

و شریک نظیر بود و این هر دو یا غیر موجود بود یا نادار بود و این که
 طویل را دلیل از هر دو صنف بود و بعد از تکلیف لایزال هر دو شریک در حال ازال
 قرار گیرد از آن اقوام آن دلایل خواهد اند و چنانچه اختیار یکدیگر جهت شخص است
 طایع است و طایع قبولی با دلایل خاص را بایستی که اختیار در آن تمام
 کنند و هر یک از اقوام بر این که هر دو اقوام در طرف سعادت متساوی
 باشند و سعادت اختیار متوافقی با آن ضمیم شود سعادت اختیار در
 غایت محال بود و اگر در طرف سعادت متفاوت بود سعادت
 اختیار از قدر تفاوت میمال بود و زیادت بر آن میمال باشد که اول
 اما اگر در طرف تفاوت متفاوت بود سعادت اختیار مساوی
 قدر تفاوت بر ازال اختیار از آن زیادت سعادت محسوب نشود
 و همچنین اگر کمتر ازال بود و اگر به استعمال اختیار در آن هر دو صورت
 مودی نیز بصلاح حال هر دو آن اختیار از فایده فی نفس الامر
 ظاهر نبود و برین قبایس باید کرد اینجا که یک اقوام در طرف بود و دیگر
 اقوام در دیگر طرف یا هر دو در طرف تفاوت بود و در بعضی نسبتها
 فضل با بین الزمانین است و تغییر حالت که اگر قوت وقت است ابتدا
 در کاری که با اختیار را ابتدا کرده برتر آید بود در برتریات و دلایل

استغناء اشخاص
 بان اختیار

بعد از آن تا زمان آنکه استغناء بان اختیار برزودنی ظاهر شود و
 کار چنانکه مراد بر تمام شود و اگر کمتر ازال بود استغناء ازال
 اختیار ظاهر نشود اگر چه از منفعتی ظاهر نبود بهیچ حال **کفر**
نهم لیسو یصل الی حکم علی تعبیح الکو اکیب الاعالم
 بالاخلاق و الامتراج الطبیعی **ترجمه** اینجا که عناصر
 کیفیات متضاد است چنانچه متضاد شوند کیفیت میمال هر حادث
 شود مقتضیات که آنرا مزاج مرکب گویند که ازال عناصر حاصل
 شود مقتضیات اوضاع کواکب نیز با یکدیگر آمیخته بر نیز تا از
 میمال جمله اثری حاصل شود که مقتضای مجموع آن اوضاع برود
 علم اخلاق نیز معلوم شده است که مبادی افعال ارادی سه
 قوت شهوی و غضب و نطق و از اعتدال شهوی خلق پسندیده
 حاصل آید که از اعتدال خوانند و از افراط خلق ناپسندیده که آنرا
 خور خوانند و از افراط نطق خلق ناپسندیده که آنرا محمود خوانند
 و از ترکیب این اطلاق در حکمت شهوی خلقهای بسیار بود
 مانند جبار فنی و صبر و قناعت و سخاوت و از اضداد هر یک از
 دو طرف چنانکه در کتب اخلاق مذکور است و از اعتدال خضرت

خلق پسندیده بود که از اشجاعت خوانند و از افراط و تفریط خلق
 ناپسندیده که آنرا تهور و جسبی خوانند و از ترکیبات این هر سه درخت
 غضب اخلاق بسیار بود مانند علم و ثبات و صحت و تواضع و حمت
 و اصدا و هر یک از دو طرف و از اعتدال بظرف خلق پسندیده
 بود که از آن حکمت خوانند و این حکمت نه آن حکمت بود که اسم علم
 از علوم است و از افراط و تفریط خلق ناپسندیده که آنرا
 جوته و بلبه خوانند و از ترکیب این هر سه درخت بظرف اخلاق
 بسیار بود مانند دکان و حسن تعقل و تحفظ و تفکر بصواب
 و تذکر و تصرف در حق و اصدا و هر یک در دو طرف و این نوع
 اخلاق را نیز با یکدیگر آمیزشها بسیار است و از تالیف این خلق
 با اعتدال خلق پسندیده آید که از اعتدال خوانند و از افراط
 و تفریط خلق ناپسندیده که آنرا اطم و انظلام خوانند
 و از ترکیبات این هر سه درخت عدالت اخلاق بسیار مانند
 صداقت و وفا و شفقت و تود و و تسلیم و توکل و اصدا و
 هر یک از دو طرف چنانکه علم اخلاق بر بیان آن مشتمل است
 و در کتب احکام بخوبی بیان کرده که هر خلق از تاثیرات کدام

کواکب و اقتران نظریات حاصل آید پس بطریق دیگر بیان
 کرده است که حکم بر اقتران تاثیرات کواکب نمیتواند کرد مگر که واقف
 بنسب ترکیب اطلاق و اقتران عناصر و توله مرکبات بر وجه طبیعی ازین
 تا واقف شود از تاثیرات مختلف حصول یک اثر از مجموع آن تاثیرات

کلمه دهم النفس الحکیمه یعین الفعل الفلکی کما تعیین الزیاع
 القوی الطبیعی بالحرکت و التنفید **ترجمه** در کلمه دهم
 بیان کرده که چشم و فاعل بسیار افعال کواکب تواند کرد و کسب تصرف
 در قوا اهل اینها بیان میکند که نفس حکیم دانند که حق و خطا هر امری که
 شود چه بد و طبایع مرکبات و تجدیدات را مبادی چگونگی بر فاعل
 بنسب ترکیب قوا اهل هر دو هر که واجب است تا اموری که تجدید شود
 بر وجهی تجدید شود که باید چنانکه بر هر چند خواهد که مثلا زمین کنیم
 بار آورد بجزش چنانکه باید بار زد و اموری که تجدید آله ملایم
 باشد و فاعل آن بکند چنانکه بر هر چند را که بار آورد و بتنفید آنرا
 از بار پاک کند و اصل این حکم از اینجا است که هر تجدیدی با فاعل و قوا
 باید چنانکه گفتیم و هر چند فاعل فلکی از تصرف اهل این عالم حاجت
 اما تباری از قوا اهل درخت تصرف این است پس غیر تصرف حکیم

میباید

هر یک از حیوان تدبیر کند که حادث ملائم از دست او بگریزد **کلمه یازدهم**
الصورة التي في عالم التركيب مطبوعة للصورة الفلكية ولهذا ستمها
 اصحاب الطبقات عند حلول الكواكب فيها لما ارادوا عليه **ترجمه**
 بصورتی که حاصل وقت صورت می آید که بخوان از ثوابت تصور کرده
 است بیکر شمال دوازده در طرف البروج و یا نزده در جنوب تصور کرده
 که اسی بطلست گفته اند که با هر وجهی که در هر صورت طلوع میکنند
 و تصور عالم ترکیب نباتات و حیوانات می آید و این حکم که درین کلمه
 یاد کرده است اصلیت که اسی بطلست گفته اند و بناء علوم خود بر آن
 نهاده اند مثلاً در وقت طلوع صورتی بفرط ظهورش از تحت الشعاع
 آفتاب طلوعش از افق بر وضوح آن عمل نقش میکنند که بر عم
 انشال مرادی که خوانند از آن جنس حواله یا بنات حاصل شود
 چنانکه رفیه مار و کژدم تولید بوقت طلوع عبرت و حیرت و بر جمله
 از مظهر کتب الهی آن صناعت تفصیل اعمال این معلوم شود
 پس هر تقدیر حصول مراد از هر حیوان بوقت طلوع صورت آن حیوان
 تا رسیدن کواکب بال صورت بال می ماند که آن حیوان یا آن نبات
 درین عالم مطیع آن صورت از فکر و در اختیار است ازین کلمه

نفع بشری که نفعیم را بر اعتبار کنند که بر صورت مردم بگردد و دفع موفی را
 بر هر که بر صورت آن مودی بود **کلمه دوازدهم** استخدام الخواص
في الاختيارات واستعملها في الموضع الذي يلقى بها استعمال
الطبيب الحاذق من السموم في الدواء بالمقدار الكافي
ترجمه اطباء در او و به مویله خدزات بکار دارند و دفع ایلام را
بر وجهی که مخالف بر هر که دفع مضرت خدزات کند و اگر چه خدزات از
سموم شمرده اند و بچنین معنی باید که در اختیار است نخوس بکار دارد
در مواضع که بال لایق بگردد و دوازدهم در دفع اعدای موفی
در دفع خصوم و انزال دلیله مطر و طایفه مطلوب در در دارند و از او
زایل و ساقط گردانند تا در حصول مقصود ضل نیفتد **کلمه سیزدهم**
لا يستعمل الاختيار الا بعد تصحيح الراي في طبيعة الامر
المختار و تعرف ما تبلغه قوة الادوية عندئذ لتباين سبب بين
القوة الفلكية والقوات و لك ينبغي ان يتكلم على ما
قدمت القضا عليه ولا تصرف فكريك الى الطبيعة الفلكية
و حدها فيكون كمن يقرأ كتابا لا يعرف لسان اهلها
و ليس يوفق بما جرى هذا المجري **ترجمه** اختیار را

کرد الا بعد از آنکه طبیعت انکار که مطب بشر از اختیار معلوم کرده باشد
 و برای بران فرار گرفته بفرودند استند بر آنکه قوت اراده او در آن مطب
 تا چه قدر قوت بود و نیز با خیار که گزین تا چه غایت ممکن بفرود آن مطب
 حاصل گزین از آن جهت که نسبت داده بشیر میان قوت فکر و صدی
 که قابل را معین بشود و امکان قبول تا غیر فلک مثلا کسر که اختیار کند
 جهت طلب زنده نه استند بر آنکه فرزند از او در چه محل پیش آید و بیک
 شرط و بیک قدرت و چند عدد و آن چه کسی چه اگر این معانی در قابل
 مرعیه باشد طبع و ارادت که بخلاف این شرط است که واجب بشیر رعایت
 آن بکار و اختیار فکر از هر آدمی که بشود در هر سن که بشود بر هر وجه
 که بشود در کمتر و در چندان عدد که در خیال آید از هر آدمی که با وجود
 بشیر حاصل آید آن طبع طبع محال بود و همچنین باید که در آنکه در پیشتر
 از آن وقت اختیار کرده بشیر نظر گزیند با وجود آنکه در آن قدر از
 بهر اختیاری مطابق ارادت باشد و صد او چند بود تا بران قیاس
 گزین مطب خود را پس هم اندیشه در طبیعت فکر تنها نباید کرد بلکه
 جانب قابل و معذور را امکان قبول در وی اعتبار گزیند که انکار
 مثل تو مثل کسی بشود که نامر بخواند و آن لوت ندهد که نامر با آن لغت

ناله
 معتبر
 در پیش آید

نوشته بشود بر آنچه بر این قاعده بشود که گفته اند و نباشد و اگر حکم کند
 در است نباشد **کلمه چهارم** **المحبة والمبغضة** نقل آن
 بالفکر عن الاصابة و ظهور النفس بصغر العظم و اخفائها
 بعظم الصغیر والصواب فیما ذلک **ترجمه** ثبت اقتضای
 چیزی است که بجهت مبغضت اقتضای ضد چیزی خوانند
 بمغوض پس محبت و مبغضت در آنچه تعلق محبوب و مبغوض داشته بشود
 ازین حال است که اگر چیزی اقتضای طایر ایشان بشود در آن میل زیاد
 کند و مبغضت میل بفقار و در شتر بعکس پس کسی که حکم کند بر طالع
 کسر باید که از محبت و مبغضت آن کسی را بشود و همچنین طیب
 که علاج کند و حاکم که فضل حکومت کند و چیزی این حکم فکر کرد
 بعد از آن علت آن حکم بیان کرد با آنکه ظهور نفس بغیر میل روح
 حیوانه از باطن بدن بظاهر بزرگ را خود شمرد و اختفای نفس
 بغیر میل روح حیوانه از ظاهر باطن خود را بزرگ شمرد و ظهور نفس
 حالتی بود که در حال ششم و شجاعت و دفع و محبت و اعتدال آن
 حادث شود و روحان چه در آن حال خواهد که ملایم را قوی کرد
 و منزه را قهر کند و اختفای نفس حالتی بود که در حال خوف و جان

و ضرر و تخم و امثال آن حادث شود چه در آن حالت منفرقا برشته
 از آن در حساب گیرد که بزرگتر از آن پس باید که نفسی که در معرض
 آن بزرگتر کند در حال اعتدال بود و از عارضه که مقتضی میل اکثر باشد بود
کلمه پنجم ان وعدة القوق الفلكية بشي فاستشهد
 عليه بتوافق النجوم و در بعضی نسخها بتوافق النجوم من ازین گفته که قوا
 نجوم دلایل سفلی است مانند تار علوی و غیران و اینجا امارت
 بخوابد نیز جزو اوضاع فکری اقتضا کرده امری کند که کن اگر
 امارت تجدد باید آن امارت پنجم که گوایم بزرگتر حکم فکری است
 حاصل آید بسیار خوب اندک آن حکم مثلا اگر اوضاع فکری اقتضای
 بیماری بسیار کند در بهار و در زمستان متقدم او امارت بسیار
 حادث شود ظن غالب شود بوقوع بیماری در بهار و برین قیاس
کلمه ششم ما اگر ما یکون خطاء الجمجم اذا كان المسابح
 و صاحب صفحین ترجمه طالع دلیل سایل بزرگ و سایل
 مسئول عنه پس چون در طالع سوال سبع و صاحبش محسوس بزرگ
 دلیل بزرگتر مسئول عنه یعنی حکم بر جان که باید نباشد و چیز چنین
 در رای او خطای بسیار متوقع بزرگتر این حکم خاص است بطالع و سوال

ع
اذا

مسئول

و شرط بانکه سوال را ز امور نباشد که منسوب بترسیان باشد مانند خصومت
 و در وقت تزویج و شرکت چه در آن صورت خوست سابع و صاحبش ظنی
 نباشد بمسئول عنه کلمه هفتم طوالح اعداء الدولته
 البروج السواقط مرطالها و طوالح المتکین منها و اونها
 و طوالح المنصرفین فيها ما یل الا و اذ منها و اما طوالح المدان
 فاکان منها عند بناها مدالی علی ما یحدث بها و اما کان فيها
 عند تسلیم ملک ایاها مدالی علی ما یحدث فی دولتها و اما کذا
 اذا کان فی الظهور و دین فهادت علی ما یحدث فی ذللت
 الدین بنک المذنب ترجمه در اصطلاح منجمان برج زایل
 و بزرگ است و این بارها و در و سایل الوتد بفر و ساقط و بزرگ و آن بارها
 ناظر بزرگ و زایل چهار است سیم و ششم و نهم و دوازدهم و قوا
 چهار است دوم و ششم و نهم و دوازدهم و ازهم ضعیف و وظانه
 بزرگتر هم زایل بزرگتر ساقط و آن ششم و دوازدهم است و درین
 عبارت بروج ساقط زایل چهار است چهارم و آن سایل الوتد
 بکار گرفته است پس چیزی خواهد بود که بدانند که مولودی در د و تصر
 برتت خواهد داشت اگر طالع او از طالع دولت زایل بزرگتر سازند

فها

کذا

مرتب

که از اعداء آن دولت خواهد بود و اگر مایل بودند دلیل سازند
که از منصفان بگردان دولت مانند وزیران و نواب و عمالی و اگر که
از او تا بدلیل سازند که آن از منصفان بگردان دولت چنانچه
دو لرغیذایشان و برین دلیل تنها حکم نقول کرد تا دلیل ارباب بیوس
و واقفیت و مخالفت با طوایف ملوک و وزراء و اعدا و غیر این آن بان
منضم شود و اما در طایفه شهر ماره وجه اعتبار کرده است که طایفه بنا شهر
و آن دلیل بزرگ جواد است که در آن شهر بزرگ از خیر و شرمه ام که آن شهر بزرگ
دوم طایفه استیلا پادشاهی بر آن شهر و آن دلیل بزرگ بر این
در دولت آن پادشاه در آن شهر حادث شود از اینکه بدام
که آن پادشاه بر آن شهر مستول بود و سوم طایفه ظهور دینی در آن
و آن دلیل بزرگ بر این که در آن شهر دینی حادث شود در آن شهر مادم
که آن دین ظاهر بزرگ و ازین طایفه ماره هر طایفه وقت آن حادث
معلوم شود که طایفه سالی که در آن سال آن ملک با آن دین
ظاهر شود بجای طایفه دین و ملک بکار دارند **کلمه بجمده**
و آن تولد استعدود مواضع الخوف حوائت بالمکان عز و ج
المساعده و ان نظرت المسعود للملك الامکنه او کانت

اداء

فیه دفعه ذلک الخوفه علی حسب هذا انفس فی الایام التیمیج
بجز مواضع خوف و مقابل مواضع اقبال و سوره مقابل نخون
و از تینج آن دو تا این چهار صورت حاصل شود **اول** آنکه
مستول بر مواضع خوف سوره باشند و مواضع خوف مستم باشد
و ششم دوازدهم هر چه از اول خوف مرکز و نکت بود و از دوم
خوف مرض و از سیم خوف از اعدا و بزرگ از نعم خوف از خصوم
بتر و از چهارم خوف از عواقب استیلا سوره بر مواضع خوف
دلیل بزرگ ماره که موقع بزرگ از اهل سلامت بتر چنانکه عدول
بر کسر کواهی دهند که او را زیان دارد و یا خوف آن و برادران
چیز از حقوق او تلف کنند **دوم** آنکه مستول بر مواضع خوف
خوسن بتر حکمش بر خلاف اول بود یعنی مکر و از اهل شرف
رسد **سیم** آنکه مستول بر موضع امن و نفع مسعود بتر دلیل بزرگ
بود که فواید از نیکان و بزرگان رسد **چهارم** آنکه مستول بر موضع
نفع کوسن باشند دلیل بزرگ آنکه از اهل شرف و فایده یابد
و نظر سوره باین مواضع چنانچه بفراید و شریک بد و نظر کوسن بفراید
و خیر بکار بد و این حکمها بیشتر در طوایف سوالات بگرد و در طوایف

فضل

از تجربه و ثوابت **کلمه بیت یکم** من تناول دواء صمد ملا و الفرمع
 المشرفی قشر عله و ضعف عمله **ترجمه** قمر بیوج قوت طبیعت بشر
 و چیز با شتری از طبیعت قوی تر پس از موثری غریب بهولت منفعل نکرده
 باین بسبب عمل مهمل که در آن وقت تناول کننده ضعف بزرگتر از مزه این فعل
 کند به طبع او تر فریق اضلاط و تریتیب **کلمه بیت دوم** ^{الملا} ^{بید} ^{الغمر} ^{العضو}
 فی یوم ذلک العضم مکروه **ترجمه** بر عضوی منوبت به بر هر چه
 بجل و کردن بشور و دودت بخور و او هم بدین قبلیس تا بای که منوبت
 بخت و چیز قمر در بریح عضوی بود در طویات بتره متوجه بال عضوی
 بشور و اقتضا نفیض مواد کند پس جوحت رسانیدن تا حصول رطوبات
 افزون و اعتماد تقنین مودی بفرزین و بدین قبلیس سر بطایع منوبت
 و کردن بشان تا افراطها و دوازه کانه و قمر در آن خانه که بعضی
 منوبت این بال رساننده مصححت **بناثر کلمه بیت یکم** تناول اللد
 المسهل و الفرمع العفر با و الشطان او الحوت و صاحب الطالع
 ینفصل بکوکیت تحت الارض محمود و ان انفصل صاحب الطالع
 بکوکیت وسط السما و قذفا للوا ولم یستقر **ترجمه**
 بود که قمر در برجهای آبی اقتضای حصول رطوبات در ابدان حیوانات

طبع

عالم

و با حصول طویات در ارضی مهمل را نکاتنی زیادت نتواند بود و سداک
 اضلاط با سانه میسر گردد و بهتر آن بود که در صدمه بتره با شرا و اتصال
 قمر بکوکیت دلیل و کت خلط و در او بنیز حرکت آن کوکیت پس اگر کوکیت
 تحت الارض بود و از او متوجه با سافل بدن شود انسهال کند و اگر
 کوکیت بوسط السما بود در او قصد اعلا کند و بقدر آید و بر جمله
 اتصال کوکیت فوق الارض در طلب مهمل محمود نباشد اما در
 تناول در روی قمر برعکس بود و همچنین اتصال کوکیت سفلی در ^{قرص}
 تناول مسهلات محمود بشور و بکوکیت علوی محمود **کلمه بیت دوم**
الملا بس الجدد مکروه علمها و استعاطها و القرع الاسب
و اعظمها اذا کان صحو سا او علی مفاصل الشمس ترجمه
 مراد از عمل قطع جامه نواست و بعضی ضایط و بیج هم مکروه
 و آسته اند و اول الرنت که نه ابتدای حیاطت کند و نه ابتداء
 بیج اما استمرار در عمل بیج نباشد با خیارری و چیز نبات
 در جامها مذموم است و استبدال محمود پس را ابتداء عمل و ابتداء
 استعمال بغیر او بوسیدن و بال زینت کردن قمر در بیج ثابت
 نشاید و ثابت ترین اسد است چه نسبت الی اسن نزدیک است

و مطالعتش در بلاد شمالی بسیار و صورت اسند و آل نیز بر فویش
 و تسلط و بعد از همد عمر ثابت تر نیز و درین باب مذموم تر چه
 به سوط قمر است و فاضله میخ و بعد از آن دولی که فاضله زحل است و زحل
 دلیل تان و ثبات و کم غایله تر شود بلکه فاضله زهره است و شرف قمر
 و جعفر قمر در برج ثابت بود و محسوس در شرف قمر آید و دلیل نام اودی
 بنزد در وقت استعمال آن جامه از مقتضای طبیعت آن شرح مقابله
 آفتاب هم ناپسندیده است جداقتضا آن که نام اودی از جهت
 ملوک و مستطال بشر کلیمت و پنجم مشکله القمر فی الموالید للکواکب
یجعل المولود متحرکا نماید علیها فان التفرق ان یکون الکواکب
قوتی فی انما دلت علی تقدیر من قدره وان کانت ضعیف دلت
علی ان حرکت کند اقوی من معرفت من ظهور ما یجرت فیه یكون ممکن
تلك الكواکب فی الاونا و ما یلیها و الا انقطاع به یكون من
سعادتها و علی هذا فتنس ما بقی من القسمة **سهم** مشقوه
 قمره کواکب نظر قمر بود بکواکب و امرش بائین و نظر بکارند
 بنزد تسدین با تثلیث با ترجیح و یا موی بله یا متنظر و این من کله
 در موالید اقتضای آن کند که مولود سعی در آن معز کند که طبیعت

معرفت فعله

آن کواکب بر آن دلال کند مثلا اگر کواکب علی بنزد دلیل بنزد بر آن که مولود
 با صبر و ثبات و وفار و تان بنزد و اگر مشتری بود دلیل بنزد بر آنکه مولود
 با صلاح و سدا و وفار و وفار و وفار بنزد و اگر مشتری بود دلیل بنزد بر آن
 که با شجاعت و قوه و بیعت و تسلط بنزد و اگر زهره بود دلیل کند بر آنکه
 با لهو و طرب و معاشرت و لطافت بنزد و اگر عطارد بود دلیل کند که مولود
 با کسب و فطانت و دکان و عین بنزد و در حال قوه و ضعف ظهور و رضا
 و سعادت و سختی آن کواکب نظر باید کرد چه قوت آن کواکب دلال کند
 بر آنکه تقدم مولود در مقتضای طبیعت آن کواکب بعوت نظری زیاد
 از آن بر که بعوت عمر و ضعف دلال کند بر آنکه تقدم او بعد زیاد
 از آن بر که نظری و تجزیه دلیل ظهور آن طبیعت از مولود ممکن آن
 کواکب بنزد در او نادی یا مایل الاونا و فوق الارض خارج از شعاع و دلیل
 خفا آن طبیعت در مولود اصدا و آن بنزد دلیل آنکه مولود از آن
 طبیعت انتفاع یا بدد او را از آن فایده و حظ بنزد از مسعود بودن
 آن کواکب بود و دلیل آنکه آن مولود از آن طبیعت انتفاع نیابد
 و در احوال فایده بنزد از محسوس بودن آن کواکب بنزد و تر کسب
 احوال از جهت نوع توان بود که از ضعیف و در دو وجه دارد و دو

و آن است نوعت اول قوی ظاهر بود دوم قوی ظاهر نحس سیم قوی
 ظفر مسود چهارم قوی خفرت نحس پنجم ضعیف ظاهر مسود ششم ضعیف
 ظاهر نحس هفتم ضعیف ظفر مسود هشتم ضعیف خفرت نحس و احکام
 هر یک بحسب امتزاج مدلولات مذکور بزرگ سعادت و نجات اگر بحسب
 سیارات نباشد بحسب معارضت ثوابت اعتبار یار باید کرد و اگر قمر خاگر
 السیر بزرگت و ضعف زیادة نوزاد و نقصان اعتبار یار باید کرد
 و بحسب آن حکم کرد **کلمه سیم و هشتم** کسوف المیزان فی اوقات طلوع
 الموالید و تحویلات السنين یضر بطبیعة ذلك البروج
 و الوقت فمیزان یکون نسبة ما بین جزیء الطالع و جزیء الکسوف
 الما یذوقها من جزیء الكسوف ما بین ابتداء الكسوف
 و ذلك الوقت الى ما ینتجی جزیء الكسوف من المدة و المدة
 لكل ساعة من کسوف الشمس سنه و خسوف القمر شهر
ترجمه کسوف افتاب و خسوف قمر اگر در ویدی بزرگ از اوقات طلوع
 مولودی هرگز ندان مولود را در آنچه مدلول آن و تدبیر مثل
 طلوع در تن او و عاشر در جاه او و سابع در ازاوی و غیره کما و در باغ
 در آب و املاک او و در دیگر خانهها بجز این نیست الا آنکه در او ناد

ظاهر تر بود در او ناد و خانهها تحویل بهم هرگز رسانند کما از آنکه در
 او ناد و خانههای اصل و در بروج و در تحت و بل سال عالم هرگز رسانند
 و در مدلولات آن هیچ که کسوف در وی بزرگ شد در حمل و ثور و جدی
 در بهایم در جوزا و سنبله و میزان و نصف اول قوس و دلو در بروج
 انسان و در سرطان و حوت و حیوانات آبی در اسد در سباع
 و در عقرب و بهرام و در رگف آفر قوس در دواب و را بندها که کسوف
 تا آفر بگذرانند کند تا چند ساعت و دقیقه بود اگر در تمام مدت
 از ابتدا تا آخر آن بگذرد فوق الارض بود حکم قوی تر بود و الا از آن
 مدت آن که فوق الارض بود بگذرد پس در آفتاب هر یک ساعت متوسل
 یک سال کند و هر یک دقیقه را شش روز و در ماه هر یک ساعت متوسل
 یک ماه و هر یک دقیقه را نیم روز چند آنکه بر اید زمان تاثیر کسوف بزرگ
 از ابتدا ای کسوف تا آخر آن مدت و اما معظم تاثیر کسوف در زمان
 حاجی بود از این مدت و آنچه بود که اگر کسوف در بروج طلوع
 کسوف بود معظم تاثیرش در اول زمان تاثیر بود و اگر در جوزا
 سابع بود معظم تاثیرش تا آخر زمان تاثیر بزرگتر کسوف در جوزا
 دیگر نیز میان سابع و طالع ما بین قوس که کسوف در وی باشد

در اف

و درجه طالع وسط کوفت باید گرفت که نسبت آن مقدار ماضی و مستقبی
 که میان سیاحت و طالع است مانند نسبت زمانه با هر که از اول کسوف بود
 تا وقت معظم تاثیر تا مات زمان تاثیر و آن چهار مقدار مناسب بود
 ثالث مجهول پس از مقدار معلوم مجهول استخراج باید نمیشد
 اول کسوف و وقت معظم تاثیر تا آن وقت معلوم شود و ظاهر سخن
 بطبیعی و سحر الی نسبت که این اجزا بدیج السوا گیرند و تا آن بیج
 مطلع میگردند و اینچنان بود که مطلع نیز بسبب از مطلع طالع کسوف
 نقصان کنند آنچه بیرون آید بر افزای ساعت نیز قسمت کنند که بیرون
 آید نسبت آن با دور زده چون نسبت مابین اول کسوف و وقت
 معظم تاثیر بیکر تا مر زمان تاثیر و ابو نصر طالع کسوف طالع بدو
 کسوف میگردد و دیگر بینحال طالع وسط کسوف گیرند و این درست
تر است که نسبت و نهم قسم الی دلیل اذا کان فی وسط السماء
فی کل بلد عطله الفلك المستقیم و اذا کان فی درجة الطالع
عطله ذلك البلد و فیما بینهما عطله الی درجة علی حسب
موقعها بالموضعیین المقابلین لهما علی حسب ذلك و تیسر
السیاق قد مالا یدکلا اذا دسیر مبادیها تاخرت **خبر**

هر دلیل را که خواهند که تسته کنند و ایره عظیمه فرض کنند که بال دلیل
 و بدو نقطه شمال و جنوب در افق مولد میگردد قطب ایره اول
 سمت بگذرد و آن دایره را افق حادث شمال دلیل حق الله باد
 تسته آن دلیل و چند دایره عظیمه تو هم کنند که بدو قطب معدل النهار
 و دو قطب افق آن دلیل بگذرد میگردد ایره نصف النهار در آن
 افق آنچه میل قطب معدل النهار و آن دایره بر از جانب قعر عرض
 آن افق بگذرد و آن عرض افق حادث می افتند و از تصویر آن دو
 دایره معلوم شود که هر دلیل که بر افق مشرق تر باشد افق حادث
 آن دلیل نیز و عرض بلد عرض افق حادث و لا محاله تسته او مطلع
 طالع باید کرد و در آن بلد و تیسر سومی او چنان بود که هر سال با
 یکدرجه بر مطلع او افزایند آنچه حاصل آید و جرج المستقیم کنند تا جرج
 تیسر بر تو البروج معلوم شود و هر دلیل که در عاشر باراج بود
 و دایره نصف النهار با و که تسته دایره نصف النهار که افق نیز
 از افق خط استوا دایره افق حادث آن دلیل بگذرد و آن افق را
 عرض بنود و تیسر آن دلیل عطله خط استوا باید کرد و هر دلیل
 که بر افق غریب بود افق حادث او نیز و لیکن عرض او دور است

مادیج سوا کنند

مساوی عرض بلد بزرگ در شمال بود و بیشتر او بطالع آن افق باید کرد
 بر تقدیر آنکه در جنوب بود یعنی مطالع محل در جنوب مساوی مطالع
 میزان بود در شمال و بمیزان قیاس در هر جزو هر دلیل که میان دو
 بنا اول دایره افق او یک موضع استخراج باید کرد و عرض افق حاد
 او در جهت عرض بیاید شرف و بیاید دالت که هر دلیل که در نصف
 صاعد بود از فلک عرض میان عاشر و رابع در جهت شرف عرض او
 شمال بود و هر چه در نصف باطل بود عرض او جنوب بود پس مطالع
 آن افق تیسر دلیل باید کرد مساوی آن تحقیق این عمل غایت
 کمال رسانیده اند و اما منقدمان بر آن احتیاط نموده اند که شرف
 بعد دلیل از عاشر رابع معلوم کنند و نسبت آن تا شرف سمت
 چند نسبت با این دلیل خط استواء مطالع او ببلد کند اگر در نصف
 شرف بود مطالع نظر او ببلد اگر در نصف غرب بود و یک از این
 معادیر متناسب مطالع او یک موضع آن برون آرند و آنرا تیسر
 کنند و این عمل نیز بر بزرگ و بر وجه شمال و جنوب می کنند تحقیق
 و بر ماند و مطابق سخن بطلیوس بود درین موضع و اما تیسرها
 که بطلیوس گفته است از جهت برش اند یعنی خلاف توالمی و روح

مطالع ص

و علت این گفته است که اگر مبداء هم زیاد شود و سهم از موضع خود
 مساوی شود مثلا اگر مطالع محل بزرگ در جنوب و آفتاب در اول جوت
 بزرگ و ماه در نیم جوت سهم حادث از آفتاب بکشد و از مطالع بکنند
 تا در پرت و پنج درجه محل بزرگ آفتاب مبداء او بزرگ و چیز سر آفتاب
 زیادت و ماه ثابت بزمیان این کمتر از پانزده شود و سهم بر آن
 تقدیر از پرت و پنج درجه محل بکشد پس برین تقدیر سهم خلاف توالمی
 بوده بنا بر این سخن علت این دعوی را نشان بدهد اگر تقدیر زیادت
 سهم کند که نسبتا است و ثبات آفتاب سهم از پرت و پنج درجه
 بر توالمی که شود و احمد بن یوسف که شرح گفته کرده است علت تیسر
 سهام بر خلاف توالمی آن گفته است که سهم کوکب نسبت بلکه بمشابه
 جزو است از فلک و چیز حرکت او کسر بر خلاف توالمی است سهم بر
 خلاف باید دانند و اگر او از فلک بر خلاف توالمی باید دانند مطالع
 و عاشر بر خلاف توالمی است و باقی بر توالمی باید دانند
 پس معلوم شد که این تعیین طاعت و نیز این سخن مناسب سخن بطلیوس
 نیست و بعکس از جنجال سهم بر خلاف توالمی تیسرها است
 مگر در آنکه ما بین صاحب و عاشر بود که او را تیسر گفته و آن بر خلاف

سیر ۳

در ۴

و مشابه

او

تو البرود این عمل هم به هم خاص است چه اگر بیک از زمین یا جاندار هم بران
و در شرف کند و حق آنست که نافع که سخن لطیفی است کرده است سخن او فهمیده
نقل بر وحی کرده است که از راهی وجهی نمی توان نهاد **کلمه نیرت**
اخفی ما یكون الی شیء عند محاسنة دلیل الشمس او کینونند
تحت الارض او فی مواضع غیرها کلمه لیسند او شرفه و افوقی
ما یكون اذا کان دلیل سایر از هر وجهی شرفه و هر دو
ملازم لطیفه الی شیء **ترجمه** درین کلمه دلیل غایت خفا غایت
نیال میکنند و غایت خفا را دلیل نهاد است یکی استار دلیل
تحت الشعاع که دلیل خفا بر غایت ان محاسنه دلیل آفتاب
و دوم بودن دلیل بر حرکت الارض و غایت بعدش از فوق الارض
نقطه رابع بر ویسوم بودن دلیل بر در موضع که در کل خانه شرف
او نباشد و غیرش کلمت درین موضع مستند است چه اگر شاکلت
بهمان سخن نظر بکنیم که پیش ازین گفته آمد در کلمه است و پنجم موضع بنود
از دو درازد برین که ناظر بیک از خانه ها که او یک مغیره نباشد اما در آفتاب
و ماه مکن بر وجهی و جود و سرطان جانانه آفتاب که کما
ناظر نبود و کما و جود و جود جانانه که سرطان ناظر بود

چنانکه نور و سبب و عورت و جود شرف آفتاب که حمل است ناظر
نباشد و در دیگر کواکب برین قیاس و اگر مجموع خانه و شرف
اعتبار کنیم در آفتاب سبب و جود نه جانانه او ناظر بود و در شرف
او و در ماه جود او قوس نه جانانه او ناظر بود و در شرف دیگر کواکب
کواکب بر وجهی نباشد که نه جانانه او ناظر بود و در شرف او پس معلوم
شد که بحث کواکب اینجا نظر بخواند و نیز بحث کواکب شرف علویان و نیز
سفیان از آفتاب بر عکس از ماه بخواند و الا نکستی لیسند او شرف
بل بحث کلمه موافقت در طبیعت میخواند چه اسد مش کل حمل و جود
است و طبیعت کرم و خشک و شور و سبب و جود مش کل این است
در خشک و جویس در سردی و جود و میزان و در لوتش کل حمل و جود
و کما اندر کرم و جویس این است در خشک و سرطان و عورت
و جود میان این است همه جود پس با بیشتر است کرم و جویس
است از بعضی جود و در بعضی آفتاب مثلثه ثانی میان خانه
و شرف اند با بیشتر است و جود است و دیگر میان خانه و شرف اند با بیشتر
خود و ماه رابع برین جویس جمع خانه و شرف نباشد میان است
کل کما در جود دیگر میان بر میان است جود و برین قیاس در باقی

کواکب و همچنین شکست کواکب ظاهر نماید و در ده گانه را چنانکه بیوت
 افزاید و شمس را عاشر و شتری را طالع و زهره را سابع و بدین قیاس
 در دیگر کواکب و بیاید دانست که در موالید اگر دلایل اخفا حاصل بود
 صاحب طالع را مولود از پیشتر مردم و در پیشتر احوال مخفی بود و این در دلایل
 زبان پسندیده بزرگ و در مسایل اگر دلیل اخفا در دلیل مسئله حاصل بود
 و دلیل مسئله تحت الشعاع و متصل بود بافتاب یا تحت الارض و سایر
 توابع آن خبر ظاهر نشود و اگر تحت الشعاع و منحرف بود یا تحت الارض
 و از راه در گذشته بود بعد از اخفا ظاهر شود و در احتیاجات
 اگر مطلوب اخفا سری بزرگ باید که متصل بزرگ در راه بود تا آن سر
 ظاهر نشود و اگر مطلوب اخفا و مخفی بود باید که منحرف بزرگ و از
 راه در گذشته یا بعد از اخفا، امیدوار آن شخص بزرگ و اما
 قوت کواکب و کونه بود بیک قوت ذاتی کواکب یا قوت عرض او
 به بیعتی یا جزوایی در کت مدخل مذکور است و دیگر قوت اولیای
 یا مطلوبه چنانکه مثلا کواکب که در دلیل مطلوبه در تحصیل آن مطلوب
 قوی بزرگ و دلیل این قوت دو جزایت بیک رفتن کواکب از بسوطة
 بشرق و آفتاب میان میزان و حمل و ماه میان عقرب و ثور

یعنی هر طالع مایه
 تحت الارض یا در خانه
 غیر شکست بود

و در کواکب دیگر هم برین قیاس شرط آنکه راجع نباشد و دیگر بود آن
 در وقتی ملائم طبیعت مطلوبه چنانکه اگر مطلوب سعادت بدین یا نفس
 بود مادر از بی عمر در و در طالع بود و اگر مطلوب طاهر بود یا شغلی یا قوت
 پادشاهی بزرگ در و در غیر بود و اگر موصلتر باشد رکز یا مغارت
 عزیز بود در و در سابع بود و اگر ثبات امر یا حصول فکر یا نامرتکبو
 یا عاقبت محمود بود در و در راه بود کلمه برت و هم الرهن تکلیف
 المولود فی العضو الذی یکون لرجحها الذی ذوالکواکب مالها
 ان یعطی مثله ذلک ترجمه بر عضو منسوب به هر چه در اعضا
 که بر سر هر چهل کردن شود و مکمل بود است بجز او سینه و دل
 بر طحال و لبث باسد و شکم و آلات پسند و کمرگاه و میان بینه آن
 و عورت و آلات تناسل بعرب و سرس و ران بعوس و زانو
 یکدی و ساقها و کبها بدو و قدمها بکوت و هر کواکب که دال بر سر
 حال از احوال مردم چنانکه زهره بر لذت و رضی بکند و تانه و شش
 بر جمال و برج بر صفت و بسک و آفتاب بر بزرگی و عظمت و عقار
 بر دکان و عظمت و انقلاب و ماه بر سرعت و وکت و چنگر کور در هر
 بزرگ و وقت ولادت آن حال در آن عضو زیاده یا بنده از آنکه

در دیگر اعضا پس اگر بر وجه ملامت بر آن حال در آن عضو بر وجه محمود بود
 و اگر بر وجه غلط ملامت بر آن بکس مثل زهره در حمل دلیل آن بود که لذت
 مولود در نظر یا تخمیل یا اتمام با ذوق تا اسحاق بود و اگر در ثور بود لذت
 او در کردن افزاز بود یا در صافوت و اگر در جوزا بود در آنچه لذت
 و انگیز و متکب تعلق دارد و اگر در سرطان بود در آنچه در دل و ضمیر
 دارد و اگر در کبد بود در تحمل مشاق و حمل اتفاق استناد و اگر در
 سنبله بود در اکل و شرب که در میزان بود در مصارعت و مخالفت
 و اگر در عربت بود در شهوت راندن و اگر در قوس بود در ملامت
 افغانی و اگر در جدی بود در کوب و کوبی که در دلو بود در استادن
 و ایستادن کردن و اگر در حوت بود در جستن و بار کوفتن و این
 بیاس در دیگر کواکب **بروج کلمه سی ام** اذ الی متفق للک سبحان
 القمر للکوکبین فاطلح سبحان اللکواکب من الثابتة علی طبیقة
 من لهما **تخریج** هرگاه که خواهند که حاکم را کینه دوام که دو کواکب
 بر آن دو اغرد الی بر مانند لذت بر وجه جمیل که زهره و مشتری بر لذت
 و جمال الی اند فخر را در آن اختیاری که بال عالی تعلق دارد و نگاه
 کنیم تا بال هر دو کواکب متصل یا بال هر دو معارضه که نام وقت بفر

ان وقت اختیار کنیم پس اگر اتفاق جنس یافت شود کواکب از ثوابت که بر
 مزاج آن دو کواکب بی طلب کنیم و وقت بخارده قمر بال کواکب اختیار کنیم
 تا مط حاصل آید **کلمه سی و یکم** اللکواکب الثابتة تعطی العطا یا الخادجة
 عن النسبة و کثیرا ما یختم بسوء **تخریج** همین دلائل مولودی قوی حال
 بشر بقوتهای دانه و عرض مولود را بر بندن برین مرتبه از ثوابت الی بیت
 یا اینها جنس او برینند پس اگر کواکب از کواکب ثابتة در طالع یا عاشر یا معانک
 ثوابت یا هم السادة بشر مولود را از صومرا ثوابت الی بیت نسبت اینها جنس
 بگذرانند و عطا دهند که مذکور شد او بشر چنانکه بجز از با زایان بگذراند
 یا بجنس بزرگ رسانند و دیگر عاقبت آنست منعم بشر و اینها بود که آن
 کواکب برزخ بر مگر از فراج کس باشد که بدانند که کواکب ثابتة صنف اند
 اول کواکب که از قدری بزرگ باشند و بر طبیعت سود مطلق باشند مانند
 مکار اعزل و نسر و افح جنان کواکب سعادت مطلق و همد چنین است
 دلیل بر اینست که آن کواکب دلیل بر یک اتفاق نسر بر دوم کواکب
 که از قدری بزرگ شوند یا کمتر از آن و مزاج ایشان به نسر منجسته
 بود مانند قبال اسد و قبال العورت و عین الثور و متکب الفرس و جنین
 کواکب بجا سده عظامای بزرگ دهند و اگر تیسر یا ایشان رسد قطع

و کسری ص

کنند و عاقبت عطاء ایشان مذموم بزرگوارانند که مطلق
 بزرگوارانند بحایات و آن کو که هیچ سعادت نندهند و جز غنوت
 نکنند و اعتبار ثواب در طوابع قرانات و سالها هم معینند **کلمه**
سی و دوم العلاء تقلد الرجل من اهل بیت الملك علی مشاکله **کلمه**
 هینذا الفلك فی الوقت الذی قام فیه ذلک الملك **ترجمه**
 خیزد فلکها مبداء ممتها و دولتها و جلوس پادشاهان بپادشاهی
 معلوم بزرگواران است که از انبیا آن ملت و دولت یا از اهل بیت آن پادشاه
 بود و طالع او مشاکل آن طالع بود او را در آن ملت و دولت یا در
 پادشاه آن پادشاه خیزد هر چه تا حاصل آید و اعتبار آن مشاکلت
 از اعتبار دو لایلیت و تفوق فوقی تر است و احمد بن یوسف
 که شرح این کتاب کرده آورده است که خسار و بدین احمد را که اعمال
 بود پس آن آمد مارون نام بر طالع که چنان گفتند در آن طالع دلیل
 ریاست و مهنری بنیت بکار ایشان که ناشی است از این الولید البیض بود
 آن طالع بدید و بدینست که آن طالع پسر خسار و بدینست حکم کرد که بجای
 پذیرد بیک ده سال حکم میکنند اما حکم او چنان روان باشد که حکم بدین
 علت آن حکم از وی پرسیدند گفت طالع او غنوت و شمس در سبیل

و طالع جواد احمد بن طولون همز بود و بعد از وفات صالح حکم او راست شد
 و در اول نه سال و چند ماه حاکم مصر بود اما نه جزیره خود و این حکم را شاه
 بسیار یافت شود **کلمه سی و سوم** اذا انتمی قیصر دلیله دولة الی کوکب
 لوجب قطع امانت ملکها او رئیس فیها و کل کوکب یکون فی برج
 اولئها التحویل سنة من سننی الدولة فیه تدل علی موت عظیم
 منها فی تلك السنة علی طبع ذلک الی کوکب **ترجمه** طالع دولت
 و دلیله آن دولت را از ابتدا وقت طالع تیره کنند بمطالع افق
 هر دو بره رسالی و بر برج سوا برج بانها برانند هر بره رسالی پس
 اگر شخصی تیره بکوکب قاطع رسد مگر در بیشین بزرگ را از اهل آن دولت
 قطع افتد در آن وقت و اگر کوکب غیر مشاکل دلیل دولت بزرگوارانها
 باور رسد بزرگواران اهل آن دولت را بکوترا یا قطع بزرگوارانست بر طبع
 آن کوکب بیشتر باشد اگر زحل بزرگ بر وی باغوز تمام و اگر مشتری
 بزرگواران یا در جنبه و اگر مریخ بزرگ بر وی از امرای لشکر و اگر
 آفتاب بزرگ بر او از خاندان ملک و اگر زهره بزرگ بر او بزرگواران
 بزرگان و اگر عطارد بزرگ بر او بزرگواران و اگر قمر بزرگ بر او بزرگواران یا جایی

کند

و مخالفت آن دو شخص بود و اگر هیچ من کلت نبود موافقت
 بی ممال هر دو و نه مخالفت **کلمه سی و نهم** الحجد والبغض ابین
 التخصیص یوحذان من تعدیل مواضع البزین فی موالیدها
 ومشاکل طوالهما یدل علی المودة والبروج المطیقة اشک
 حجة **ترجمه** مراد آنست که چیزی موضع شمس یکا بموضع قمر دیگر
 ناطر بزر محمودت دلیل دوسر بی ممال هر دو و اگر ناطر بزر نظر عدت
 دلیل دشمنی و بچشمی اگر طالع هر دو بیکدیگر ناطر باشند بتطویر
 و یاد دشمنی و هر چه که مستعلی بر دیگران دیگر بزنج مطیع باشد و حشاش
 محبت زیادت بود از آنکه حشاش مستعلی بود و استعلاضیله
 بود که چیزی بر طالع بروج فوق الارض بروی مستعلی بود و گفته اند
 بروج مطیع بر جهای بود که بصورت مردم بود یا حمل و نور و بصری
 بزر بجلان سرطان و کمد و عقرب و حوت و نیز گفته اند مجموع
 الطلوع مطیع بود مستقیم الطلوع را و چیزی بیال نیزین و طالعها
 این مش کلت و مخالفت نبود ممال آن دو شخص بود و ستر بود
 و نه دشمنی و ابوالعباس گفته است شمس در موضع قمر و قمر در موضع
 شمس و نظیر آن دو موضع بیکدیگر تبریح و دوسر این مش کلت

بزرگ پس اگر گوید شمس قریباً صاعده بود آن شخص همانند بزر و اگر مغرب
 بود یا ناطر بزر بود و ثبات آن گوید و نه دلیل علی التخصیص
 و قوتها را و از شرق و خط و دلیل بزرگ را و سهم سعادت بود دلیل
 مال بسیارش و بزرگش **کلمه سی و چهارم** اتفاق تخصیص علی شیئی
 یوجیه دلیل ذلك الشئی فی مولدیهما فان كان علی مشاکلة
 محمودة كان بينهما اتفاق فندوا حقها مواضع یقوم مقام
 الفاعل والرئيس واضعفا یقوم مقام المنفعل والمیؤنس
ترجمه چیزی خواهد بود مانند مال موافقت و مخالفت و دشمنی در صورت
 یا شغلی یا امری دیگر دلیل آن ضمانت یا آن امر در هر دو طالع بطلند
 مثلاً در زراعت و طارت زحل هر دو در قضا و وزارت
 مشتری هر دو در درنگ کبر و شجاعت هر دو در سلطنت
 و حکومت شمس هر دو برین قبایس اگر در ممال این مش کلت
 محمود یا بند نظر مودت و قبول دلیل اتفاق هر دو شخص بود در
 کار و اقوی از آن دو دلیل دلالت کند بر آنکه حشاش شمس و طالع
 بزر دیگر و اگر ممال این مش کلت مذموم بزر دلیل سعادت

مولدها

در وقت اول
 در وقت دوم
 در وقت سوم
 در وقت چهارم
 در وقت پنجم
 در وقت ششم
 در وقت هفتم
 در وقت هشتم
 در وقت نهم
 در وقت دهم
 در وقت یازدهم
 در وقت دوازدهم
 در وقت سیزدهم
 در وقت چهاردهم
 در وقت پانزدهم
 در وقت شانزدهم
 در وقت هجدهم
 در وقت نوزدهم
 در وقت بیستم

بجای سه **کلمه سی و هشتم** المسئول علی مکان الاجتماع فی مثل درخت
 و نذر و ناد و مولود کل کائنات فی ذلک الاجتماع من الاجتماعات الانشأ
 و کذلک الاستقبال **ترجمه** اصل نمودار بطیوس بان مطاع مولود تخمین مول
 کنند این کلمه است و اینچنان بود که مستور بر فز و اجتماع یا استقبال که بزرگ
 مقدم بود معلوم کنند و موضع او در وقت ولادت مساوی در هر وندی
 کنند که بان درجات نزدیک بود از او تا طالع تخمین آن مولود و اگر طول
 مطلق طالع بقصد پس شریک مستور و آن کو کبر بود که خط او از خط
 مستور کبر بود بر در آن فز و بجای مستور که در آن در عمل بان
 نمود از شهر است میان اهل این صناعت و بعضی درجات صحیح است و کجا
 بجای درجات طولی آن بکار در آن **کلمه سی و نهم** اذ انتمی
 کو کبی فی ربع مزار باع المسنة الى موضع فز طالت البروج الذي
 اذ احلت عند الشمس تحركت الهواء في كيفية ما وكان الكوكب
 مواظفا لتلك الكيفية قويت في ذلك الربع وعلى هذا فقس
ترجمه بجز فز کو کبی کرم مزایه در نابلت که بر هر ربع که جز آن
 بان رتبه او کرم شود آن نابلت کرم تر از مهور و بر ناند میخ
 در رسد و نابلت و اگر در زمستان کرم تر از مهور و در بهار و بهار

طالع

در وقت اول
 در وقت دوم
 در وقت سوم
 در وقت چهارم
 در وقت پنجم
 در وقت ششم
 در وقت هفتم
 در وقت هشتم
 در وقت نهم
 در وقت دهم
 در وقت یازدهم
 در وقت دوازدهم
 در وقت سیزدهم
 در وقت چهاردهم
 در وقت پانزدهم
 در وقت شانزدهم
 در وقت هجدهم
 در وقت نوزدهم
 در وقت بیستم

پنج در هر فصل از باب فصول اندر زحل در جوی در زمستان و در وقت
 سه و برین و پنس در دیگر کو اک **کلمه سی و نهم** استخدام الكواكب
 البيا بانية في بنا المدن والمحترق في بنا الدور وكل مدينة
 قنبي والمخ في وسط السماء او كوكب من البيا بانية على سطح
 فان اکثر مدينة المتسطين عليها بالسيف **ترجمه** کو اک
 ثابتة بایا بانه خوانند که مانند در آن بیابان نشین بر او و در راه
 و بهر مواضع فرود آمد، بنهند و جز کو اک را که بر مزایه مسود باشند
 در او تا در آنها شهرها افکنند نبات و بقا آن شهرها و بسیار
 سالها بر حال پسندیده بر و عدم تغیر آن حاصل شود از جهت
 سعادت مزایه و بطور و وفات و در بنیاء سرانها که از انشآت
 و بقا ممکن باشد کو اک متجزه را که بطبع سعد بر بکار در آن و جز
 وسطا خانه سلطنت اکرمی با کو کبر از نوابت بر مزایه او
 در وسط آنها افتد متعلق در آن شهر عاقبت قبل بر و همچنین
 که شهر خانه ملک بر طالع خانه رعایا بر و سیاه خانه مخالفان
 و راج خانه عمارت و عواقب آن بق و دیگر کو اک بر مزایه فاش
 باید که **کلمه سی و نهم** یکا دان یکون من طالع السنبلة او الحوت

اقوی الاسباب فی سلطانہ و مرطالہ الحمل او المیزان اقوی الاسباب
 فی نمونہ و مرطالہ العرفیا و التذاقوی الاسباب فی مرض و علی
 هذا فتنس سایر الطوال **ترجمہ** چن صاحب ہر خانہ دلیل ہر
 مقصود لول آن خانہ و صاحب طبع از صاحب اثر بود ہم آن شخص ہر
 کہ بر طبع خود شود و اگر صاحب اثر بود ہم او بہ مرکب خود شود و اگر صاحب
 سادہ بود ہم او بہ بیماری خود شود و اگر صاحب رای بود ہم او مالک
 خود گن کند و عواقب او بسیر او اتفاق افتد و اگر صاحب ثانی
 بود ہم او کب ل خود کند و مثل آن کند و اگر صاحب ثانی عشر بود
 ہم او بہ تحصیل عداد انہای مردم ہر با خود و این حکم با انکافہ و
 شود کہ اسباب بیکر با این بسبب منظم شود و ازین جهت حکم جنم
 نکرده است و لفظ بکا د آورده است یعنی نزد یک ہر و اس لفظ
 مقصودتر چہ پس بنود **کلمہ چہم** اذا کان عطار ددی فی تخلی
 و هو قوی فی ذاتہ اعطی المولود جو دة الفکر فی الاصول **ترجمہ**
 وان کان فی بروج المسیح اعطی جو دة البداءة و السلف
 و اقوی الموضعین الحمل **ترجمہ** عطا روہ دلیل فہم و عت
 رویت و نطق است و رضل دلیل تعق و در سخا و در سبدن بخود

دلیل آن شخص کہ طبع او بہین چہ صاحب طبع است

او کار و تاق و در کار با پس چہ عطار و قوی ہر بقوتہای انہ و در خانہ
 نزل ہر پس از طبع رضل استفادہ تعق کند پس فکر با بصو اکندہ در اصول
 و صحایق امور و چنہر سنج دلیل طیش و صرت و خوف است اگر در خانہ
 مریخ بہر بہدہ کوی و سفینہ طبع بہر و چنہر از خانہای مریخ رضل مغالبہ و
 این اثر در وی ظاہر تر شود و عترب ہر چہ ثبات صرہ و بسک کم کند
 پس آن اثر زود ظاہر نشود و اگر در خانہای مشتری بود فصاحت و غظ
 خلق و تد کہر فایرہ دہر و اگر در خانہ زہرہ بہر ہزل و مخور و مض
 فایرہ دہر و اگر در خانہ اقاب ہر سخنانی او از بکتر و بزرگتر نشی
 و اگر در خانہ ماہہ بر قوت فکر و بشیل نمودن در سخن فایرہ دہر
 و از نمازت با کواکب لہای مرکب از مقنضیات طبع این
 اقتضا کند **کلمہ چہم و یکم** سوء حال الحادی عشر و صاحبہ فی قیام
 ملیل دلیل علی ما ملحق و زراة و اموالہ فی المستوع
 و علی هذا یكون سوء حال الثانی دلیل علی قلہ اکتساب
 الرعیہ معد **ترجمہ** عاشر ظالم جلوس باوشاہ دلیل او بہر
 و حاوی عشر کہ ثانی عشر است دلیل زرا و اعوان و خزاین
 او و طالع دلیل رعیتہ بہر و ثانی دلیل اعوان و اموال این

پس بر حال حاوی عشر و صحرای و لیل بی حال و زرا و فساد احوال ^{شاه}
 بشر و بی حال نماند و دلیل فساد اموال رعایا و سوتی پر مدبران امور
 اینان بزوران دولت **کلمه چهل دوم** اذ اول الخیر طالع مولد
 فان صاحب بلذبا لاشیا البشعة و ربما استطاع الا رابع
 الکریهة و غیر ذلک مما شاکله هذا **ترجمه** چنانکه خوش غیر ملایم
 طبع اکثر اهل نوع اند پس اگر بر طالع کسر و لرزش و بیج سود و اول
 موضع خطر باشد و ناظر باشد لا فاعله طبع صاحب طالع می اند طبع
 اکثر اهل نوع بشر لذت از چیزهای یا بد که من فرود بکران بشر
 مانند غذای ناپوشش و بوی مکره و جامهای سخیخ و معاشرت
 با مردم کربان که جاهها خلق دارند و از آنچه موجب لذت دیگران
 بنفرت برد پس اگر کسی بخل بر اندازد او بجزای سزد و سیاه و کراک
 و جگر و نار و ناپوشش و بوی بزر و اگر مرغ بزر بجزای کرم
 و نیز و نعل و سوزان و حیوانات مودی و شکر و تند و تیز بزر و برین
 میس **کلمه چهل و نهم** احد من ستر الثامن و صاحبه الخایج
 و الثالث و صاحبه للداحل **ترجمه** بخایج مسافر جزو اهل
 و بد اهل کسر که دخول بلده یا مسکن کند چون سابع هم فرود لیل مقصد

بشر و شام نماند او است که دلیل بخت و غلطی او بزر و سفر و طالع دلیل و نقل
 بلد است و نماند دلیل اهل و غذا و فواید او بزر و مسکن پس این سبب است که
 این دو خانه و راجع سفر و دخول بلد ضرر می نماید و ابو العباس گفته است
 که سابع و ثامن و راجع سفر معتبر است و از کجاست نامی احراز از آن
 جهت فرموده است که تا فرقی با بله بخوس کرد و دو نه جنات که او بقور
 کرده است **کلمه چهل و چهارم** اذا كانت العلة والفترة في البرج التي
 كان فيها شخص في المولد او تبعد او مقابلته فانما صعبه و اشدها
 ان يكون ذلك الشخص في وقت ما كلفه له مذمومة من المفايلد
 او التزيج و اذا كان في موضع سعد فنی سهل الا ان يكون
 مزاج العلة ملايا لطيفة السعد هذا بعد ان يعين بشفقة
 النظر في مقدار العلة كفاقتضا و صفة **ترجمه** در مبراه و بهار من نکند
 کنند تا موضع قمر کی بزر اگر در موضع نحسی بود از آنچه در طالع اصل بود
 یا در تریس یا در مقابل اول و اول بهاری سخت بود و تباها تر از آن بخوان
 بود که همان نحس در مبراه و بهاری هم آنجا بزر تر ترس یا مقابل آن
 موضع یا قمر یا در نحس بزر خاصا که بر آن آن عضو بزر که علة و رو
 بزر و نیز اگر طبیعت نحس و برنج ملایم آن علت بزر و در سادس و شام نماند

الذي ١٣٩

واکر در موضع سحر کجا با سحری ناظر بشود بموضع او بیماری سهل بود
 و سهل تر آنکه آن سحرها با بیخیر یا ناظر با بیخیر در وقت بیماری خاصه
 نظر مودت و آنکه سحر قوی طال بود مگر علت از آن جنس بود که آن
 اقتضا کند و آن در مشرتی مانند ذبحه و حیثاق و امراض دل و آنچه
 از غلبه باد و خیز بید و در زهره مانند امراض کبد و معده و اسهال بلغم
 و خیز و امراض که از کثرت رطوبت و فساد آن بید و باید که اول
 معده را علت بسناید که اگر بخیز بید که او را خطر رسیده مانند کما
 یا حمزوی حکیم بکنز بسختی بیماری و اگر چه آن دلیل یافته شد و اگر بخیز
 که در آن خطری عظیم بید مانند ذوق و میل و ذبول مشاع حکم بکنز بید
 مطلق و اگر چه آن دلیل یافته باشد و این را از جمله است که در علم نجوم
 منکر و ضار شرح داده آمد **کلمه چهل و نهم** الاجتماع علی الاشياء
 المستعمله علی الجری الطبیعی فی المسئله یفسدها الخوس
 و التي علی الجری الطبیعی فی غیر المسئله و علی غیر الجری الطبیعی
 یفسدها السعود **ترجمه** اجتماع اشخاص نوعی آنال که بر
 وجهی که در طبیعت رخصت بید و در شریعت در رسم جایزه مانند تزویج
 نظر نحوس در مبدال کار مفید بید و حیثانکه باید بید نشود و نظر

الملة
 الملة

سود معادل شود و اما آنچه بحیثیت رخصت بید و بخریبوت مردم
 غیر جایزه مانند زنا و یا در طبیعت هم رخصت بنا کند مانند سخن و لواط نظر
 سعود و روی مفید بید و نظر نحوس بید که معادل بید و علت آنست
 که سعود اقتضای اموری کنند که ملایم طبع جمهر و مصالح ایشان
 بید و نحو آن **کلمه چهل و هشتم** اذا کان طالع العلیل علی ضد
 نصیبه صولک و لم یکن السنه انتهت الی تلك المنصه فهو ذوی
جد **ترجمه** طالع علیل طالع مبداء علیه تجاهد و یضد نصیبه الله طالع
 تحویل سال و آنها و طالع علت سبب باران یا تا مگر طالع اصل بید
 و ادلاخی لطفال اولاد در سعادت و نحوس و وضع هرگاه که هرگز
 بود و طالع تحویل سال و آنها طالع او موافق و مت کمال طالع اصل
 باشد دلیل تها بر بید اما اگر طالع تحویل یا آنها ضداصل باشند
 و طالع مبداء علت موافق اصل و سعود بود در زبان ضد باشند
کلمه چهل و نهم کل مولود کلا یکنون طالع و اولدنه فی بروج
 ذوات صود انسیته فصاحبه فقبض من الناس **ترجمه**
 چمن طالع و موضع در طالع و مبلای در بر هر بید که بصورت مردم
 بید مانند سنبله و نیم اول قوس و مثلثه و اولی ان با مردمان

نزل
 مبعوض
 شخص

ببین که اینها در کتاب
صورت بسیار بود
انقباض است

متان نیز و اگر هیچ کدام بنا بر صفتش متوجه شود و از مردم منقبض متقابل
بشر و اگر بصورت بر بنام بشر منقبض و متقابل بشر و اگر بصورت حیوانات
این بشر از مردم نفوذ و کم نزال بشر **کلمه چهل و نهم** اعظم السعادت
فی اللواید الکواکب الثابتة و مزاد ناد الفران والدستوریه
و مکان سهم سعاده الدولت فی الطالع **ترجمه** چنانکه اگر ثابت
که بزبان سوده باشند بگویم در نفس طالع یا عاشر یا قمر صاحب طالع
یا بیاید بشر و طالع و تری بشر از او تا طالع دولت یا طالع قران اصغر
یا اوسط مقدم و دست ریه بزبان بودن کواکب علویه در شرقین فن
و کواکب سفلیه در غربین و در ماه بعکس و هم سعاده که در طالع دولت
افزاده باشد و طالع مولود بشر سعادت بزرگ اقتضا کند و این کلمه سخن
احمد بن یوسف ابو العباس کلمه سوره سیمت تا اینجی عدد کلمات متغایر
است **کلمه چهل و نهم** اذا وقع فی موالد الخس فی مکان سعد
فی موالد الخس و علی ان مکرمها یخلق بمن فی مولوده لیسعد
من فی مولوده الخس و نسخ المکره من طبیغه الکواکب ما یبق
علی حسب طبیغه الا کمکنه و علی هذا نظر کل ما وقع فی المنبر
ترجمه این حکما را چهار قسم بشری در مکان خس و خس در مکان

سوم

سود و سود در مکان خس و سود در مکان سعد در قسم اول هر دو شخص یکدیگر
مفرت رسانند و در قسم دوم و سوم و چهارم هر دو شخص یکدیگر مفرت
رسانند و هر چه بعد با و منفوت و در قسم چهارم هر دو یکدیگر منفوت
رسانند و مفرت و منفوت هر دو بجز طبیعت سعد و مخن بشری بشری به
و حکت و مال هر دو زهر و لذت و الفتن و الفتن و مودت و زحل که در حوت
در سعد و ضریح و رسالت و مریخ و قمر و قمر و حبل و نطق و طبیعت
مکان چنان بود که در طالع بنفوس سعد در ثانیه مال و در عاشر بجا بود
و تیسر کند **کلمه چهل و نهم** اذا کان عاشر طالع الصاحب هو طالع
المحجوب و مشاكل المنبر علی الاخر و مشاكله محجوبه دامت یا
معد و كذلك طالع مهلول اذا کان سادس طالع مالک
و طالع و فجز اذا کان سابع طالع زوجه او حفظت الشرط
المتقدمة و المشاكل المحجوبه فی ذلک ایامها دامت یا مهما
و استقامت امورهما و قیل الخلاف بینهما **ترجمه** در بر خاها
بشر که منفوت از یکدیگر تا بشری که در مثال اول و دوم که در هر دو
صاحب طالع را از هر عاشر و سادس منفوت بشری اما در مثال سوم هر دو را
از یکدیگر نفع بود چه اینچنینکه سابع خا از زوجه صاحب طالع است طالع خا

شکایت

زین صاحب است و شرط آنست که میان مستویا بر یکفانه و مستویا
 بر دیگر فانه نظر دوستریه و بقول از یکدیگر و هر دو یکو حال و موجودند
 چه هرگاه که چیزی بر میان این سالها لب را میزش و موافقت
 بود و مخالفت کم اتفاق افتد و اگر یکر بود و دیگر بر نفس نظر
 قبول صاحب بود را برت یکدیگر و صاحب نفس را برت نه یکدیگر بود
 اما موافقت حاصل بود **کلمه پنجم** و یکم اذ اکان عاشر طالع الفنا
 هو طالع المصحوب فان المتابع ینام علی صاحبه و كذلك
 اذ اکان صاحب السادس لو اود فی وسط السما ینقبل الله
 من صاحب الطالع کان حسن الملكة اعلم انه و علی هذا
 فتنس اجری لهذا الجری **ترجمه** یوزع طالع متابع
 عاشر طالع انکس بود که متابع او بر صاحب طالع متابع صاحب
 عاشر انکس بود آن متابع بر مقدم خویش حکم کند و بجز حق صاحب
 ششم که طالع عبید و خادم است در عاشر طالع که سرفقه دلیل
 آن بزرگرا و غلامان خود را بیکو و بزرگ دارد و برین قباس که
 صاحب سوم در عاشر طالع که بر بود دلیل آن بزرگ بر اوران او
 بزرگتر کند برود و بجز در صاحب پنجم و عاشر قویتر او ناداست و موضع

۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰

رفت و سلطنت است بان سبب این حکم بدین وجه بعاشر خاص است
 و در دیگر خانه نام برین قباس اذ اکان کرد و از سعادت و نحوت
 دلیل حسن معاشرت و سوء آن معلوم کرد **کلمه پنجم دوم** لا ینقل
 امر المانذ والعشیرین قرانا للکواکب المتحیة والیرین فان
 علم اکثر ما یقع فی عالم الکون والنسب **ترجمه** قرانها که میان
 کواکب سیاره افتد و بیت بر از اجمل بیت و یکد شاهی و بیت
 و یکد خاسر و سر و پنج نلثه و همین قدر در باغ و موت سدر
 و یکد سبزه اما نشانه جهت انکه زحل را با هم یکدیگر از شش کواکب
 شش قران بزرگتر و مشتری را با هم یکدیگر از پنج کواکب که سبب بود پنج
 قران بزرگتر و مریخ را با چهار کواکب شمس ماسه کواکب زهره ماد و کواکب
 و عطارد با یکدیگر که مجموع بیت و یکد قران و اما در خا سبب
 انکه چند دو دو بیت و یکدیگر هر یک از این نشانیات اسقاط
 کنند پنج باقی نام بیت و یک نوع تو اند بود و اما نلثه سر و پنج
 بود چه زحل و مشتری بلخ و زحل و مریخ با چهار و زحل و شمس
 با سه و زحل و زهره با دو و زحل و عطارد با یک ممکن بود و مجموع

الق ۱۳

این پنج کواکب را با هم
 با هم یکدیگر از شش کواکب
 شش قران بزرگتر و مشتری
 را با هم یکدیگر از پنج کواکب
 که سبب بود پنج قران بزرگتر
 و مریخ را با چهار کواکب شمس
 ماسه کواکب زهره ماد و کواکب
 و عطارد با یکدیگر که مجموع
 بیت و یکد قران و اما در خا
 سبب انکه چند دو دو بیت و
 یکدیگر هر یک از این نشانیات
 اسقاط کنند پنج باقی نام
 بیت و یک نوع تو اند بود و
 اما نلثه سر و پنج بود چه
 زحل و مشتری بلخ و زحل و
 مریخ با چهار و زحل و شمس
 با سه و زحل و زهره با دو و
 زحل و عطارد با یک ممکن
 بود و مجموع

پانزده بود و درین پانزده رطل داخل بود و غیر رطل را ساقط کنیم
 ششتر تا پنج در چهار و با شش در سه و با نهم در دو و با عشار در
 در یک و مجموع ده بود و چنان ششتری را هم سقاط کنیم مرچ با شش
 در سه و با نهم در دو و با عشار در دو و یک و مجموع ششتر تا شش
 با نهم در دو و با عشار در دو و یک و مجموع سه بود و زهره باد و گو که
 که کت اولند بکسین مجموع ثلاثیات پانزده و ده و شش و سه
 و یک و بیرو آن سه و پنج بود و چنان هر یکی از این سه کو که در ثلاث
 واقع اند و آن سه و پنج بود از مجموع هفت کو که سقاط کنیم
 چهار با نهم و با عیبات هم سه و پنج بود اما سه سه یک و
 یک یک فکر بود و آن هفت بود و بسیار یکی پس نتواند بود و مجموع
 که ضعف است و یک و ضعف سه و پنج بود اما هفت و یک و صد است
 بود پس قمرانات بر صد و بیست نوع پس ممکن نبود در هر صد
 آن که اتفاق افتد تا خبر آن بیشتر و درازتر بود تا جایی که گفته
 اند که قران سبب در بیست طوفانات بود و اعتقالات کلید بود و قران
 قمر با دیگر کو که با آن که در هر ماه واقع شود تا شری اند که کند

سنبله
 سنبله
 سنبله

عند

کلمه بخانه و کیم موضع القمر في المولد هو الجزء والطلع من الفلك
في مسقط النطفة وموضع القمر في مسقط النطفة هو الجزء
والطلع مع الولادة **برخمس** این منکر که در یک کلمه باید کرده است
 اصع است که نمودار هر مری که او را نمودار مسقط النطفة گویند
 منبر نیست و هر مری که با آن که منویب است و آنرا که با ساسی گفته
 خوانند این منبر باید کرده است و در موالید نه ماه مکتب اوسط بود
 در رحم مدت ده دور اوسط قمر آورد است که مدت دولت
 و هفتاد و سه روز و پنج ساعت است و گفته است چنانچه قمر فوق الارض
 بود مکتب کم ازین و غایت نقصان هم دور قمر بود و آن حجب
 بعد قمر از طالع و قرب او کم و پس شود و چنانچه تحت الارض بود
 مکتب بیشتر ازین بود و غایت از دیا دهم نیم دور بر سر
 چنانچه قمر از در طالع گیرند و بر وسطی هر یک روز قمر قسمت کنند
 آنچه بر آن آید معتد ارنقصان و یا زیادت بر آن قدر از مکتب
 اوسط نقصان کنند اگر تحت الارض بر و بر و افزاید اگر فوق
 الارض بود مکتب آن مولود بیشتر و رفاق طالع بود مدت
 کت مقدار مکتب اوسط بیشتر و مکتب حقیق تفاوت کند بر تعبیل

قمر کبک از یک روز که از ان کمر بود یا از ان پشتر و چنانچه قمر و لادت بخیزد
 یکروزه و از طالع کنند و در ممالک طالع ممالک معلوم شود و قمر
 در ان وقت هر کجا باشد طالع مولود بنزد این نموداری مهور است
 میان بنجان و بعضی بنجان گویند این هر دو در پس پیغمبر است علیکم
کلمه پنجاه و چهارم الطوال بکنند اذ لتهم فی ذراء افلاکها و طالعها
 فی اوایل بروجها و القصار بیکون اذ لتهم فی حسیض افلاکها
 و طوالهم فی اوخر بروجها و استحق مع ذلك بتسریق
 الکواکب و تغریبها و مقامها و البروج الدالنه علی الطول
 و القصر **ترجمه** دلیل کبر کبری اهد که حظ او در طالع مولود پشتر
 بنزد و بزرگه موضع می اهد که بعدش محبت طالع هرگز نماند و بران
 هر عالم پشتر بنزد و بجنس ان موضع که بعدش کمتر بنزد و معرفت اعدا
 بعرفت نظقات معلوم شود و در حساب بقدر یلات معاد و بزرگ
 معین کرد و اوایل بروج از اول برج بنزد تا مابصری تا دهر
 که در اول برج افتد و او را فریبچ هر برین و سانس موعده جری تا دیگر
 که در آخر برج افتد و تریق دلیل طول بنزد و پنچین سرعت سیر
 و تغریب و بطور دلیل قمر و پنچین اقامت و بروج در از طالع

دلیل طول باشند و کوتاه طالع دلیل قمر و طول و قطر پر و مادی
 مولود هم اعتبار باید کرد پس اگر ادلاء طول غالب بنزد مولود طول
 بنزد و اگر ادلاء قمر غالب بنزد قصر بنزد و اگر متباین بنزد معتدل بنزد
کلمه پنجاه و پنجم اذ الم یکن اذ لذل فی طالع المولود عرض کان
قضباً و ان کان لها عرض کثیر کان المولود سنیاً فان
کان العرض جنوبیاً کان تله کتة سمله علیهم مع کثرة لمحده
وان کان شمالیاً کان تفضلته علیهم و تصرف اذ لذل فی البروج
و الاستفامة و المقامین یفعل ذلك ایضاً **ترجمه** دلیل اگر عرض
 بود او را عرض نبود و اگر قمر تا کو کبر علوی بنزد و بار اس و یا ذنب خود
 بنزد عرضش نبود و اما زهره و عطارد در اجزای عرض بنزد هرگاه که
 ان عرضها در هر دو جهت متکافی شوند ایشان را عرض بنزد و عرض
 عرض دلیل اقتضا اخذ و لا عرض مولود کند و وجود عرض اقتضا
 وجود قمر و غلط و غیر عرض بسیار بود در غلط بجز اینچه
 پس اگر عرضی شمال بود و ان در قمر و کواکب علوی افکار بود که
 هر یک از اس خود بگذرند بنزد و بنزد بنرسیده و در کواکب سفلی
 افکار که عرضی کان بکنند ام جنوبی باشند یا اگر بنزد شمالی بنزد

مولود را با هم روز و فرس و کت بدستوار بر بصره و اگر عرض جنوب بدو این
 بخلاف آن بزرگ گفته آمد و کت بر سه سال و اسان ببرد و در کواکب پنجگانه
 مقام اول در جوج و دلیل ضخامت بود و مقام دوم و استقامت
 دلیل نحافت و با بد که درین حکم از حال بدو و ما در وحس مولود و در
 باب غافل بنابر که انرا از جهت قابلیت داده اثری تمام بشر
کلمه پنجاه و هشتم کلینا متصل اوله بکوکب تحت الارض فلیسین برقع
ترجمه در اختیار ربنا نهادن این حکم اعتبار را باید کرد تا هر بنا
 که خواهد بلند کنند اتصال دلیل بکوکب فوق الارض اختیار کنند
 و غایت آن بود که سمت راست نزدیکتر بود و باید که آن کوکب بعد
 ببرد و افکار و عرض در شمال و دلیل هم صاعد و صعود ببرد و اگر بنا
 پست خواهد افتاد که کوکب حرکت الارض اختیار کنند باطل و اول
 هم ابط و جنوب کلمه پنجاه و نهم ضد المریخ یقل فی السفینت
 اذ الم یکن فی وسط السماء و الحادی عشر فاند فی هذا الوضیع
 نثلف ما فی السفینت یتسلط للصوم علیها وان کان
 الطالع مع هذا معنی ساء بکوکب من الکواکب الثابته التي
 فی طبیعت المریخ احرق فی السفینت ما فیها ترجمه دلیل صحیح

کثیر عشر بود و دلیل مال او هادی عشر و مریخ دلیل متکلمان
 و خائنان پس چنانچه مریخ درین دو موضع بدر بوقت عمل کثیر با رکوب
 در روی دلیل تسلط و زوال کند بر کثیر و در اکثر کثیر بشر
 و اگر کوکب از ثوابت بر طبیعت مریخ مانند قلب المعرفه در این
 القول و در ان و متکلم الا سده باطله معارک بشر و این مواضع بسیار
 منحوس دلیل و سخن کثیر بشر بهم چه در کثیر بود از بسبب اول طبیعت
 آن سخن در آنچه دلیل کثیر است اما اگر مریخ در غیر ان دو خانه بشر ضرر او
 کثیر بشر از آنچه طبیعت آن در آنچه تعلق با کت دارد تا غلبه آب تصرف
 مگر کند و طالع کثیر طالع ابتدا تجارت و طالع فلکند در رات و طالع
 رکوب روی بشر کلمه پنجاه و دهم فی المریخ الاول من الشهر و الشهر
 عند طویبات الاجسام و فی المریخ الثاني یجوز و علی حقیقت
 المریخان الباقیان ترجمه ریح اول ماه یغیر از وقت اجتماع ماه
 ماه تریخ آفتاب ریح اول ارسال یعنی از طول آفتاب با اول حمل
 تا طول او با اول سرطان وقت در طویبات ابدان بشر یعنی از وقت
 هر جسدی وی بظواهر او اند و در ریح دوم رطوبات جزر کند بشر
 از ظاهر روی باطن نهد و ریح سوم مانند ریح اول بشر و ریح چهارم مانند

بروج دوم و معالجات ابدان و اهل دریا و باران حکم انتفاع بشر
 و زیادت نور قمر و نقصان او و صعود و وهبوط او را در طول عرض
 درین باب تأثری تمام **بزرگمکله پنجاه و نهم** اذ کان السابغ و حصاره
 بخوشین بعلیل فاستبدل لطیبه **ترجمه** این حکم خاص است
 بطالع وقت سوال از طالع پاره طالع آن وقت و صاحب طالع
 بدو سابع و صاحب طالع اول طیب بود و غیره خوش بود و دلیل عدم انتفاع
 بدو طالع آن طیب پس تبدیل طیب مصحح بود ابو العباس گفته است
 طالع پاره و صاحب طالع اول او بدو سابع او و صاحب طالع اول طیب
 و در سوال طالع اول طیب بود و سابع دلیل پاری و عاشر دلیل
 پاره و رابع دلیل عاقبت او و این سخن اصحا ندارد **کلمه شصتم**
 انظر الى موضع القرآن الاصح من طالع الستة التي يكون
 فيها في مقدارها يكون بينه وبين البروج يكون سنون
 الى اعظم ما يكون فيه **ترجمه** از قرانات مشرعی و زحل اول
 قرانه را که در ششده ناری افتند قران اکبر فی انند و اول قران را که در
 دیگر افتند قران اوسط فی انند و دیگر قرانات را اصغر فی انند
 پس از قران اکبر تا قران اکبر دیگر و یک یک از سال بود و از قران

فل
 فبقدر

۱۲۰

اوسط تا قران دیگر قران ریح این مین بقرب و از قران صفر
 تا قران صفر نزدیک است سال و طالع هر قران طالع سال بهتر
 که قران در روی افتد و موضع قران درجه که قران در آن در
 بنظر سابع بین درجه طالع و درجه قران بر تو را بگیرند و بهر هر
 سالی حساب کنند و بهر درجه دو از ده روز و از وقت قران
 چند آن مدت بشمرند اینجا که رسد وقت و قیام بزرگتر خادش
 بد که در آن قران افتد **کلمه شصت و یکم** لا تقضی علی عا
 ان سلت عنده موت حتى لا تستثنی ان لا یکن نائما
 ولا سکرانا ولا یانه مجرد حق یستثنی بان لا یکن
 مقصدا ولا بان مالا صاد الیه حتى یستثنی بان لا
 یكون عنده و دعت فان القضاء علی جمعها واحد
ترجمه در کلمه دوم ذکر رفته است که یعنی نکه حاسه را دراک
 صورتی کند مانند صورت محوسس کسر که حکم کند بر محوم محکوم
 علیه او صورتی بنفشه به صورتی که در عالم واقع موجود
 بنظر سابع این سبب در حکم مسئله که میان مرده و خفته یا میت
 و میان مجروح و مضرب کرده و میان مالک و امین که مال او است

یکنند

باشد

بنزدیک او فرق نماند کرد پس در هر حکم استنباط باید کرد آنچه من
 ان حکم بنزد کفته اند که ابراهیم ابن المهدی وقت که از مامون پنهان
 بود و در بغداد یک از بختان در سر بنزدیک او تردد کردی روزی
 مامون بختانرا سوال کرد از موضع ابراهیم ایشان در ظاهر نظر میکردند
 و آن بجم کفته بود تا شستن زکرات آب بکجه بودند و کسر در میان آب
 نهاده و ابراهیم را در آن نشاند و بختان گفتند که او در کشتربختان
 بنزد و ستان رفته است **کلمه شصت و دوم** الجارین للصیحة للاعداوی
 الاوقات التي يظهر فيها انتقال حال العليل اما للخير و اما
 للشر في زمان يسره و هي كسونة القمر في زوايا مربع يحط به
 الفلك المستقيم و السر الذي يكون قبلها و يندرها هو كسونة القمر
 في زوايا المثلث و الذي قبل هذا هو كسونة في زوايا دای
 السبعة عشر ضلعا هذا بعد ان يكون حال المریض جاريت
 على الاستواء و لم يدعه شیء من خارج فان وجدت في هذه
 الزوايا سعود امزالتا بنذ و المحیمة دل على انتقال صالح
 وان وجدت فيها نحو ساد دل على انتقال ددی الا ان
 يكون النحر مضادا للعلته و هو في حرم و القمر في هذه

فما

المراكز يدل على العليل الحادة و الشمس على العليل المزمنة
 و كذلك كل كوكب فيها الكواكب من الاطلاق **ترجمه**
 این کلمه مشتمل است بر علم نسبت زایام بحران در امراض حاده از دیگر
 روز ناپه نزد یک طب چهارم و هفتم و نهم و یازدهم و چهاردهم
 و هفدهم و بیستم با سبب و یکم و روزهای دیگر بعد از آن روزهای
 بحران است و بحران صحیح قید کرده است از جهت آنکه اگر بحران در
 روزهای دیگر افتد آن بحران بیست و چهارگانه و بحران حکماست
 طبیعت است با علت و در آن اوقات اگر طبیعت غالب شود
 حال بیماری بخیر می آید و اگر مغلوب شود بشرای مد و چیز فلک
 مستقیم بعز دایره معدل الزمان چهار قسم است و یک کسونه و ترجمه
 و دوم بله معین شود بحسب مطالع و بدرج سوابق که تفاوت اندک
 بکند و بالکسونه وقت بحران از معین ترجمه بیشتر یا کمتر افتد و ترجمه
 و معین بله اوقات است که فکر که دلیل حوادث عالم کسونه است
 در آن اوقات بنظر عداوت بموضع اصل ناظر بنزد و چیز ضعیف
 اصل که در ابتدا مرض قهرانی بوده اقتضای مرض کرده بنزد
 و موضعی که مخالف آن موضع بنزد اقتضای انفصال و ضعف علت

ترجمه

مقارنه و ترجمه
مقابله 22

کند و کما وقت طبیعت در آن وقت ادا بصلاح بیشتر کند چه خصم یا
 در حال بحر و ضعف آسان تر قدر توان کرد باین سبب بحران درین وقت
 نیکوتر بود ادا بسلامت بیشتر از آن کند که در غیر آن اوقات پس
 بحرانهای بزرگ هفتم و چهاردهم و بیست و یکم نیز و چند دور قدرت
 صفت روز و کسری تمام شود و بربت و است زکد به اول در
 روز چهارم و هفتم تمام شود و نصف در روز چهاردهم و نهم و
 ساعات بحران از آن روزها خارج باشند اما سر به تمام میان
 بیست و یکم و بیست و یکم سبب بقدم در بیست و یکم و بیست و یکم
 در رسیدن تا موضع اصل در بیست و یکم و بعد از آن دور را از سر
 اما بقا علت تا آن وقت دلیل غیر مادی است و وقت و کمال ماده
 بیست و یکم آن بحران صغیر است و چند روز بعد و قسم کنند چنانکه همه
 علت صورت کرده باشند در روزهای هفتم و بیست و یکم بحران بزرگ است
 ایام انداز خواهند که در هر جوی از آن انداز کنند بحران که در پنج
 دیگر افتد چنانکه چهارم انداز هفتم و یازدهم چهاردهم و هفتم
 بیست و یکم و بیست و یکم و بیست و یکم و بیست و یکم و بیست و یکم
 کنند تا در فکر شکلش نرزد که نوشته بدید آید در آن اوقات هم

و بیست

در ایام بحران صغیر

تا در آن فکر

که بحران یا اندازی بزرگ از اول میان دوم و بیست و یکم و از او بیست
 میان پنجم و ششم و از او بیست و یکم در روز نهم و از او بیست میان دوازدهم
 و سیزدهم و از او بیست میان پانزدهم و شانزدهم و از او بیست و یکم
 روز نوزدهم و از او بیست و یکم روز بیست و دوم و از او بیست و یکم
 میان بیست و پنجم و بیست و ششم و این اوقات با اوقات محبت گانه
 باقی تمام شده بحران بزرگ و طبیعت این بحرانها شناخته
 از طریق بحرانها معلوم نمانند و در بحرانها که میان دور روز بزرگ
 سرگردان باشند و بیکدیگر نمانند پس اگر در موضع بحران سدی بزرگ
 آن بحران بزوال علت ادا کنند و اگر خسر بزرگ یا قدر در آن وقت
 منجس بزرگ باستیلا علت و ضعف طبیعت ادا کنند مگر وقت که تا اثر
 محضه تا اثر علت بزرگ که آن مقتضی است بزرگ است بلکه خسی نیکو حال
 بزرگ در حیرت خود و این بحران بر استقامت انگاه بزرگ که طبیعت
 و علت با یکدیگر بر نظم طبیعت بزرگ و از خارج بسبب دیگر یا در علت
 نشود و چهارم را نترساند اما اگر بغیر علت که در اول مرض بوده بزرگ
 سببی دیگر مضاد طبیعت با علت منضم شود این ترتیب بر وضع خود
 نیاید و بیاید در آن که بحران منمور که بر سر قدر معتد است

ناید

امراض عاده را بنبر و اما امراض نهنه را از زير آفتاب ليل بايد خست
 و اوقات از رسيدن او بزواياي ش نزده گانه خود بنبر و چنانچه
 طبابع و اثار ديگر کواکب بمنزله اصلاق حيوانات باشند معلومست
 از اتصال قمر با ارباب در اوقات بحر آنها حکم بايد کرد بگذرد
 احوال مناسبات ارباب کواکب کلمه نصف در قسم القمر چنانچه
 عتقاد بعضند اياه في النصف نجمه قمر با هم کواکب بپونند
 و پنج کواکب با وند بپونند و همچنين آن با نور از هر قوت که در اوز
 بنر حيز عا ذيره و نايه و قوت شهوي و غضبه و ديگر قوتها
 مفاثر شود و در پنج قوت موثر نبند پس باي وجه قمر را بين
 با نورش بهت بنر ايت علت آنکه در ظالمها که بران حکم کنند
قمر را دليل تن نهند کلمه نصف و چهارم اذ جعلت دقيقه ^{الاجتماع}
 مبداء من كون الجوان اندوت بتغير الاهدوية ذلك
 المشهور في زوايا الاجتماع وكان الحكم مهان على المستوي على
 زاوية كل شكل منها فان تبدل على طبيعة الهواء بعد ان
 بطبيعة الرقان الحاضر نجمه درين کلمه به بحران تغير جو اهد
 از حال کالی همچنانکه در امراض گفته اند و دقيقه اجتماع مبداء ^{شور}

قمری بنبر و نقطه تربيع اول قمر با شمس و مقابل او تربيع دوم مبادی
 باشند همچنانکه در زواياي مربع زواياي گفته آمد در باب بحران
 و اين چهار مبداء را هر کز خوانند و ظالمهاي هر یک از اين مبادی
 و مواقع کواکب در ان طالع و دليل احوال هوا بنبر در ان ربع و طالع
 اجتماع نیز در همه ماطالع استقبال در نصف آفر معتبر بنبر و بايد
 که از مقتضی ماطالع مقتضی طبيعت زمان حاضر استننا کنند چنانکه
 اگر دليل سرما بنند در تابستان حکم نکنند سرما سخت وليکن حکم کنند
 بانگ رسورت سرما و همچنين در حصول ديگر اين معزرا اعتباری
 کنند و فتح الباب بغير انراف قمر از کواکب و اتصال بکواکب که گاهها
 بر دو مقابل باشند يا انراف قمر از رطل تنها درين اوقات
 تاثير تمام بنبر و هر که طبابع آل دو کواکب اقتضا کنند کلمه نصف و پنجم
 ينبغي ان تنظر عند اجتماع الرطل والمشتري في دقيقه واجتماع
 الى السطلي منها على صاحب فيكم بقوة طبيعة في العالم
 وكذلك يعمل في العشرين الاجتماع الباقي في الفزان
 الاصح نجمه قرانات ثمانية گفته آمده است در کلمه پنجم و دوم
 که است و یکی بنبر از اجتهاد یکی قران مشتري و رطل بهر که از اجتهاد اول

مقتضات بقرآن صغیر خوانند و در وقت معارنه این دو کوب
کاه باید کرد تا مستیع که لم است بر دیگر مستیع آن بزرگ بزرگ
تدویر خود نیز دیگر بزرگ از دیگر کواکب بزرگه تدویر خود اگر مستیع
زحل بزرگ دلیل فاش شدن جو روف و بزرگ عالم خاصه که ضعیف
و بطر السیر و راج بود و اگر مستیع شتری بزرگ دلیل بزرگ فاش
شدن عدل و صلاح در عالم خاصه قوی و سبب السیر بزرگ در
استقامت پس حکم عالم بحسب مقتضای طبیعت کواکب مستیع باید کرد
چند در وقت قرآن صغیر که از قرآن است پرت کانه باقی اتفاق
افتد و مستیع ازاله کواکب معین شود مقتضای طبیعت او را
در آن مدت که از قرآن صغیر تا دیگر قرآن بزرگ اعتبار باید کرد
و بحال حکم عالم مراد کرد کلمه نضت و ششم فی الفزان
الأصغر تفصیل الفزان الأوسط و الأوسط لفضل
الأعظم فاذا انکلت فی تفصیل فضح جمله ولا تجعل
کلامت اضافی فانه اضعف الشرحین ترجمه حکم قرآن
اعظم واقع در قرآن اوسط بزرگ مقتضای دلیل او مناسب
دلایل قرآن اعظم بزرگ پس حکم قرآن اعظم مجمل بزرگ حکم قرآن

اوسط تفصیل آن مجمل و بجز در قرآن اوسط مجمل بزرگ قرآن اصغر
تفصیل آن مجمل بزرگ قرآن اصغر باید که بر مقتضای
قرآن اوسط و اعظم واقف بزرگ تا انرا نسبت تو آنه داد
و حکم تو آنه کرد بوقوع مقتضای آن دلایل که در مجمل آمده
بزرگ اگر واقف بزرگ حکم تو موقوف بزرگ حصول نسبت این
مفضل آن مجمل و این نیز بزرگ ضعیف نسبت آن حکم بعد از
علم مجمل که موقوف بنا شد بر شرط و قیدی بل حکم جویم بزرگ
پس شرح ضعیف تر حکم مجمل را حکم مفضل معنی بزرگ قوی تر حکم
مفضل مطلق جویم کلمه نضت و نهم اذا ثبتت قوة دلیل
مسئله فانظر باقوته فی طالع تحویل تلك السنة و طالع الفزان
الأصغر و البیج المنتهی الیه لتلك السنة فعلى حسب قوته
فی البیج اضعف یكون استیلاء علی الحکم ترجمه کواکب که در
مسئله دلیل حکم بزرگ معرفت طالع او در طالع آن وقت واقف
بناید کرد بلکه طالع قوی و ضعف او در طالع طالع او در طالع قرآن
اصغر و در بجز آنها آن قرآن اصغر بیاید در آن و بعضی طالع
اجتماع یا استقبال مقدم هم اعتبار کنند اگر در هر قوی بزرگ حکم

کنند و قیام مولود او را که صغیر است در آن حکم توقف بجلا دهند و اگر
 در بعضی قیام نبوده در بعضی کوبد دیگر از قیامی تر باشد آن کوبد با و شریک
 کنند پس حکم کنند و این اعتبارات خاص بود بظلمات امور که **مفهوم**
 لا یقطع بالتشیه وحده دون نقاد عطا یا الادله واستدل
 علی صحته التشییه بما انتهی الیه لولود **ترجمه** در معرفت عمر مولود
 و تشیه ببلای کنند هر سال یکبار در مظهر از مظهر افق ببلای بحیث
 او چنانکه گفته شد پس هر گاه که بقاطع رسد بموضع خوف بتر افکاه کافی
 باید کرد تا عطیت که در آن چند بود است و چند که نشانه اگر عطیت
 نماند بتر حکم قطع کنند و اینها مطلقه و بیلاع را که هر سال بر هر دو دم
 اعتبار باید کرد چنانکه آنها هم بموضع قاطع رسیده بتر اقتضا و
 تاکید حکم قطع کند **مفهوم** استثنای کل شیئی من القضا
 بقندا عجز القابل عن قبول حمله صورة الفاعل **ترجمه** در ماتم
 ذکر رفت که در قیام حوادث غیره اقتضای فاعل تمام بنابر تا او را قابل بنا
 که تاثیر فاعل را قبول کند اینها میگوید که قابل از قبول تا اثر فاعل عجز
 بتر بعد عجز او از حکم که کنز استثنای کن تا خطا کنیز مثلا حکم اقتضای با دشتار
 کند که اگر منزلت آن ندارد و از اولاد ملوک نیز آن قدر پیشی مکن

قضیه

صورت و جاه او از او آن او زیاده بتر و حکم بجهول فرزند از خادوم کرد
 طالع او اقصا آن کند پیش از آن مکن که کسر یا بفرزند کرد و بر این قبیل
مفهوم اذ اکان المحسوسه قاد علی الاقنه و اذ اکان مغربا
 دل علی علت **ترجمه** آفت عبارت از مغزیه بتر که با بعضی رسد از خارج
 بدن و علت عبارت از مغزیه بتر که از داخل بود مثل تغییر مزاج و امر
 و بعضی گفته اند که آفت عضو آن بتر که زوالش ممکن نبود جز بکوری
 و کوری و زمانت و علت آن بتر که اضمالت بخلل شود و زوال آن داخل
 ممکن بتر جز زوال آن بتر که از گوش و بر جای ماندن از نفوس و تشریح
 و تغزیه آن بتر که در درونها یاد کرده آمد **مفهوم** دو یکم اذ اکان
 القمره مقابل الشمس و لابس الکواکب اللطخینه دل علی الزمان
 فی العین و کذلک ان وجدت القمره فی الوقت و کان النحسان
 شرفین یطلعان بعده و الشمس فی وقت النحس یطلعان قبلها
 و هما متقابلان فان الملوودین عیناه **ترجمه** افتراق دلیل
 چشم است نهاده اند و قمر را دلیل چشم و کواکب لطخینه کواکب را
 گویند که فرد در هر هم شده بتر چنانکه میان ایشان تمیز نوال کرد
 از اصحابیات هم خوانند و عدد این معلوم است و در کتب مذکور

کوبیده
کرم

و بعضی از بارها خوب اند و بعضی نهند پس مگوید چنانچه در متن قابل باشند
در او تا در طلوع مولودی و معارن کوبیده لطف در آن چشم تیر با و تعلق دارد
نقصان مزمن عادت شود و اگر با قبال هر دو تیر در او تا و بخیر بود از
قر طلوع کنند و پیش از شمس در شرق هر دو چشم مولود برود کلمه
هفتاد و دوم اصحاب المصیح هم الذين لا یرتبط قمرهم بعطارد
ولا یرتبط واحد منهما بالطلع فی موالیدهم و یکون مع ذلك
فی الوند بالتماد زحل و باللیل المریخ و الحجابین ایضاً فعلی هذا
آلآن زحل باللیل و تدو المریخ بالتماد یو کدان ذلك صفا
اذا کان الوند السرطان او السنبلة و الموت بر حسیب سبب آنکه
قر و این حسرت و عطارد و دلیل عقل و دانش و کسایت چنانچه یکدیگر
ناظر بنظر دلیل آن بر که حسب طلوع وی به دانش و کسایت
ببر و چنانچه یکدیگر باطل نیز ناظر بنظر این دلالت قوی تر شود و چنانچه
زحل در وند بزر و در و مریخ در وند بزر سبب دلالت قوی تر بزر
پس مولود صاحب صبح شود و اگر زحل در وند بزر و مریخ بزر و زان
دلیل بمالوت تر شود پس حسب طلوع دیوانه بزر خاصه که وند شرف
ک از سعدین با عطارد بزر و آن سرطان و حوت و سنبله است

العند

و این موضع اقتضا با لوه کند و حکم مذکور کلمه هفتاد و سیم
فی موالید الرجال اذا کان النیران فی بروج مذکور فان
افعالهم تجری بحری الطبیعی و اما النساء فی غیرهن فی غیر
الطبیعی و کذلک المریخ و الزهره فان لجماع یکون علی ذلك
و تشریح هدیین الکوکبیین معین علی التذکیر و تغریبها
معین علی الثانیة و زحل یرید فی الخفاسته و عطارد معین
علی الاثبات فی الشیوة و علی هذا اقتضی احد ذلك
تجرب چنانچه در موالید مردان شمس در برج مذکور یا در برهما
مذکور باشند آن مرد در رجولیت تمام بزر و بر عکس چنانچه در بروج
مؤنث یا اربع مؤنث باشند بشبیه زنان باشد و در موالید زنان
چنانچه در بروج مذکور باشند در امور غیر طبیعی با فراط باشند و در
بروج مؤنث بر قاعده طبع باشند و مریخ و زهره چنانچه در موالید
مردان در بروج مذکور باشند بجهت بروج طبع کنند و اگر مریخ
باشند بجهت تذکیر زنان را نلاحظ تمام رسانند پس اگر در بروج
مؤنث باشند بزر که میل بغدادان کنند و اگر آن بهم مریخ
باشند باشند آن بزر و عکس بزر که میل آن کنند که با و بی حوت

که با وجهی محبت کنند و در روز البدر زمان جز شمس و قمر در برج مونس
 باشند و در رابع مونس بر قاعده طبعوت زمان باشند و اگر در برج
 و در رابع مونس باشند تشریح بر دال کنند و مریخ در زمره در برج مونس
 محبت بر وجه طبعوت اقتضا کند و در برج مونس مریخ مونس
 و از مریخ دوری جویند و اگر مریخ باشند در شهاب و مریخ در
 مونس باشند و اگر با آنکه در برج مونس مریخ مونس باشد
 فضیله از فواید شود و ممازجت عطارد و مریخ با بابل مونس
 در آن باب فواید شهاب و نظر مریخ اقتضا آن کند که آنچه از در
 و زمان صادر شود مطابق قانون مونس مریخ مونس مونس
 خلاف این اقتضا **کلمه معنی دو چهارم** از باب مصلحت الطالع
 من البریه و من از باب مصلحت النیر صاحب النور و من النیر
 بین امر المعیشت و من از باب مصلحت سهم السقا بین العین
تجرب مدت تربیت چهار سال نیز از ابتداء وقت ولادت حین
 از باب مصلحت طالع در او نام مسعود باشند و نحوس از این مانتا
 بود تربیت تمام شود خاصه که سعدی در طالع مریخ صاحب طالع نیکی
 بود و از باب مصلحت رب مصلحت اول دلیل یکی از چهار ماه مریخ

که ثلث اول مدت تربیت بود و رب مصلحت دوم دلیل ثلث دوم مریخ
 و نیز بکران دلیل ثلث با و بعضی گفته اند صاحب مصلحت اول دلیل
 یکدین مریخ و یک دلیل ثلث با و گفته اند صاحب مصلحت اول دلیل یکدین
 مریخ و صاحب مصلحت دوم دلیل مریخ که بعد از نیمه مریخ بکران دلیل
 سعدی با و از باب مصلحت مونس مریخ مونس مریخ مونس مونس
 دلیل مونس مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ
 و وجه محبت مولود بر وجه محمود بود خاصه که دوم مسعود مریخ
 نیک طالع و اگر نحوس باشند بخلاف این وقت مدت تربیت برابر است
 مصلحت چنانکه گفته آمد و حال نیز هم دلیل مریخ مریخ مریخ
 و از باب مصلحت سهم السقا دلیل مریخ باشند و بعضی از از باب مصلحت
 استلال کنند بر احوال همه عمر در مواضع دیگر معلوم شده است
 که دلیل عمران مریخ و تسیر او مریخ و دلیل عطیت مریخ مریخ مریخ
 که رضا و تسیر مریخ **کلمه معنی دو پنجم** اذا کان المریخ صاحب
 المراس الغول ولم ينظر اليه درجة القطع سعد و كانه النور
 سعد و صاحب النور مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ مریخ
 فان المولود يضرب عنقه وان كان النور في وسط السماء صلحت

چشمه وان نشاطت الخوس من الجوزاء والحوت قطعت بیداه ودر
ترجمه راس الغول کو کبریت سخن بر مزاج مریخ در نور که دلیل کردن
 بشر جز با مریخ در یکدیگر و چنانچه بشر و سودی ناظر باشد که باز در
 و سودی در نماز که بیت الموت است نباشد که دلیل بر دفع مریخ
 بر حال ناسندیده و نیز توبت بر مفاطم یا ترسیح مریخ بود این جمله
 اقتضای آن کند که درون صاحب طالع بر نماند پس اگر آن نیز در عاشر
 بشر نزد یکدیگر عاشرین او را صد گفته و اگر زحل و مریخ از جوا
 که دلیل در جهات و موت که دلیل با بیانات بیکدیگر ناظر باشند و گستا
 و پایها او بر نه و اصحاب بجز این هر یک را نشانی از تجارب خود ابراه
 کرده اند کلمه معنی دوازدهم اذا كان المریخ فی الطالع كان وجهه
 ذلك المولود اثر ترجمه مریخ دلیل قطع و جرات است بر و طالع دلیل
 سرور و پس بودن او طالع بر وجه محمود و سودی ناظر نه این اقتضا
 کند کلمه معنی دوازدهم اذا جاسد المریخ صاحب الطالع فی الاسد
 ولم یکن للمریخ حظ فی الطالع و کلا فی الثامن سعد یحرق المولود
 بالنار ترجمه اسد از مریخ آتش است دلالت بر آتش بمیان آتش
 ندم و مریخ که آتش است که اگر در ظاهر او را در ظاهر مریخ صاحب طالع

بشر حضرت او زیادت کند سود در نماز مریخ باز در و پس چنانچه
 بنود اقتضای سوختن مولود با آتش کند کلمه معنی دوازدهم اذا كان
 زحل فی وسط السماء و الذي له النوبه فی مفاطمه و المریخ بیج
 یا بس مات المولود یا وان كان ما نیامات عرقا و ان كان
 علی صورت الناس مات خفا او تحت الفراع الا ان یكون
 سعد فی الثامن فی صیدیه و الا یكون منه فیثنه ترجمه
 زحل در وسط السماء و نیز توبت در رابع بر مفاطمه و دلیل بد بشر اگر رابع
 بر خشتک بشر مولود و در زیر بنای افند و اگر هر چه مریخ بر عرقه شود
 و اگر بصورت مردم بشر و آن بر وجه اوائله بر و سبب و نیز اول جوی
 سخن یا در زیر چوب زدن ببرد پس اگر در خانه هشتم سودی بشر
 این حوادث واقع شود اما سبب مریخ نباشد کلمه معنی دوازدهم قسیر
 درجة الطالع لا عرض الجسد و درجة سهم النخالات الی الفزاید
 والرؤیة و درجة القمر لفرق الجسد مع النفس و درجة الشمس
 لخطوة من السلطان و درجة وسط السماء لما ینا سببها الخصال
 بدیع المطالع کلا درجة سنه ترجمه از تسه در وجه طالع عالمها
 که در راعارض میشود مانند حتمه و مرض و غیر آن معلوم شود و از تسه سهم

المفایع

سادت مال و تو انگری و در و بشی و سود و زبان و از تسیر قراول
 که تن را بپوشد عارض شود چندان ط و غم و ثبات و انقلاب اخلاق
 و دیگر احوال و از تسیر شمع لها و جهر و بهره که از جهت ملوک و طبیب
 یا بد یا اضداد آن و از تسیر عاشر جاهر که نسبت با زیر و ستان حاصل
 شود و معلما و کجاست آن کند و نیکو بد آن و این تسیرات بطلان
 بطلان را بطلان بد و عاشر را بطلان استقامت و این میان هر دو بشر
 یاد و دیگر مواضع غزوات و بطلان افق آن موضع چنانکه گفته آمد است
 هر یک درجه را یک **کلمه نهم** لیس تو ثوال کواکب فی موضع الاصل
 نیز و لم یفند الیه الولد **ترجمه** هر کویک بخش سود که در اصل طالع اقتضا
 اثری کرده یا غیره بوضوح رسد که دلیل بر حصول آن اثر در وقت
 رسیدن او با بجا یا بوضع تسیر ما انتها دلیل و دلیل کند که از وی تاثیر
 بر مقتضای طبع او متوقف بر آثار هر چه بخلاف آن بزرگ در اصل اقتضا
 نکرده یا بوضع مذکور رسیده یا در او را هیچ اثر نباشد **کلمه دهم**
 ان کان المریح فی العاشر عشر و بد دلالتی فی الطالع فان حقا
 المولد خائن لسلطان **ترجمه** یا زدهم بیت المال عاشر است
 و مریح دلیل خائن جز در یا زدهم افسته مال عاشر بزدی و خائن

المولد

مخوف

تلف کند و چیز جحظ یا بد در طالع مولودی آن مولود خاین
 و تلف آن مال بشر **کلمه نهم** **دو دهم** اذا جاسد المریح دخل
 فی المولد و لها فی الساج حفظ کان المولد و سیخ المجامعة
 و علی هذا ففسد سائر المیوت کذلک و اجتناع کل کواکب
 مع کل واحد من الخسین **ترجمه** زهره و دلیل بجا موت است
 و ساج بیت کف و جز او را در ساج حفظ نیز در دلالت قوی تر است
 پس اگر باطل در یک جزو متعارف بشر و دلیل تباه و بلیدر خائن
 بشر چنانکه اخبار کند غیر مواضع بجا موت را بر آن موضع و با جلد
 عمره بر جایت بزرگ زیند و اگر زطل مشرف بر میل بسا بال شش کند
 پس اگر مریح یا سدر زهره بشر میل بلو اطه پس کور و اگر موت
 بود یعنی و بشر که بخارم میل کند و زنا بر کفایت ایشا کند و برین
 قیاس و اگر مریحی که دلیل سادت است در عادی عشر و ساج
 حظ بود و با زطل نیز دلالت کند بر آنکه امید حصول چیزی در او
 که شتمل بر عیب و نقص است از امور پوشیده مانند خود و بدخاستن
 بدم و ضلوعت و مکر مردم را در واقع افکند و اگر با مریح
 بد دلالت کند که او میل قتل و احراق و قطع طریق کند و اگر

عبره را

شخص که عیبه و سلطنت است در عاشره صحت بود و بارض بود
 و جاه او بطریق غدر و حیلت و مکر حاصل شود و اگر با مریخ باشد جاه او
 نهنگ و عصب و قتل و قهر حاصل شود و اگر عطارد که دلیل نفوس و دکان
 و عقل است در طالع حظ دارد و بارض بود دلیل بلاوت و بلاهت
 و سوتدیر بیز و اگر با مریخ بزر دلیل قدرت و عوارت و طیش و جوش
 و اگر قمر که دلیل سفر و وکالت در ثبات تا ناسخ حظ دارد و بارض
 بود دلیل نقل در حرکت و سکون نه بموضع و مکت بسیار در شمار
 و ریخ رسانیدن خلق بیز و اگر با مریخ بزر دلیل بغی و قطع طریق
 و کربخنی و قصد مردم کردن بیز و برین قیاس بود **کلمه هفتم دهم**
مابین الاوقات توخذ من سبعة اوجه احدها بین الدلیلین
من الدبج والثانی ما بینهما من المشاکل والثالث مصیبه
احدها الی موضع الآخر والرابع ما بین احدهما و بین
الموضع الذی له فیه قوة و مراغبته و طبیعته الامر المطلوب
والخامس ما یخلف به عطیة الکواکب بعد الزیادة و التقصا
والسادس تغیر شکل الدلیل علی الامر بالاسفارة و التشریق
و المرجوع و المغرب و ما یشاکل هذا و السابع مصدر

باید

فصل
مبصر

و مراغمة

فصل
مبصر

کذا کوب الی موضع موافقه فی الطبع **کلمه هفتم** هرگاه طالع امر را
 امور ارضای حادثه کند و خواهد که برانند که آن حادثه در کدام
 وقت واقع شود طریق معرفت آن از هفت نوع بزرگ اول از ما
 بین الدلیلین چنانکه در طوفان دال بود سرطان بود و موضع
 قران در اول حمل و مابین هر دو دولت و صنعت و شش بود
 و چیزی در جبر را سالی گرفته طوفان بعد از دولت و صنعت
 و شش سال از وقت قران حادث شد و همچنین در کسوف
 و خسوف مابین طالع و بزوی که در وی خسوف یا کسوف بزر
 بگیرند بمطالع و نسبت آن تا نصف دو رجه نسبت مابین اول
 خسوف یا کسوف و مابین وقت معظم تا ثیر بزر یا هم زمان تا ثیر
 و کسوفات و انزوات پشته ازین جنس بخرد و دوم از مابین
 الدلیلین مثلث که کبریه چنانکه اگر صاحب طالع بتدریس
 یا تزیین کو که رسد موافق او بود در طبیعت طالع الفو
 حصول مقتضای آن کوب یا ضد آن در آن وقت حادث
 شود و همچنین جزو صاحب یا مطلوب و یا صاحب طالع متصل بزر
 بکو که در مطلوب صاحب طاعت بزر جزو انتقال تمام شود

در هر مظلوم

طالع

و این بعد از قوس خورشید

آن حاجت حاصل شود خاصه که صاحب در طالع بود و صاحب طالع در خانه
صاحب حاجت سیم رسیدن آن یکدلیل بجز موضع دیگر دلیل خانی که
صاحب طالع در آن صورت که ظاهر مطلوب بجز وقت آنکه صاحب
عاشق یا بدرجه عاشق برسد آن مطلوب بر آید چهارم آنکه صاحب حاجت
کدام وقت بموضع رسد که او را در آن موضع قوتی بیاورد یا موضع
بر طبیعت مطلوب بجز مثلاً صاحب خانه مال بدرجه شرف خود رسد
یا بنهم سعادت رسد که او هم اقتضای حصول کند بجز
آنچه از عطیعت که ضای بعد از زیادت سود ناظر و نقص
نحوس ناظر حاصل آید و آن مدت عمر حو لو و بدیششم آنکه شکل
دال بر امری از آن اقتضا کند منفر شود بسبب استقامت یا رجوع
تا تشریح یا تغیر بر خانی که اگر کوکب و دلیل حاجت بر و مقوم بدیش
بر دلیل بخانه آن حاجت و پیش از وصول او راجع شود بقدر استقامت
رجوع و اقامت تا خیر افتد در حصول آن حاجت یا بعد از آنکه
مستقیم شود و باز آنجا رسد و همچنین در استقامت و تشریح
و تغیر بر مثلاً رجوع بدلیل بخانه بپونند و پیش از آنکه مستقیم
باز شود و با موضع نرسد الا بعد از مرور ایام استقامت

باز ص

ریضا

و اقامت و بجز در تشریح و تغیر بر اگر دلیل تحت الشعاع بود و تشریح
یا تغیر بر اول آید بمطلوب اصل شود بمغرم وقت رسیدن
کوکب که مقتضی مطلوب بجز موضع که موافق او بر در طبیعت
چنانکه دلیل سفر بخانه سفر رسد مثلاً کلمه استقامت و چهارم اذ انکافاً
الدلائل الاخر و ضنده فانظر الى طالع الاجتماع او الاستقبال
فان نکافات فلا یفعل بالقضاء تحریر هرگاه که در طالع
سوالی در طالع سال یا طالع مولودی یا مثلاً دیگر دلیل بر حصول
مطلوبه و دلیل بر قوت آن مطلوب مستحکمی شوند و بجز در دیگر
دلائل رجوع بطالع اجتماع با استقبال مقدم باید کرد اگر در آن
طالع یک طرف در رجوع یا وقت شود بر آن حکم کنند و اگر در آن طالع
هم مستحکمی باشند و حکم توقف باید کرد بسبب عدم رجوع یکی
از دو طرف کلمه استقامت و پنجم وقت تغافل العامل دلیل
ملا یبینه و بین سلطان و وقت جلوسه حاله فی علمه تحریر
از طالع آنوقت که بادشاه مرعی بکس می دهد طلب معرفت حالی باید
کرد که میان او و آن پادشاه رود که بالای او بود و از طالع
آن وقت که در آن عمل خوض کنند و بال تغافل نشینند طلب معرفت

تغافل

جالبه که در آن عمل حادث شود با کشف که در حکم او باشد
کلمه نهم و هشتم اذ کان صاحب طالع جلوس عامل المریخ وهو
 فی الثانی او ملتبس بصاحب الثانی فان یخف باموال من یتقلا
 علیه یتیان کان صاحب الثانی المشتري ترجمه خانه دوم طالع
 جلوس عامل خانه اول آن جهت رعیت بهتر که آن عامل بهتر از آن که کم تر
 پس چند صاحب طالع میخرند در خانه او بزرگتر باشد مطلوب
 عداوت نامر بهتر آن عامل از جهت رعیت تلف کند تقریباً خاصه
 اگر مشتری صاحب خانه بود و با میخرند در خانه که آنکس تلف پیش بهتر
 چه مشتری بخوس از خوس باز نندارد بعد از آنکه زحل با خوس دیگر
 خوس باز در وجه خوس مکانی و ممتدخ تاثر بگیرد که شود و بود
 محسوس مکار و حمت بکنند بل دلیل نقصان مال کنند خاصه مشتری که دلیل
 مال بود مطابق و صاحب خانه بزرگتر در صورت کلمه نهم و دهم
 اذ وقع صاحب الطالع الى صاحب الثانی بالندی من مشاکله
 مودة اتفق العاقل نفقات جهته وان كانت من عداوة جهته
 و اذ وقع صاحب الثانی الى صاحب الطالع الندی بالکسب
 فان کما...

کفر

فینحفظهم و مکادهم ترجمه اتصال صاحب طالع جلوس عامل صاحب خانه
 از نظر دوستی اقبضی آن کند که عامل را در عمل مال بسیار نفعه
 کند و بسبب آن او را خسارتی مفر نماند و از نظر دشمنی اقبضی آن
 کند که درین نفقات زبان بدو افتد و اتصال صاحب الثانی بقتل
 طالع از نظر دوستی اقبضی آن کند که عامل بسیار کند بر وجه
 که رعایا از او راضی باشند و از نظر دشمنی اقبضی آن کند که رعایا
 در آن کینه و راضی نباشند بل کراهت و مخط ایشان معروف تر
کلمه نهم و دهم الشمس ینبوع القوة للحيوانية والقوة
 ینبوع القوة الطبيعية و حل ینبوع القوة الماسکة و
 المشتري ینبوع القوة النامية و عطا و ینبوع القوة الفکوة
 والذکریة و المریخ ینبوع القوة الغضبية و الزهرة ینبوع
 القوة الشهوانية و لذک یکن عطاره و المریخ و الزهرة
 فی الحوالید اذ له علی خلاق صاحبه و صناعة ترجمه
 ترکیبات که در عالم کنوز و بتر معدنه بهتر و بنایه و جود
 و در بنایه ترکیب اول موجود بتر و جود ترکیب اول و دوم
 موجود بتر و قوی هر یک تا سکه افرا تو اند و در اهر جمار قوه

بمیز ترکیب اول که منسوب بطبیعت است و ترکیب دوم که منسوب به نبات
و ترکیب سوم که منسوب بحیوانات و تمام اجزا که در همه شرط است
تا باقی بجز آن در زمین و علویات و سر کوب باقی بجز مرغ که غضب
بان منسوب است در زهره که شهوت با و منسوب است و عطار که تفریح ذکر
و فکر با و منسوب است باعتبار مادی اخلاق باشند چه اصول اخلاق
این سرفروشند که از یک بروم محمود شجاعت حادث و بر وجه مذکور اخلاق
آن چیز نوری در صین و از دیگر بروم محمود سخاوت و عفت و بر وجه مذکور
اصداق آن چیز نوری در عقل و منق و خود شهوت و از این بروم محمود
حکمت و عمل بروم مذکور بر بزه با بلا است حادث شود و حکم اخلاق
فاضله و رد بیه در حکمت این اصول بشر و باعتباری دیگر مبادی صناعات
باشند چه صناعت مولف بشر از دو چیز مکانات و مکانات یا بر سبب صفت
بشر یا بر سبب دفع و اول منسوب بعطار و دیگر دوم منسوب بزهره
و سوم منسوب به مرغ پس از اصلاح حال این سر کوب اخلاق و صناعات
بسنجیده حادث شود و از صف و حال ایشان اخلاق و صناعات
نابسنجیده حادث شود کلیه این دو نام زمان انتقال البروج
فی التحویل از جهته البروج الاثنی عشر تا نوزده و عشرين یوما و ساعتان

و ثمانیه عشر دقیقه من الساعه بالقریب من جهة
الطالع فی الارض اربعة وعشرون یوما و ثلث یوم بالقریب
فاما الشهور الشمسیة فمن انتقال الشمس من الدرع
التي كانت فیها عند المولود الی اصلها من سایر البروج
شرح اینها شهوری است که در سال نیز در برج رانند حصه میکنند
از سال است و اوقات روز و وقت و وقت و وقت و وقت و وقت و وقت
یک ساعت به تقریب و آن از قسمت عدت یک ساعت شود و نیز در
و چیز از طالع کتوبی است تا طالع کتوبی دیگر سال برانند و آن
دوازده بر با فضل دور و فضل دور نیز دیگر هر سال
مقدار دیگر است و بطریق سه برج گرفته است پس چهار ساعت
یک ساعت با نیز در برج حکت کنند حصه هر روز و نیز در
روز و نشتر بود تقریب لکن المعه از از طالع با بده گرفته
و باز از آن از درج سوا که هر دو معلوم است باید داد
و اما شهور کس از ابتداء وقت ولادت تا رسیدن اوقات
بها در هر دو وقت از برج دیگر یک یا بیشتر شود و اینها
مختلف باشند بعضی روز و کس روز و بعضی ساعت و روز

شرح

و کسر رفتند و بعضی بیان هر دو جنبه از اعمال نجوم معلوم کرد
کلمه نهم اذ اردنا قسرتهم الثانی سائر سنة الخوال
اخذنا من موضع الشمس الى مكان الفتح المولود والقيانه
من جهة الطالع شعر به نزد یک طبعوس و دیگر متغیر ل هم العاده
بروز و شب از تقویم آفتاب تقویم ماه گیرند و از طالع بیفتند
و آفتاب خوال بر شب از موضع ماه تا موضع آفتاب گیرند و از طالع
بیفتند و اگر بروز از موضع ماه تا موضع آفتاب گیرند و شب از
موضع آفتاب تا موضع ماه و آنرا هم الیین خوانند بوزانند
موضع هم العاده معلوم شود آنرا در جدول بعد و محکم تر کرد
و پیش ازین در تیرهام ذکر رفت است کلمه دهم الطالع الجده
من السابع و صاحب العلم من السادس و حال الخال من
الثانی عشر و علی هذا فقس شعر به بر بر بر و چیز دانی
دلیل بد است رابع رابع دلیل بر بر و نه است او که بر است دلیل
عم که بر او بر است آنچه در دلیل م طالع بر که رابع است است
و فال را دلیل نه است که نه است و بر بنیاد در دیگر
کلمه یازدهم اذ اردنا قسرتهم الثانی سائر سنة الخوال

۹۰

شعر

۹۱

شعر

۹۲

الطالع وان كان غير ناظر اليه فان جنسه من جهة
موضع الدليل و صفا العتاد ليل على لونه و مكان
المقرب ل على حد استه و قد مر وهو زمانه فان
كان فوق الارض و كان قبل الاستقبال كان حدنا
وان كان تحتها و كان بعد الاستقبال كان قدما
و من صفا قسم الساعات على طول و قصر و من
صاحبه درجة الطالع و صاحب درجة وسط
الساعات كما كان في وقت و صفا حد القمر على طبيعة
وهو اعلم شعر اين همه در آثار انا خبر گفته است و خبر وجود
بود که نوشته دارند و از روی سوال گفته تا از حکم نجوم
بگويد که چه جزوت و دليل در بنوع کواکب را بخواند که در
طالع و موضع نیز تر حقا بیشتر دارد و مفصل نباشد بر دیگر
پس که مفصل بود بگوئید و آن کواکب بگوئید که آن کواکب
که آنها را افعال با و بر دليل بود و جز دليل ناظر ببلکه
بود جنس خراز جوهر طالع بود نه اگر بسو بسو و حیوان
در صورت حیوان بود و همچنین ارضه و نه به هوای
و رطوبت و سوسه

شعر

مردم بعضی و غیر دلالت کو اک و او صاع اثنان در باب
 ربان شناخته بشود و حال اجتماع بر صنف و اصناف اثنان در تکرار
 و توابع و عدل و جور و تسخیر و انقیاد و غیر آن شناخته بشود
 بعد از آن حکم تواند کرد بر حال رئیس و حال مرؤس بحسب اقتضا
 دلائل و قوایل و از خط سدادت باید **که از آن** اقلی الادلة
 فی المسئلة یدل علی ما فی ضمیر المسائل **شرح** دلیل است
 که در پیش گفته آمد یعنی گوید که خط او در طالع و موضع نیز توفیق
 و کمال تقاضا بیشتر بود و چند ادلاء بسیار بود و در قوی نیز
 نظر باید کرد و کرد در بیت المال سلطان بود پس سوال از
 پادشاه خواهد کرد و کرد در بیت المال بود از مال پادشاه
 طریق پادشاه در ضمیر پادشاه بود **شرح** صاحب الاجماع
 و الاستقبال اذ وقع اوقاد الحاجة تمت و كذلك
 ما يحتاج للثباته و اذا استقر احد و هو فی وسطها
 ظهر علیها زفانه **شرح** این کلمه در تکرار احمد بن یوسف و ابوالعباس
 اصنافه شرح کرده اند که از آنست یعنی از آن دو کلمه

۹۶
 ۲

۹۷
 ۳

دیگر بصاحب اجتماع و استقبال گوید که بخیر است که خط او در طالع
 و در جزء اجتماع و استقبال معتم بر سوال بیشتر بود و چون
 سوال از مطلوب خواهد بود یا نه و صاحب اجتماع یا استقبال
 معتم بر سوال در وقت از طالع سوال افته یا در خانه
 مطلوب یا مطلوب حاصل شود و همچنین چیزی کاری کنند
 که خواهد ثابت بود مانند بنایی که بنهند آن کوکب را
 در طالع ابتدای آن کار یا در روندی دیگر نهند و چیزی
 که سینه آن شود از کس و آن کوکب در وسط آنها باشد ظهور
 بزود می افتد و افته پس اگر مسود بود بر وجه صاحب
 باشد و اگر مخفی بود بر وجه فاش **شرح** یکا دان یکون
 ما یطلع مع کل درجه یکون مشکلا لما وقع
 علیه اختیار الملوود و كذلك ما یطلع مع کل وجه
 مشکلا لصاعنة **شرح** در کتابی که منسوب به تنکوی
 باشد آورده اند که با هر درجه طالع کند و از این
 همچنین روایت کرده اند و در مدخل ذکر کرده اند
 که با هر درجه طالع کند که با هر درجه طالع کند

کلمه
 شرح

بناکه اختیاری بود بطبع خویش شبیه بر آن خبره که با در بطایع
او طلوع کند و صفت او شبیه بر آنکه بوجهی که طالع او در آن روز
باشد طلوع کند **کوزدوم** المواضع التي يقع فيها اثر الكون
والمقامات و مبدأ الرجوع والاستقامة هي الاوتان
والقرنبة من مواضع الكون في الموايد والمخاويل
للاستخار والمذكر التي يدل عليها وبيئت منها
وطبيعتها ما يؤثر فيه على حسب موضع الكون وطلا
صود الكواكب الثابتة وطبعه ما في برج الكون
من الكواكب المتخیرة ومقدار ما يلحق على مقدار اثر الكون
في النیرین وهو مقدار ما ينكشف منها وعلى هذا
يتكلم فيها بين من خیر او شر **شرح** درین کلمه احکام بیان
که در لفظ مختصر ایراد کرده است و مواضعی که آثار کون
و صوف و آثار عقوبات کواکب بخیره و مبداء رجوع در
این در انحصار واقع شود و نه باین بود که منسوب
بمواضع کواکب و نزدیک بود بآن مواضع و آل طالع و
بود در کون که ... بود و عشر و باقی در آنکه

شرح

از جهت منسوب بود و بروج آن اوتاد از طالع و اوتاد
و کما و نبل آن حاصل آن نیز اعتبار باینه کرده و آنکه
منسوب بر آن اوتاد مانند ابداله و نون که منسوب
بطالع بود و سطراله و عمل و از و اوج و شرکاکه منسوب
ببریکر اوتاد بود و همچنین شهرکاکه منسوب بر بروج
آن اوتاد و بروج کون و آن طبعهای که از اوصاف
موجودات مدلول بروج کون بر و صورتهای کواکب
ثابت و بطایع کواکب متخیره که واقع در ال بروج بر یاد
کون طلوع کنند و مقدار اثر بجز مقدار منکشف
باشد از نیر و زمانش بقدر زمانه او فوق الارض
چنانکه در کتب احکام مذکور بر و همچنین در آنچه متفاد
واقعات و رجوع و استقامت سود و نحو منسوب بعیاش
با اوتاد مذکور سخن بر این باینه کون از ضرر و شر و ای
کلمه مجمل است و تفصیل این در اربع مقالات بطریق مذکور است
ک ۱۱ - اعلی اوتاد الأضواء والاستقامات

ک

في الأرباع والأرباع اذا قوا وعز وغلاما يدون عليه
واذا ضعفوا اهان ورخص وكذلك ان اسرع
سيرهم او بطوا **خبر** مستور او ما دالها اجتماع
واستقبال ودر تربع آفتاب ماه حال بر آن خبر كرم دول
مستور بغير عز وكراله بود وچيز صغير بخر خوار
وارزان وچيز سراج البير روان با بند وچيز بزرگ
ك كرده **مصر** النيازك وذوات الذواب
مز ثوانه الخجوم وليت منها **ش** ثوانه الخجوم ان ودر
وينا ذكر متا كان ذوا الذواب ووربا وانما ان
از جمله ثوانه الخجوم بود ودر بعض نحتها اين كلمه و **خبر** بزرگ
بيك كلمه شمرده اند **مصر** النيازك يدل على جفاف
الأخترم فاذا كانت في جهة واحدة دلت على رباح
مفرض في تلك الجهة وان كانت شايعة في الجهتين
كلها دلت على نقصان المياه واضطراب الهواء وعلى
جوش تفصد الأقاليم ويطلب ملوكها نجا الفها الأعفاناً

21

11

2

19

لما عليه الاجتماع فيه فاما ذات الذواب فهي التي
يكون بينهما وبين الشمس احد عشر روجا فاذا ظهر
فيها ذوهج وكان طهور في وند مز او تاد الدولة
فيصيرت ملك فيها او عظيم فيها واذا كان في
يلي وند مز او تاد الدولة اضطلت ذخاير
وامستدل بوزيم وان كانت سا قطاغر الوند
انار الشون وامراض وكانت الكثر الميته فجاوة
ولحق الناس خلا في المري بذلك الاقليم
وان كان ذوا الذواب فانه يخرج على الملك
خارجي وان كان ذوا الذواب ليس وسم ابد
يكون من المغرب الى المشرق فان الخارجى يات
من البعيد الى الاقليم فان لم يكن سائرا فان
الخارجى **مصر** الاقليم **ش** در كتب ان علور
كفته ان ذوا ذننه كه از ريز مرتفع شود خيز از طبعه زهر
يكردد اكر در هواي كاهر شمس شود از شغال آن

مصر سلطان
1342 قمرى

ش

شکست که کند و اگر بنا بر سره ای بنا کرد و ذوات الذوات
شود و بهای آن بحال بهر حال جز ظهورش نیست و اوست
آفتاب در اجزای ایا به است از زمین و لیلی خست بر او چو کند
بجای رها بجز و چو در یکجاست بر در آنست به او که کند به باد
دفاعت بجز که مرتفع شود و در طبقه ز مهر بر سره شود و با آنست
و چو در هر جهت بر دلیل نقصان آنها و خطا اب و با
از هر جوانب و نیز دلیل بر آنکه نکره مخالف فقه
اقایم کنند و طوکر را رحمت دهند و آن از بی تغییر مزاج
این ل بود و هسیکارت غنصر بر مزاجها که موجب
نقص و طبع بر سر و آن نکره مخالف اعتقاد جمهور آن
اقیم باشند لکن از مزاجها را آن نکره اعتدال و ذو
الذوا به گفته است در بار دهم بزح افتاب بر غیر در وقت
صبح در مشرق طلوع کند و این واجب است چه در هر دو جهت
مشهد افتاد است لکن چیزی ای نبود در بار دهم دو هم در به
آید و آن بر سره ای بود و شش و ششها را یکبار از و

2-1
1-1
2-1
1-1

مانند مویها بر سره برول آمده و ظهورش اگر در وقت
طلوع دولت بر بادش. اندولت یا بزرگتر باشد
بیشتر مانده و اگر در بیل المونه بود ذضا بر اموال او بکل
متصل شود و وزیر بدل کند و اگر ساقط بجز از او بود
دهها و پاریها بجز اعراض نفع و حتم حادث شود
و بیشتر کهها نجاة بر و راهها مردم درین اقیم عقید
شود و اگر ذوالذوا به سیر کند و گفته است که سیر او همیشه
از مغرب به مشرق بر و با بکلاف این مشهد کرده ایم
بلی صواب است که اگر مشرق بر سیر بی جنب مغرب کند
و اگر مغرب بر سیر بی جنب مشرق و ما دیدیم که در مغرب
به به آمد و سیر کرد در طول بی جنب مشرق و در عرض
از جنوب به شمال تا آنکه که ابد را ظهور شد پس گفته است
اگر سیر کند خارج که فقه اقیم کند از موصوفه و آید
و اگر سیر کند هم از آن اقیم بر خیزد اینست تا سر کلیات
مشره و تغییر آن در آن وقت بی این عبارت آورد

Handwritten text in Persian script, likely a library inventory or record. The text is arranged in approximately 15 lines, starting from the top right and moving downwards. The script is cursive and somewhat faded, but legible. The text appears to be a list of items, possibly books or documents, with some numbers and dates visible. The right edge of the page shows the binding of the book, with some faint markings and the edges of other pages visible.